

JAN MYRDAL OG HANS FR. DAHL OM MÜNCHEN

RØDE FANE

Nr. 6-83 Kr. 24,- Tidsskrift for kommunistisk teori og debatt

**KUNNE
HITLER
VÆRT
STOPPET?
SIDE 5**

**TRON ØGRIM: ER
ARBEIDERKLASSEN
HOVEDPROBLEMET
UNDER SOSIALISMEN?**

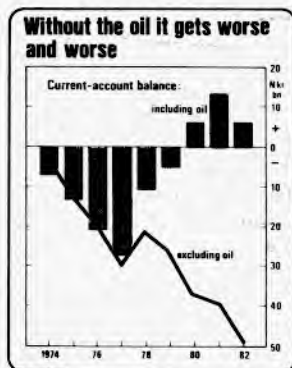
Klipp og kommentarer

Forsvar for fred

Kommunistisk Arbejderparti (KAP) i Danmark har utgitt et hefte de har kalt «Forsvar for fred — en skisse til et folkelig, ikke-truende dansk totalforsvar». Heftet gir en god argumentasjon for KAPs alternativ i den sikkerhetspolitiske debatten i Danmark. Det kan skaffes gjennom Oktoberbokhandler og Tronsmo i Oslo.

The Economist om Norge

The Economist har hatt et større oppslag om Norge. Tabellen er klippet derfra.

Notably undynamic

Ellers gir Economist vår utenriksminister følgende

karakteristikk: «The foreign ministry is held by a notably undynamic Conservative, Mr. Sverre Stray.»

Møtelokalet var tettpakka

I dagens nummer har vi gitt spalteplass til et innlegg fra «Marxist-Leninistisk Forbund» (MLF). MLF er en utbrytergruppe fra «Kommunistisk Arbeiderforbund». KA ble tidligere kalt «Hovden-gruppa» og skilte lag med ml-bevegelsen på begynnelsen av 70-tallet. Hovedårsaken til splittelsen mellom KA og MLF var ifølge MLF at KA fremdeles var preget av «Mao Zedongs tenkning». Tidligere gikk også en gruppering som var kalt «Kommunistisk Universitetslag» (KUL) ut av KA og dannet «Kommunistforbundet». Den er nå nedlagt. Det ser ut til at dess færre medlemmer en venstre-revisjonistisk sekt har, dess flere celle-deler er det mulig å gjennomføre. I «Arbeideren», organ for MLF, meldes det likevel at det ikke er noe i veien med oppslutningen:

«MLFs festmøte var et særs vellykka arrangement. Møtelokalet var tettpakka. Ca. 25 personer var møtt fram og deltok aktivt i gjennomføringa av et allsidig og innholdsrikt program.»

Men tro nå ikke at MLF har noe til felles med de andre småsektene. I sitt første nummer etter splittelsen heter det:

«Mange vil sikkert uten videre oppfatte MLF som et nytt tilskudd til den etter hvert omfangsrike floraen av norske 'venstre'-organisasjoner. Det vil imidlertid være en forhasta

slutning. MLF har overhodet ikke til hensikt å vegetere sammen med disse ugrasvekstene i den revisjonistiske sumpmyra. For de som har fått nok av bombastiske erklæringer fra

'nye grupper' kan vi bare si: Alle kjensgjerninger viser at MLF representerer noe kvalitativt annet enn disse organisasjonene.»

Og programerklæringene er det heller ikke noe i veien med:

«MLF vil føre en urokkelig kamp mot alle klasse-samarbeidsteorier i 'rød frakk', enten de er utarbeidet av Tito, Krustsjov, Mao Zedong eller andre tidligere og framtidige revisjonister og renegater.»

Ikke dårlig!

Fra Marx til Quisling

Historikeren Øystein Sørensen har skrevet en viktig bok om hvordan enkelte i NKP og på DNAs venstrefløy endte som landsforrædere. Det er ikke her plass til å gi noen vurdering av årsakene til en slik faneflukt. Men helt åpenbart er det at de delene av venstresida som avviser nødvendigheten av å forsvare de små nasjonenes nasjonale uavhengighet, raskt kan stå i fare for å havne i samme

posisjon. Den trotskist-inspirerte Arbeidermaktgruppa (AMG) i Norge agiterer i dag for at det er reaksjonært å forsvare den nasjonale uavhengigheten. De skal virkelig få trøbbel den dagen en krig bryter ut! I Rute 80 pågår det en viktig diskusjon mellom Rød Ungdom og AMG. Til tross for at AMG hevder at Sovjet er statskapitalistisk, er de ikke villige til å forsvare Norges nasjonale uavhengighet i en eventuell krig.

Grenada

Fra Washington Post har vi sakset denne kommentaren til USAs invasjon av Grenada.

MILLIONS ARE MARCHING AGAINST OUR MISSILES IN EUROPE

WE'VE GOT OUR MARINES TRAPPED IN LEBANON

AND WE'RE GETTING NOWHERE IN CENTRAL AMERICA

INVADE GRENADA!!

RØDE FANE

INNHold

	side
Klipp og kommentarer	2
Innhold	3
LEDER:	
Tyskland igjen	4
MÜNCHEN OG FREDSEBEVEGELSEN	
Intervju med Hans Fredrik Dahl og Jan Myrdal, av Rune Ottosen og Bjørgulv Braanen	5
Oslo statene.....	6
Versailles freden	8
Litvinovs innlegg i Folkeforbundet 21/9-39	10
Profilen	12
Fred viktigere enn alt annet, av Lars Simonsen	16
Teorien om fredelig imperialism, av Per Overein	19
KULTURREVOLUSJONEN	
Finsk hefte om kulturrevolusjonen	21
Kritikken bygger på ei umarxistisk historieoppfatning, av Pål Steigan	24
DEBATT	
AKP(m-l) må bli kvinnes parti, av Ellen Aanesen ..	26
Sjøfolka i den sosialistiske stragien, av Kit Carson ..	28
AKPs krisehefte	32
Øgrim har sitt på det tørre, av Olaf Svorstøl	34
Uholdbar kritikk av partimodellen, av Pål Steigan	36
PRINSIPPROGRAMDEBATT	
Svar til Ellen Pedersen, 2, av Tron Øgrim	37
Prinsippprogrammet et revisjonistisk makkverk, av Jan Steinholt	39
BØKER:	
Sovjet i den 3. verden «internasjonalisme», av Rune Ottosen	44
Fraksjon = demokrati, av Ulf Arnesen	49
	50

KUNNE HITLER VÆRT STOPPET?

I et større intervju diskuterer kulturredaktøren i Dagbladet, Hans Fredrik Dahl, og skribenten Jan Myrdal om opptakten til den 2. verdenskrig. I siste del av samtalen diskuterer de fredsbevegelsen i dag.

Side 5

HAR NtA EN TEORI OM ÅRSÅKENE TIL KRIG?

Lederen i Rød Ungdom, Per Overrein, påviser at anti-

atomvåpenbevegelsen har en teori om årsakene til krig – til tross for at de benekter det. Han mener det er en teori om fredelig imperialism.

Side 21

FRONTALANGREP PÅ MARXISTISK KRISETEORI?

I forrige nummer av Røde Fane anmeldte Harald Minken et krisehefte utgitt av AKP(m-l). I dette nummer svarer hefteforfatterne på kritikken. I svaret hevder de blant annet at studieutvalget i AKP(m-l) går til frontalangrep på marxistisk kriseteori i AKP(m-l)s nyeste studiesirkel.

Side 34

ARBEIDERKLASSEN – HOVEDFAREN?

Tron Øgrim fortsetter sin artikkel om prinsippprogrammet. Han angriper en fløy som hevder at det er det arbeidende folket *selv* som er den største faren under sosialismen. Han skriver: «Hvorfor ellers denne frykten for at det arbeidende folket f.eks. får velge mellom ulike kandidater ved valg?» Han slår fast at denne teorien er dypt umarxistisk.

Side 39

RØDE FANE

Utgitt av
Arbeidernes Kommunistparti
(marxist-leninistene)
Nr. 5 – 1983 – 12. årg.
ABONNEMENT: 125 kr. pr. år

Bestill fra:
Røde Fanes distribusjon,
Boks 83 Bryn, Oslo 6.
Røde Fane redigeres av
et utvalg nedsatt av
sentralkomiteen i AKP(m-l)

Adresse redaksjonen:
Postboks 6875
St. Olavs plass
Oslo 1
Postgiro nr. 2 20 84 78.
Telefon: (02) 11 45 73

Redaktør og ansvarlig utgiver:
Bjørgulv Braanen
Trykt hos A/S Duplotrykk

ISSN 0332-7892

RØDE FANE

TYSKLAND IGJEN

Motsetningene mellom Forbundsrepublikken Tyskland og USA trer stadig skarpere fram — i økonomiske spørsmål såvel som i forsvarsspørsmål og politiske spørsmål. Det er i dag ikke lenger utenkelig at forbundsrepublikken i en ikke altfor fjern framtid kan skille lag med USA. Sannsynligvis vil den nye kursen være østlig og ta form av en eller annen slags forståelse med Sovjet. Vi understreker *forståelse*, for det vil ikke være tale om underordning, men om partnerskap — selv om det er tale om to imperialistmakter av forskjellig rang.

Hensikten med en slik nyorientering fra forbundsrepublikkens side ville være å oppheve resultatet av siste store imperialistiske krig 1939–45: Delingen av Tyskland anno 1938 i to stater — Forbundsrepublikken, og DDR. Et slikt samlet Stor-Tyskland med 80 millioner innbyggere vil være den eneste maktfaktor i Europa som vil kunne måle seg med Sovjet.

Det finnes et objektivt grunnlag for en slik tilnærming i det tyske borgerskaps interesser av et utvidet økonomisk samarbeid med Sovjet, et samarbeid vi bare har sett begynnelsen til med gassrørdningen fra Sibir til Europa. Og ikke minst finnes det en historisk tradisjon som gjør en tilnærming mellom Sovjet og Tyskland «naturlig».

En for fantastisk tanke? Langt ifra, se på Europas historie de siste 100–150 år: I forbausende høy grad er dette en historie om byggingen av et tysk imperium og

krigene knyttet til denne imperiebyggingen — 1864, 1866, 1870–71, 1914–18, 1938 og 1939–45.

Forbundsrepublikkens betydning kan måles i kalde tall:

— Landet har $\frac{1}{4}$ av utenrikshandelen i Vest-Europa og regnes for å være selve dynamoen i økonomien i denne delen av verden.

— Forbundsrepublikken handlet i 1982 med Sovjet og Øst-Europa for 10,1 milliarder US dollars, mens tallet for den vestlige verden som helhet (OECD-landene) utgjorde 38,8 milliarder. Forbundsrepublikkens østhandel står i klart relieff til Frankrike og Storbritannia som i fjor noterte seg for henholdsvis 2,8 og 1,5 milliarder US dollars.

Det er klart at den solide forankringen i vest sammen med den sterke bindingen østover stiller Forbundsrepublikken i en situasjon hvor den ikke kan gå østover alene, dvs. uten å dra resten av Vest-Europa med seg. Forbundsrepublikkens valg blir langt på vei resten av Vest-Europas valg også.

En dreining av kompasskursen østover skjer i dag under samarbeidets og fredens banner — handel og fortjeneste, fred og folkeforbrødring.

Idette spillet er det imidlertid en taper som ikke uten videre vil gi opp: USA-imperialismen. Det kan være at de farligste tider for Europas folk vil komme den dag Forbundsrepublikken stenger USA-basene. **U.A.**

**7. mars 1936 . . .
Bildet viser tyske
soldater som rykker
inn i Rhinland.**

**— Den 7. mars 1936
stilte Hitler forslag
om en 25 års pakt og
demilitarisering på
begge sider av
Rhin. To timer
senere meddelte han
Riksdagen at han
aktet å besette
Rhinland, og ennå
mens han talte,
marsjerte tyske
kolonner over
grensen til den
demilitariserte
sonen.**

**KUNNE
HITLER
VÆRT
STOPPET?**

BLA OM

MÜNCHEN OG FI

«Det går et spøkelse gjennom historien. Spøkelsets navn er Chamberlain.» Slik åpnet Dagbladets kulturredaktør Hans Fredrik Dahl en kronikk i Dagbladet den 26/8 i år.

Her polemiserer han mot Morgenbladets bruk av Reagans polemikk mot dagens fredsbevegelse for å drive «Chamberlain-politikk». Han oppsummerer sine lærdommer fra mellomkrigstidas fredbevegelse og trekker linjene fram mot dagens debatt. Det var ikke fritt for at Røde Fane-redaksjonen sperret øynene opp da han avsluttet artikkelen slik:

«Skal noe være lærdommen av 30-tallets fredspolitikkk må det være denne: Generalene og statsmennene forsøkte flere strategier, alle basert på militær overlegenhet overfor Hitler. Ingen hjalp. Grunnen var at de ikke hadde løst Tysklandsproblemet politisk, men behandlet landet som et parialand befolket av krigsforbrytere belastet med kollektiv skyld for 1914–18. Denne helt urimelige holdning lot seg ikke opprettholde utover i 30-åra. Hvis Vesten overhodet kan bebreides for krigen i 1939, må det ikke bli for noen ettergivenhet, men for en sta og hoven politisk holdning overfor Europas egentlige stormakt.»

Vi inviterte Jan Myrdal og Hans Fredrik Dahl til å diskutere disse spørsmålene.

Røde Fane: I Hans Fredrik Dahls artikkel i Dagbladet skriver han at aktørene i mellomkrigstiden ikke hadde andre muligheter enn de fulgte. Hvordan vurderer du denne påstanden, Jan Myrdal?

Jan Myrdal: Vi må først se om vi har ulike oppfatninger om selve saksforholdet. Etter mitt syn var Hitlers makterobring en *definitiv* forandring. Makt- overtagelsen forandret umiddelbart den europeiske politikken. Minst to politikere innså dette allerede da: Stalin, som allerede i 1934 erklærte at Sovjet ikke var bundet av noen forpliktelser overfor Tyskland, og på den andre siden Churchill i Storbritannia. Og dette hadde lite med anti-fascisme å gjøre. Både Stalin og Churchill samarbeidet jo utmerket med Mussolini. Fra 1933 var det klart at Europa gikk mot en krig av et annet slag. Stalin og Churchill forsøkte å skape en anti-Hitlersk allianse. De møtte store hindringer på hvert sitt hold. Men utgangspunktet er altså: Hitlers makterobring var et vendepunkt.

Hans Fredrik Dahl: Jeg er enig i dette langt på vei. Men mitt spørsmål er: Kunne Hitler vært stoppet? Jeg skjønner ikke hvordan dette kunne ha skjedd. Det fantes rett og slett ingen storpolitisk metode for å gjøre det. Ikke-angrepspakten mellom Tyskland og Sovjet er den endelige bekreftelsen på at det ikke fantes noen slik mulighet. Det var virkelig en *ny* ekspansjonistisk politikk fra Tysklands side. Men hva skulle Vesten gjøre for å stoppe Hitler? Man deltok selvfølgelig i utallige nedrustningskonferanser, f.eks. om flåtestyrkene. Alt var innrettet på den forrige krigen. Men jeg vil spørre deg, Myrdal, kunne man ha stoppet Hitler på noen måte?

JM: Vi må periodisere. Ikke-angrepspakten kom først i 1939. Den henger sammen med Oslo-statenes handlinger. (Se egen artikkel.) Men i 1933 var ikke utviklingen skjebnebestemt. Historien går ikke på skinner. Det ble gjort forsøk på å stoppe Hitler og det fantes et alternativ til appeasementpolitikken.

Det ble gjort forsøk fra Sovjets side på å opprette en allianse med Frankrike. Men Komintern lå på den tida Hitler kom til makten på en nesten provokatorisk venstrelinje. Stalin går over ho-

Av Bjørgulv Braanen og Ru

REDSBEVEGELSEN

det på Komintern og appellerer til det franske folket. Det fantes muligheter for å stoppe Hitler i Rhinland 1936. Det var på ingen måte urealistisk med en anti-Hitler koalisjon. Ved siden av Kominterns politikk var det problemer i forhold til de franske militære. De håpet at Hitler skulle gå østover. Fredsforhandlingene var selvsagt en bløff, men også som ansvarlige statsmenn hadde de et alternativ. Ettergivenhetspolitikken var ikke nødvendig.

RF: Utover på 30-tallet ble Folkeforbundets sanksjonspolitikk gradvis svekket, til tross for høylytte protester fra Sovjet. Fantet det ingen muligheter for at sanksjonspolitikken og det kollektive sikkerhetssystemet kunne vært opprettholdt, Hans Fredrik Dahl?

HFD: Det er med historiens etterpåklokskap vi snakker. Jan Myrdal snakker om et annet alliansemønster, den gamle fransk-russiske alliansen slik den fantes før den 1. verdenskrig. En slik allianse gjør det klart for Tyskland at de ikke kan angripe i øst, uten å komme i konflikt med vest. Hitler ble overrasket da dette skjedde ved angrepet på Polen i 1939. Hadde forpliktelsene vært klarere i form av at det var slått fast at enhver tysk ekspansjon i øst ville medføre en tofrontskrig, så kunne det ha temmet den tyske ekspansjonismen. Men

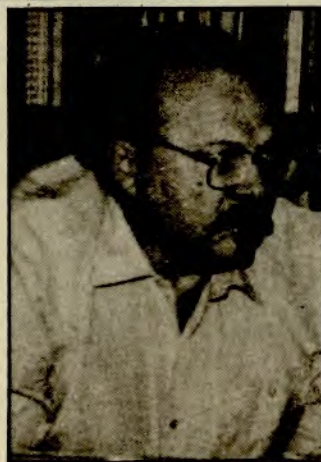
bortsett fra det, er det vanskelig å si at det og det var feil. Våre meningsfeller i mellomkrigstiden mente uavlatelig at politikken som ble ført var feil. Men tvetydig: Dels var den for hard, dels for bløt. Jeg kan ikke se at venstresida har noen patent historisk resept på hvordan Hitler skulle vært stoppet.

RF: Men Mowinckel, Venstres tidligere statsminister og utenriksminis-

ter, var jo blant de ivrigste talsmenn for absolutt nøytralitet og for at Norge skulle frasi seg sanksjonsforpliktelsene til Folkeforbundet. Mowinckel gikk jo lengre enn Koht i disse spørsmålene.

HFD: Men nå bringer dere inn småstatenes politikk. De står i en helt spesiell situasjon. Småstatene er uansvarlige.

JM: Jeg vil vende tilbake til Hitler. Etter den 1. verdenskrig var det et samarbeid mellom Tyskland og Russland – mellom Wehrmacht og Den Røde Armé. En slik allianse strir jo mot naturen, men slik er det jo ikke i politikken. Tyske militære helt fra Bismarcks tid ville sikre seg mot øst. Bak dette fantes det tyske revansjist-tanker i forhold til Frankrike. Men de vestlige lederne var ikke feige eller skurkaktige. Det var klare grunner til at de valgte appeasementpolitikken. For vestmaktene kunne Hitlers maktovertagelse se ut som innledningen til *etskifte* i den tyske østpolitikken. De håpet at Tyskland nå ville vende seg østover. Men det var en irrasjonell tanke. Hitler var betydelig farligere. Det skulle vise seg at han også var villig til å gå vestover. Churchillgruppen i Storbritannia innså dette, selv om det ikke akkurat var av kjærlig-

(Foto: Røde Fanel)

ttosen

Jan Myrdal

Hans Fredrik Dahl

MÜNCHEN OG FREDSBEVEGELSEN

het til kommunismen. Det var også andre som stod for et alternativ til appeasementpolitikken. Det var franske generaler som så lengre og forsto at Hitlers makterobring også betydde en trussel mot Frankrike. Disse kreftene var i og for seg svake, men de var et alternativ.

HFD: Jeg oppfatter dette anderledes. Opinionen var delt på appeasementpolitikken. Høyresida støttet opp om de sidene ved Hitlers politikk som vendte seg mot kommunismen og mot øst. Venstrefløyen identifiserte seg med den undertrykte tyske arbeiderklassen. Så langt var det klare ideologiske motsetninger. Men det kommer et moment i tillegg. De franske og britiske generalene hadde påført Tyskland et diktat ved fredsslutningen i 1918. Tyskland var urettferdig dømt ved Versailles-freden. (Se egen artikkel.) Det må man aldri glemme. På den tiden hadde Tyskland en sosialdemokratisk regjering som var positiv til rådsbevegelsen og Sovjet. Venstresida var derfor mot Versailles-traktaten og

ønsket en mild fred for Tyskland. Versailles-traktaten hadde derfor ingen legitimitet, heller ikke på vestlige side. Når det nye vitale lederskapet under Hitler river ned skrankene som Versailles-freden hadde skapt, oppstår et nytt problem. Tragedien var at det var Hitler som rettet opp disse feilene, og rettet dem opp med vold.

Jan Myrdal:

**Man kan ikke finne årsakene til vestmaktene
appeasementpolitikk så mye i følelser. Jeg tror de gjorde en faktisk vurdering der de kalkulerte med at krigen ville gå mot et annet hold – mot øst.**

JM: Historien går ikke på skinner. Hvem ville f.eks. trodd at de Gaulle skulle føre den politikken i forhold til Algerie som han kom til å gjøre da han

ble valgt til president i 1958¹. Det finnes muligens noen forklaringer på den manglende evnen til å gå imot Hitler i Versailles-traktaten. Men det er knapt det viktigste.

Jeg har nevnt at Stalin måtte vende seg til det franske folket over hodet på det franske kommunistpartiet. Kommunistpartiene stod for den gamle politikken med «ikke én mann, ikke én øre til forsaret». Selv etter Hitlers makterobring fortsatte denne politikken. Lenin ville sagt at det var et typisk eksempel på manglende evne til å handle politisk taktisk. Hele arbeiderbevegelsen kjente jo til konsentrasjonsleirene. De første bøkene kom i 1934. Dette var verre enn Mussolini – mye verre.

Jeg sier at ting kunne ha skjedd annerledes. Men ikke på en hvilken som helst måte. Det var f.eks. ikke gitt at USA skulle holde på så lenge i Vietnam. Vi kunne fått endringer i politikken. Det samme var tilfellet i mellomkrigstiden. Men endel saker talte imot en slik endring av politikken. Du hadde konflikten mellom sosialdemokrater og

Oslo- statene

Fra Folkeforbundets åpningsmøte i Genève 1920. Den norske delegaten Fridtjof Nansen til venstre i tredje rekke.

Etter den 1. verdenskrig ble Folkeforbundet dannet for å avverge nye kriger. Idéen bak forbundet var at alle nasjonene som var medlemmer skulle forplikte seg til sanksjoner hvis et land gikk til krig mot et annet. Landene skulle i fellesskap drøfte økonomiske og militære sanksjoner mot angrepsmakten. Dette kollektive sikkerhetssystemet stod i direkte motsetning til nøytralitetsprinsippet. Folkeforbundet ble stilt på sin første prøve i forbindelse med Italias angrep på Etiopia. Folkeforbundet vedtok sanksjoner, men de ble i realiteten aldri iverksatt. Det var i første rekke stormaktene England og Frankrike som var ansvarlig for at sanksjonspolitikken ikke ble iverksatt. Da Tyskland og Italia sendte forsyninger og militær støtte til Spania gikk vestmaktene inn for den velkjente «non-intervensjonspolitikken». Denne sto også i et motsetningsforhold til idéene bak Folkeforbundet. Etter hvert som Tyskland fortsatte å

ekspandere og innlemmet det ene landet etter det andre i Det tyske riket, svarte vestmaktene med å gi etter. Storbritannia og Frankrike var ikke villige til å møte Tyskland i tråd med det kollektive sikkerhetssystemet. De små nasjonene følte sin egen sikkerhet mer og mer truet. Etter hvert kom det til konsultasjoner i Oslo mellom de landene som skulle komme til å få navnet Oslo-statene. Det var Norge, Sverige, Danmark, Finland, Belgia, Nederland og Luxembourg. Sveits, Spania og Portugal var også med i konsultasjoner. Oslo-statene ønsket å fri seg fra forpliktelsene i artikkel 16 i folkeforbundets pakt. Den begynner på følgende måte:

«Såfremt et medlem av forbundet går til krig i strid med sine forpliktelser ifølge artikkelene 12, 13 eller 15, ansees vedkommende ipso facto for å ha begått en krigshandling mot alle de andre medlemmene av forbundet.»

Småstatene håpet på denne

MÜNCHEN OG FREDSBEVEGELSEN

kommunister. Man har snakket mye om kommunistenes feil. Men sosialdemokratene hadde også sine svin på skogen. Kautsky, som ikke var noen hvem som helst, stilte f.eks. som krav til samarbeid at kommunistene skulle anerkjenne at oktoberrevolusjonen og sovjet-systemet var feil. Folkeforbundspolitikken var heller ikke dømt til

**Hans Fr. Dahl:
Men den særordningen for
Rhinland som Versailles-
traktaten påla var urimelig,
den kunne ikke forsvares.
Det ville vært galskap å
underbygge 1918-freden
med våpen i 1936.**

å mislykkes. Om vi ser på 1934–35, ja også 1936, var det reelle muligheter. Men etter den spanske borgerkrigen skaper de ledende vestmaktene en ny situasjon. Småstatene erklærer at de

måten å hindre at de ble inndratt i en krig mellom stormaktene. Den endelige bekreftelsen på denne «uavhengighetserklæringen» kom på et møte i København i juli 1938. Senere skrev hele 27 stater under på at de ikke var forpliktet av artikkel 16 i Folkeforbundspakten. Sovjet var den skarpeste kritiker av denne linjen. De ønsket å styrke Folkeforbundet og mente at det kollektive sikkerhetssystemet var sentralt for å demme opp for Hitler-Tysklands ekspansjon. Tyskerne applauderte derimot småstatenes lærlivelse fra folkeforbundsforpliktelsene. Det er også grunn til å tro at sammen med vestmaktene knefall i München 1938, var Oslo-statenes lærlivelse fra Folkeforbundet den viktigste årsaken til at Sovjet ble tvunget til å inngå ikke-angrepsavtalen med Tyskland.

BB

Kilde: Nils Ørvik, Sikkerhetspolitikken 1920–1939.

ikke er bundet av folkeforbundspolitikken. De oppgir det kollektive sikkerhets-systemet. Oslo-statene sier de ikke vil være tinnsoldater som blir ofret i krigen mellom stormaktene. Sovjet kommer da til slutt til erkjennelsen: «Here is nothing doing». Fra og med München — fra og med ofringen av Tsjekkoslovakia i 1938 — kan jeg være enig. Da ble det for Sovjet viktigst å sikre seg selv. Fra da av kunne vi se fram til den kommende krigen.

HFD: Skulle jeg satt meg i datidens menneskers sted, ville det vært politisk frustrerende å vite at våre politikere kan gjøre så lite med det regimet som herjet i Tyskland. Det er faktisk tilfelle at det var lite vestmaktene kunne gjøre på det diplomatiske og militære planet. Det snakkes om en folkefront mellom sosialdemokrater og kommunister. Selv om en slik folkefront hadde vunnet fram, er det det diplomatiske og militære spillet som avgjør. Det er til syvende og sist et spørsmål om hvilke generaler som sier at «vi kan tåle et angrep». På dette maktplanet var det ikke noe de — etter datidens normer — kunne gjøre. Vi må snakke om reell utenrikspolitikk på maktplanet.

RF: Mange mener at Hitler kunne vært stoppet i forbindelse med innmarsjen i Rhinland i 1936. Dette var før den tyske opprustninga var kommet skikkelig i gang?

HFD: Men den særordningen for Rhinland som Versailles-traktaten påla var urimelig, den kunne ikke forsvares. Det ville vært galskap å underbygge 1918-freden med våpen i 1936, da ville i hvert fall enda flere tyskere ha støttet Hitler. Hvorfor skulle man forsvare Rhinland? Det er mange historikere av radikalistisk slag som med utgangspunkt i en domino-teori, hevder at man skulle stoppet Tyskland her. Den engelske historikeren J. P. Taylor har undersøkt dette grundig og han slår fast at dette ville vært en feilslått politikk.

JM: Det var noen konservative av den humanistiske sorten og trotskister som aksepterte innmarsjen i Rhinland. Men opinionen var sterkt imot. På det tidspunktet var det en sterk folkelig opinion mot innmarsjen, ikke minst i Frankrike. Den franske regjeringen var også delt. Men det franske establish-

ment var samtidig redd for den folkelige opinionen. De fryktet en demokratisk utvikling i sitt eget land. Vi vurderer disse tingene forskjellig. Det fantes reelle muligheter til samarbeid mot Hitler. Churchill-gruppen i Storbritannia, konservative i Frankrike, Sovjet og den folkelige opinionen stod for et slikt al-

MÜNCHEN OG FREDSBEVEGELSEN

ternativ. Det var en virkelig mulighet. Dette er også en diskusjon om samarbeid mellom høyre og venstre. De franske kommunistene kjempet for nasjonal enhet. Men de nådde ikke fram. Jeg tror ikke vi kommer noe videre med å diskutere saksspørsmål. I de historiske sakene kan vi nok komme overens. Men vi vurderer dem ulikt.

RF: Var det urealistisk at dette alternativet som her blir skissert opp, Churchill, Sovjet og viktige deler av arbeiderbevegelsen, skulle vinne fram med sin politikk? I den norske arbeiderbevegelsen var det f.eks. hard kamp mellom den radikale opposisjonen som støttet det kollektive sikkerhetssystemet og talsmenn for nøytralitetspolitikken anført av Nygaardsvold?

HFD: Alternativet fantes, og det var vel heller ikke urealistisk. Men det var ikke noe gjennomslag for det i diplomatiske og militære sirkler. Norge betydde jo ingenting. Vi snakker jo om hva som konkret kunne ha stoppet Hitler. Venstrefløyen ønsker å sette en

Hans Fr. Dahl:

Det er noen som mener at Sovjet er en parallell til Hitler-Tyskland. Jeg ser ingen slik analogi.

sperre for Hitler i 1939. Høyrefløyen er mer usikker. Vi får da en situasjon der radikale sosialister krever våpen og opprustning. Det var en pinefull prosess. Den nye politikken går stikk i strid med arbeiderbevegelsens tradisjoner. Helt forferdelige strider oppstod. I Norge, f.eks. mellom de unge som Haakon Lie, og Nygaardsvold. De måtte oppgi anti-militarismen som idé.

JM: Man kan ikke finne årsakene til vestmaktens appeasementpolitikk så mye i følelser. Jeg tror de gjorde en faktisk vurdering der de kalkulerte med at krigen ville gå mot et annet hold – mot øst. Jeg tror ikke de oppfattet Versailles-freden som skammelig. Dette var borgerlige politikere som hadde lest fredsavtaler fra mange hundre år tilbake. Dette var normalt. Men helt siden 1918 hadde de vestlige politikere

vært redde for revolusjon og demokratisering. De så derfor med velvilje på det som skjedde i Tyskland. De ledende politikerne i Frankrike, som etter den 1. verdenskrig ville invadere Tyskland, blir nå plutselig appeasementpolitikere. Det er jo helt grotesk. Men de er ikke dømt til denne kortsiktige politikken. Det fantes andre som så lengre. Årsakene var ikke Versailles-freden. Det var riktignok en røverfred. «Nasjonenes forbund – kanonenes forbund» som de radikale sa på tjuetallet. Etter 1934–35 var det Hitlerfascismen og ikke lenger Versailles-freden som var hovedfienden.

Det var ulike oppfatninger også i vå-

re land. Arbeiderbevegelsen var anti-militaristisk, særlig kommunistene. Men hele tiden var det andre som var for forsvar, som f.eks. Branting i Sverige. Det var noen som skilte prinsipielt mellom sjåvinisme og borgerlig nasjonalisme på den ene siden, og forsvar av nasjonen på den andre. Den verste omstillingen ble det for venstre-sosialdemokratene og kommunistene. For «gråssossarna» – for å bruke et svensk uttrykk – var det ikke så stort problem.

RF: Vi må gå over til det andre temaet i denne samtalen. Finnes det paralleller som kan trekkes fra mellomkrigstiden til i dag? Hva kan vi lære av de er-

Fra demonstrasjonene mot Versailles-freden i Berlin.

Versailles-freden

I fredstraktaten med Tyskland etter den 1. verdenskrig fikk de seierende imperialistmakter USA, Storbritannia og Frankrike gjennom følgende hovedkrav:

1) Landavståelser i Europa. De viktigste var disse – Deler av Prøyssen ble gitt til Polen. Danzig (i dag Gdansk) ble internasjonalisert og Tyskland gitt adgang til byen over den s.k. «polske korridor». Alsac-Lorrai-

ne (erobret fra Frankrike i 1870) ble gitt tilbake til Frankrike. Saar ble overlatt Frankrike for en periode av 15 år. Dessuten mistet Tyskland alle sine kolonier til seiersmaktene enten direkte eller som mandater for Folkeforbundet.

2) Tyskland skulle betale en krigsskadeerstatning på 132 milliarder gullmark, en enorm sum etter datidens pengeverdi.

MÜNCHEN OG FREDSBEVEGELSEN

faringene som ble gjort med å demme opp for en aggressiv og ekspansjonistisk stormakt?

HFD: Fredsbevegelsen i dag er ikke det samme som appeasement den gang. Fredsbevegelsen i dag er en bevegelse på sentrum-venstresida. Appeasement var en høyre-sentrum bevegelse. Hvis vi sammenligner den verdenspolitiske geografi, var det den gang et Europa som var kapitalistisk, Sovjet var mer eller mindre sosialistisk og Tyskland fascistisk. Alle tre klare eksemplifiseringer av ideologier. I disse konstellasjonene skulle man stake ut strategier. Nivået av rustninger og destruksjonsvåpen var relativt beskje-

3) Tysklands rett til militærvesen ble begrenset. Således fikk hæren et tak på 100 000 mann og marinens størrelse både i antall skip og skipstyper ble begrenset. Tyskland fikk ikke ha noen flyvåpen og dessuten forbudt å ha tanks, giftgass(!) og endel andre moderne våpentyper.

4) Andre betingelser av betydning var demilitarisering av vestre Rhin-breidd og det forhold at Tyskland måtte ta på seg «skylden» for krigen.

Av dette var det kun avståelsen av Alsac-Lorraine og tapet av koloniene som ble stående:

Kravet om krigsskadeerstatning ble oppgitt som urealistisk i 1920-årene. Begrensningene på militærvesenet ble delvis omgått gjennom det hemmelige militære samarbeidet som ble innledet mellom Tyskland og Sovjet i 20-årene og endelig revet istykker av Hitler i 30-årene. Det demilitariserte Rhinland ble besatt av tyske tropper i 1936 uten noen reaksjon fra Frankrike eller Storbritannia. Internasjonaliseringen av Danzig og den «polske korridor» nyttet Tyskland seg av som påskudd for agressjonen mot Polen som utløste den nye verdenskrigen i 1939.

Og «krigsskylden» — ? Den var et av Hitlers beste agitasjonsnummer både før 1933 og etter.

U.A.

dent sammenlignet med i dag. På mange måter står vi overfor de samme konstellasjonene i dag. Sovjet er sosialistisk, USA er kapitalistisk og Europa er noe tredje. Ideologi spiller fortsatt en viktig rolle som identifikasjon, skjønt avtagende. Men vi har i tillegg destruksjonsvåpnene. Krig er noe helt annerledes i dag. Fredsbevegelsen er også noe annet. Fredsbevegelsen er en bred middelstandsbevegelse. Jeg ser den heller ikke som noen arvtager av folkefronten, annet enn i en veldig tynn forstand. Den består av mennesker som ikke er hengt for mye opp i institusjonene, eller i den ene eller andre maktgruppering, som de konservatives tradisjonelle tilknytning til militæret, men heller ikke til arbeiderbevegelsen. Det er mennesker som tar kunnskapen om destruksjonsvåpnene inn over seg og lar den lede seg til handling.

JM: Jeg må kort gå tilbake til 30-tallet igjen for å komplettere bildet. Vi har nemlig spørsmålet om koloniene. På mange måter var Kina og Spania folkefrontens ideal. Spesielt krigen i Kina hadde stor betydning for de progressive i USA. Kina og Spania var eksempler på brede fronter mot fascistisk aggresjon. De viste anti-fascismens muligheter. Men dette er samtidig noe som bidrar til å forklare den britiske herskerklassens handlinger. Det indiske kongresspartiet var mot det britiske imperiet, men det holdt seg også anti-fascistisk. Fra Citys synspunkt var altså den indiske frigjøringsbevegelsen som truet imperiets hjørnestein også anti-fascistisk. Så selv om Hitler spredde litt propaganda til støtte for indernes kamp mot imperiet, var det klart at han i det store og det hele støttet den hvite herskende klassen i India. På denne måten eksisterte det en grunnleggende enhet mellom Hitler og herskerklassen i Storbritannia. Dette bidro til at City kunne se Moskva og ikke Hitler som den store fienden. Dette kompletterer bildet av mellomkrigstiden.

Så over til fredsbevegelsen i dag. Den er for en stor del en middelklassebevegelse, og her er jeg enig med Hans Fredrik Dahl. Det finnes russisk innflytelse, men den er ikke en russisk bevegelse. Den er også et uttrykk for det amerikanske østkystborgerskapets in-

teresser. Det som intellektuelt er knyttet til Harvard University og New York Times. Dette borgerskapet ligger på linje med fredsbevegelsen. De ønsket f.eks. også en «gaullistisk» løsning i Vietnam.

Hans Fr. Dahl:
Fredsbevegelsen i dag er ikke det samme som appeasement den gang.

De «sekundære» maktene spiller også en viktig rolle i dette bildet. Storbritannia, Frankrike og Vest-Tyskland opptre mer sjølstendig enn tidligere. Storbritannias kamp om Antarktis og Falklandskrigen, Frankrikes mystiske engasjement i Afrika og Vest-Tysklands løsrivelse fra USA er eksempler på det. Det er ikke gitt at Vest-Tyskland vil forbli USAs andremann. Dette forholdet eksisterer bare så lenge Vest-Tyskland har interesse av det. Hvis USA går mer tilbake, opphører forholdet å eksistere. Vest-Tyskland kan f.eks. inngå avtaler med Øst-Tyskland. Også slike krefter eksisterer i fredsbevegelsen. Den er veldig sammensatt. Det er mange tråder og ikke bare et følelsesmessig engasjement.

HFD: Fredsbevegelsen er kompleks, og den forandrer seg over tid. Det har skjedd et strategiskifte fra 60-tallet til i dag. Det klassiske kravet var full og ensidig atomnedrustning i tråd med tradisjonell pasifisme, en atompasifisme.

Jan Myrdal:
Ser vi på Hiroshima eller Hamburg ser vi jo blomstrende økonomier. Herskerklassen tjener på krig.

Nå er det noe helt annet. Nå er det freeze som er det store alternativet. Freeze-politikken betyr jo at man aksepterer retten til å ha atomvåpen. Og denne parolen kommer fra østkyst-USA, etter min mening med en helt ny ideologi.

MÜNCHEN OG FREDSBEVEGELSEN

Hvordan er så parallellen til 30-tallet? Det er noen som mener at Sovjet er en parallell til Hitler-Tyskland. Jeg ser ingen slik analogi. Sovjet er ikke den samme type makt som Hitler-Tyskland. De som mener dette er relativt få. I Fredsbevegelsen og dens omgivelser er de ytterst få.

Jan Myrdal:

De sovjetiske pilotene flyr like sikkert over Afghanistan som de italienske bombeflygerne fløy over Etiopia. Ingen missiler skyter dem ned.

JM: Begge supermaktene er store imperialistiske makter. De er forskjellige og de er i konflikt med hverandre. Men de unngår foreløpig å komme i

åpen konflikt — de justerer innflytelsessfærer. Afghanistan er en småstat. «Alliansefritt i fred og nøytralt i krig» som vi ville sagt i Sverige. Sovjet viste klar aggresjon mot Afghanistan. De gikk inn og avsatte regjeringssjefen osv. Men det interessante er at det møtte bare verbale protester fra den andre supermakten. Man kan anta at det ligger en skammelig avtale bak. Slike avtaler som stormaktene pleier å inngå. Afghanistan er nå innenfor den sovjetiske innflytelsessfæren. Slik justerer supermaktene grensene. Det store spillet pågår, og det er ytterst farlig for småstatene i deres nærhet.

Sovjet er ikke sosialistisk. Nærmest fascistisk. En tynn herskergruppe som baserer sin makt på utbytting. Kineserne snakket før om de nye tsarene, de har ikke gjort det på flere år, men det er riktig. Det finnes en klar kontinuitet i russisk utenrikspolitikk fra tsar-tiden til i dag. De følger en historisk tradisjon.

Freeze er selvsagt interessant. Men kjernevåpentrusselfen mellom supermaktene er ikke reell. Kjernevåpnene kan ha utspilt sin rolle i løpet av kort tid, la oss si 10 år. Vi kan få oppleve en ny konvensjonell opprustning. Da vil den gamle pasifistiske politikken dukke opp bak freeze-bevegelsens paroler. Vi kommer til å få nye kriger — sannsynligvis konvensjonelle — opptil 2. verdenskrignivå. De vil være fornuftige. Ikke for oss selvfølgelig. Ikke misforstå. Ser vi på Hiroshima eller Hamburg ser vi jo blomstrende økonomier. Herskerklassen tjener på krig.

Fredsbevegelsen er derfor farlig. Ikke fordi den er for fred, men fordi den er urealistisk. Den ser ikke de virkelige konfliktene. Ikke farlig på samme måte som appeasement, men f.eks. som de gamle pasifistiske strømningene innenfor det britiske Labour. Her er vi uenige. Jeg tror en fredsbevegelse som ikke tar hensyn til imperialismen og kri-

Litvinovs innlegg i Folkeforbundet 21/9 1939

Den sovjetiske utenriksminister Litvinov.

... For øyeblikket må Tsjekkoslovakia tåle at en annen stat blander seg i dets indre anliggender og høyrøstet og offentlig truer med å angripe landet. Før mange dager er gått, kan et av de eldste, mest kultiverte og arbeidsomme folk i Europa, som har gjenvunnet sin

frihet etter århundrers undertrykkelse, bestemme seg til å gripe til våpen for å forsvare friheten...

Østerrike er forsvunnet uten at Folkeforbundet har lagt merke til det. Sovjetregjeringen forsto hva dette betydde for hele Europas skjebne og særlig for Tsjekkoslovakia, og umiddelbart etter Anschluss rettet den offisielt forslag til de andre europeiske stormakter om at man øyeblikkelig skulle ta de mulige følger opp til felles drøftelser for å enes om felles forebyggende tiltak. Forslaget kunne, hvis det var blitt tatt til følge, spart oss for den engstelse som hele verden nå føler for Tsjekkoslovakias skjebne, men det ble ikke møtt med den rette forståelse. ... Da den franske regjering et par dager før jeg reiste til Genève, for første gang spurte hvordan vi ville forholde oss hvis

Tsjekkoslovakia ble angrepet, ga jeg i regjeringens navn følgende klare og utvetydige svar:

Vi akter å oppfylle våre forpliktelser ifølge pakten, og sammen med Frankrike yte Tsjekkoslovakia hjelp på de måter som står oss åpne. Vårt krigsdepartement er øyeblikkelig rede til å konferere med representanter for de franske og tsjekkoslovakiske krigsdepartementene for å drøfte de nødvendige tiltak. ... Det er bare to dager siden den tsjekkoslovakiske regjering rettet en formell forespørsel til min regjering om Sovjet-Samveldet er forberedt på, i overensstemmelse med den sovjet-tsjekkoslovakiske pakt, å yte Tsjekkoslovakia øyeblikkelig og effektiv hjelp hvis Frankrike, sine forpliktelser tro, yter tilsvarende hjelp. Min regjering ga et klart, bekræftende svar.

MÜNCHEN OG FREDSBEVEGELSEN

ger som pågår, som ikke krever seier og selvstendighet for Afghanistan, men fred i Afghanistan, blir farlig for vår egen sikkerhet. I Sverige har fredsbevegelsen nå blitt statlig politikk. Skolepolitikk og kirkepolitikk. Jeg skrev en artikkel der jeg kritiserte fredsundervisningen i skolen. Skolemyndighetene sa at kritikken strir mot svensk utenrikspolitikk. Visst faen gjør den det! Men her ser man hvor langt det har kommet. Vi må bryte med denne statlige politikken. Etter flere år nå, holder en slik debatt på å tvinge seg fram i den svenske pressen. Vi må påskynde en debatt om tenkbare veier å gå for våre nasjoner.

HFD: Hvis vi ser historisk på dette, så har nok protestene vært selektive på grunn av den tradisjonelle kommunistiske bevegelsens innflytelse i fredsbevegelsen. Det har vært et islett av selektiv samvittighet som ikke holder i lengden. Men dette er i ferd med å forandre seg. Den tradisjonelle Moskvalojale komponenten i fredsbevegelsen er sterkt svekket. Og fredsbevegelsens teoretikere, for de finnes, i første rekke E.P. Thompson i England, forsøker å gjøre noe interessant. De kopler kravet om fred til et krav om rettferdighet, spesielt i Øst-Europa. De utvikler en politikk for hvordan opinionen i disse

---

Hans Fr. Dahl:
Svært mange Afghanistan kan man jo ikke ha, og samtidig holde fredsbevegelsen gående. Det gjelder vel, med is i magen, å si at det gjelder å holde stormaktsdialogen åpen, med fare for at visse stater ofres. Stormaktsdialogen er et overordnet siktepunkt, pga. våpenteknologien. Vi kan ikke ha atomopprustning uten kommunikasjon.

---

landene skal komme til orde. En slik strategi fører til at fredsbevegelsen må alliere seg med opposisjonen i Øst-

Det nye med freeze bevegelsen er ifølge Dahl at man aksepterer retten til å ha våpen. (Foto: Gunnar Gudding)

Europa. Man utdyper kravet om nei til atomvåpen til å bli et ja til menneskerettigheter. Vi kan diskutere om det fører fram. Et strøk med en maktpenn kan jo utrydde mye. Men det er håpefullt.

RF: Jan Myrdal gjør den tredje verden til et viktig spørsmål i fredsarbeidet. Hvordan ser du på det, Hans Fredrik Dahl?

HFD: Nei, for meg er det ikke det. Jeg ser dette som interessant i første rekke i en europeisk sammenheng.

JM: Det går ingen absolutt grense mellom Europa og den tredje verden. Afghanistans skjebne er i høyeste grad aktuell for Europa. De gjensidige avtalene mellom supermaktene går ut over oss også. De flytter jo grensene over våre hoder. Afghanistan får ingen våpenhjelp. Det er forferdelig ulykksalig. De sovjetiske pilotene flyr like sikkert over Afghanistan, som de italienske bombeflygerne fløy over Etiopia. Ingen missiler skyter dem ned. Slike grensejusteringer skjer også her. USA har vist at de har oppgitt Finland, sannsynligvis også Østersjøen. Vi kan ikke stole på en stormakt. Tsjekkoslovakia ble jo ofret i 1938 til tross for at de hadde avta-

ler med stormaktene. Sverige hadde avtale med England under den store nordiske krigen. Det var jo ikke verdt noe som helst. Norge kan jo heller ikke stole på USA.

RF: Jan Myrdal, er det ikke positivt at det finnes tendenser innenfor fredsbevegelsen til å støtte opposisjonen i Øst-Europa?

JM: Man skal gi all støtte til opposisjonen i Øst-Europa. Selv til en Solsjenitsyn, som vi for all del ikke ønsker skal få noen makt i Øst-Europa. Men denne opposisjonen har svakheter. Den vil kunne akseptere status quo med bare få endringer. Det jeg tror vil komme, er store folkelige bevegelser, som i Polen. I hvilken form vet vi ikke. Ideologisk kan den f.eks. knytte seg til den katolske kirken, bare ikke til marxismen-leninismen så lenge den er offisiell statlig ideologi.

HFD: Den øst-europeiske opposisjonen består slett ikke bare av aparte figurer som Solsjenitsyn. Fredsbevegelsen har forlatt den gamle følelsesmessige pasifismen og går nå i retning av en ny realistisk freeze-posisjon. Dette får betydning for bevegelsen som organisasjon. Den har hele tiden vært sær-

MÜNCHEN OG FREDSBEVEGELSEN

bar for å bli stor, men kortvarig. Slike ad hoc-bevegelser har vi sett mange av. Målene den forener seg om, er forholdsviss få, og den har ingen ideologisk, livssynsmessig og politisk «tett-het». Slike bevegelser kan fort falle sammen. Derfor har jeg vært pessimistisk på vegne av fredsbevegelsen. Men nå skjer det noe nytt. Denne nyorientering i retning av freeze og tilslutning til mer langsiktige prinsipielle målsettinger, som rettferdighet og vern om menneskerettighetene, er svært oppmuntrende. Vi får en slags forbindelse mellom fredsbevegelsen, Amnesty og den øst-europeiske opposisjonen på basis av enkle liberale ideer.

Jan Myrdal:

USA har vist at de har oppgitt Finland, sannsynligvis også Østersjøen. Vi kan ikke stole på en stormakt.

Tsjekkoslovakia ble jo ofret i 1938 til tross for at de hadde avtaler med stormaktene.

RF: Fører fredsbevegelsen oss virkelig nærmere målet? Hvordan fører fredsbevegelsen til mindre krigsfare og større sikkerhet for de europeiske nasjonene?

HFD: Dette er et vanskelig spørsmål. Svært mange Afghanistan kan man jo ikke ha, og samtidig holde fredsbevegelsen gående. Det gjelder vel — med is i magen — å si at det gjelder å holde stormaktsdialogen åpen, med fare for at supermaktene deler verden på kynisk vis, og med fare for at visse stater ofres. Stormaktsdialogen er her et overordnet siktepunkt, pga. våpenteknologien. Vi kan ikke ha atomopprustning uten kommunikasjon. Jeg tror dette gir en sammenhengende, rasjonell og også emosjonell begrunnelse.

JM: Her er vi uenige. Våpenteknologien innebærer ikke noe kvalitativt nytt. Det betyr ikke at jeg undervurderer krigens redsler. Min kritikk av fredsbevegelsen er at den ikke tar hensyn til at krig er fortsettelsen av politikken med andre midler. Den tar ikke hensyn

til imperialismen. Krig er ikke følelser i sandkassen. Den er tilgjengelig for rasjonell granskning. Dette er den tradisjonelle sosialistiske kritikken av passifismen.

Men det er også en fare med fredsbevegelsens nye ideologi. Til nå har jo ingen aggresjon skjedd uten å appellere til menneskelige rettigheter og det gode. Mussolini hadde f.eks. stor forståelse for slavene i Etiopia. Og de fantes jo virkelig. Vi spiller derfor med i dette spillet med stor risk. Supermaktene kan med proklamasjoner om menneskerettighetene gå inn i land for å ordne opp. Det blir farlig for små nasjoner som våre. Vi må tvert imot vise kalde omsorg for vår egen sikkerhet og overlevelse.

HFD: Forstår jeg deg rett, mener du at fredsbevegelsen står i fare for å ofre små land. Du mener at en årvåken folkeopinion skal reagere, ikke bare på rustningsspiralen og atomopprustningen, men også på overgrepene mot små land. Men vi har jo hatt massevis av slike moralske opinjoner i hele dette århundret. De svinger fra sak til sak, ettersom bombene faller over snart et Etiopia, snart et Spania, snart et Afghanistan. En slik opinion kan til og med målbæres av de store partiene og føres inn i parlamentene. Men slike ad hoc-bevegelser hjelper ingenting for freden. De faller til jorden. Vi bygger nå opp en institusjonalisert fredsbevegelse som setter seg som mål å formulere målsettinger om rettigheter på et nivå utover den situasjonsbestemte passifismen. Jeg er selvfølgelig enig i at det

Sovjetiske atomraketter klar for innsats under manøvre i Baltikum høsten 1981. (Foto: Billedsentralen)

er minimale mål, men disse kravene er universelle i tillegg til rustningskravene. Fredsbevegelsen tar skritt for skritt, og den får ta de krisene som kommer, eventuelt et Afghanistan eller et annet land, fordi dette underbygger den overordnede målsetting, som er å holde stormaktsdialogen åpen.

RF: Hvorfor er det overordnede målet å holde stormaktsdialogen åpen?

HFD: Det er vår eneste mulige sikkerhet mot tilfeldig krig, og krig ved uhell.

JM: I dagens situasjon må vi for det første styrke den internasjonale retten. Gjennom FN og andre internasjonale fora må vi slå fast at det rett og slett er

Hans Fr. Dahl:

Men vi har jo hatt massevis av moralske opinjoner i hele dette århundret. De svinger fra sak til sak, etter som bombene faller over snart et Etiopia, snart et Spania, snart et Afghanistan.

forbrytersk og uakseptabelt å gå inn i andre land. Det betyr kort og godt å slå vakt om det nasjonale uavhengighetsprinsippet på internasjonal basis. FN kan faktisk spille en rolle. Det er ikke meningsløst. Vi bør ikke opptre som før den annen verdenskrig, da småstatene sa at nå forlater vi det kollektive sikkerhetssystemet og begynner å svømme for oss selv. Dette er én forsvarslinje.

For det andre må vi styrke våre nasjonale forsvar. De små nasjonenes forsvar truer ingen. Sveriges forsvar har ikke truet noen siden 1905, og vil ikke gjøre det i framtiden. Våre egne muligheter til å forsvare oss er til syvende og sist avhengig av vår egen forsvarevne og -vilje. Man skal ikke undervurdere supermaktens uvilje mot å gå til krig mot et land som kan forsvare seg. De har stort sett gått til krig mot land de regnet med ikke ville forsvare seg. I Afghanistan regnet ikke Sovjet med en langvarig krig. Vi kan ikke regne med å stå imot supermaktene, men vi kan gjøre det altfor kostbart for dem å rulle over oss.

MÜNCHEN OG FREDSBEVEGELSEN

For det tredje må vi vise solidaritet med den tredje verden. Å støtte Afghanistan gjør vi fordi vi innser at det er i vår egen interesse. Men selv med dette kan vi ikke *forsikre* oss mot krig. Jeg frykter at vi vil se nye Balkan-kriger framover, nye kriger på det europeiske kontinentet. Uten kjernevåpen, høyst konvensjonelle. Men med veldig store ofre. Du må for all del ikke misforstå meg og tro at jeg synes dette er trivelig.

HFD: Nei, ikke på noen måte. Jeg er faktisk langt på vei enig i det du sier nå. Jeg har heller ingen illusjoner om at fredsbevegelsen skulle gjøre konvensjonelle kriger mindre sannsynlige. Fredsbevegelsen retter seg mot noe kvalitativt nytt — mot en ny våpenteknologi.

JM: En sak til slutt. Jeg er overbevist om at det vil skje saker og ting, også i Øst-Europa. Hvordan vet jeg ikke. Det kommer til å skje på grunn av store indre konflikter. Til og med noen av de sittende regjeringene kan gå ut og endre politikk. Ingenting er gitt. Fortsatt finnes rester av perspektivet fra slutten av den 2. verdenskrig. Det finnes et øst og et vest. Det er interesser som står i strid med hverandre. Derfor tror jeg og

Jan Myrdal:

Jeg vil bli veldig forbauset om jeg kan leve min tid uten å se et forent Tyskland. Jeg håper det blir demokratisk!

så det tyske spørsmålet, som det snakkes så lite om, er viktig. Jeg har alltid vært for et uavhengig demokratisk og forent Tyskland. Men jeg frykter nå et forent Tyskland som ikke blir særlig demokratisk. Og det blir ikke særlig hyggelig for noen i nærheten. Et forent Tyskland i allianse med en av supermaktene, betyr ikke nødvendigvis verdensherredømme, men det blir en ubehagelig situasjon for Europa.

RF: Ser du dette som en sannsynlig utvikling?

JM: Jeg vil bli veldig forbauset om jeg kan leve min tid ut uten å se et for-

Den tyske riksdagen. Jan Myrdal vil bli forbauset om han ikke får oppleve et forent Tyskland i sin levetid.

ent Tyskland. Jeg håper det blir demokratisk!

HFD: Du tenker deg en slags stor «trade out» mellom stormaktene?

JM: Den sakte trade-outen mellom øst og vest pågår jo. De ligger jo ikke så langt fra hverandre de store monopolene og de store byråkatiene i øst. Det kan vel skje i de merkeligste former. Sovjetunionen kunne også være beredt til ganske mye for et samarbeidsvillig Tyskland. Ideologiene spiller en veldig liten rolle. Franz Josef Strauss' store utspill østover har jo veldig lite med hans ideologi å gjøre. De som trodde på hans ideologi vil jo si at «dette her kan han jo ikke gjøre!» Man skal ikke ta ideologiene for virkelighet. Dessverre!

HFD: Som historiker er jeg også veldig fascinert av Tysklands-spørsmålet. Hvis vi nå snakker om perspektivet fra mellomkrigstiden, så ble Tyskland etter 1945 delt ved at den radikale kommunistiske arbeiderbevegelsen tok hånd om den ene delen, mens de andre tok hånd om den vestlige delen. Dette skapte helt nye forhold både ideologisk og maktpolitisk for Europa. Det har vært en rammebetingelse for hele 50-, 60- og 70-tallets debatt og ideologidiskusjoner, og at det gamle politiske tysklandsproblemet ble fastfrosset til geografi. Hva som ville skje hvis de to tyskland fusjonerte politisk, skal jeg

ikke spå om, men da ville en veldig viktig rammebetingelse falle bort. Det ville bety noe uhyre vesentlig, det er det ikke noen tvil om.

JM: At det kommer før eller siden det tror jeg. Zhou Enlai sa en gang: «Kaliningrad, det har jeg aldri hørt om, du mener vel Königsberg.»²

Den tyske riksenheten ble ikke slått i stykker i 30-årskrigen³. Snakker vi om Versailles, må vi gå tilbake til 30-årskrigen som den europeiske ulykken. Som vi kan få lide av igjen.

NOTER:

1. De Gaulle ga etter for presset om å gi Algerie politisk selvstyre.
2. Königsberg ligger i det tidligere Øst-Preussen, og var på 1500-tallet sete for hertugen av Preussen. I dag heter byen Kaliningrad og er en del av Sovjet.
3. Fellesbetegnelse på en rekke kriger i Mellom-Europa 1618–48. De tyske fyrstene fikk bekreftet sin frie stilling i forhold til keiseren. Keiserens plan om et samlet Tyskland lot seg ikke gjennomføre.

PROFILER

SIGURD EVENSMO

Sigurd Evensmo var i 1938 korrespondent for Arbeiderbladet i Tsjekkoslovakia. Han sendte hjem brennende rapporter om det tjekkoslovakiske folkets forsvarsvilje og Chamberlains forræderi.

Han så klart at Europa gikk mot en ny krig, men Vestmaktene svarte med fortilse og unnfalighet. Han skrev:

Det var ikke valg mellom krig og fred den gang. Valget stod mellom en regulær, grusom krig og en gradvis, uoverskuelig utslettelse av nasjoner og menneskeliv under nazistisk hegemoni, vel ikke det «tusenårsrike» som Hitler forespeilet tyskerne, men et nådeløst tyranni for mange generasjoner.

(Fra «Inn i din tid», Gyldendal 1976)

KNUT HAMSUN

Knut Hamsun om Ossietzky:

Hvad om Hr. Ossietzky

heller hjalp til litt positivt nu i denne svære Overgang da hele verden flekker Tænder mot Myndighetene i det store Folk han tilhører? Hva vil han — er det den tyske Oprustning han nu som Fredsven vil demonstrere mot? Saa denne Tysker heller at hans Land fremdeles laa knust og nedværdiget blant Landene, prisgit fransk og engelsk Naade?

(Aftenposten 22. november 1935)

SIGURD HOEL

Sigurd Hoel om Hitler:

De hugg og slag Hitler fikk i sin barndom, besluttet han — uten å vite hvorfor — å hevne på hele verden. De ble hevnet på hele verden. Ikke alle kverulanter får slike chanser som Hitler. Men var det ikke en tanke, å sørge for at det blev litt færre kverulanter?

For eksempel ved å forsøke å gi menneskene en lykkeligere barndom?

(Fra «Om nazismens vesen»)

HELGE KROG

Helge Krog om «Norges egenart»:

Gjennom hele sin historie har nordmennene ligget i uavlatelig innbyrdes strid, partivis, gruppevis, enkeltvis. Inntil for ca. 700 år siden var det en blodig strid, senere har den vært ublodig, men ikke mindre hissig for det. Nordmennene har ufornisket beholdt sin stridbarhet og sin glede ved strid. De er formløse, selvrådige, egensindige, umedgjørige. De er opposisjonelle og impulsive, alltid parate til protest, alltid kampberedte. Først og sist er de respektløse, de hemmes ikke av tradisjon og kan ikke kloroformeres av autoritet.

(Tale på propagandamøte for Norge i Stockholm 1942)

NORDAHL GRIEG

Nordahl Grieg om «Ungdommen og friheten»:

Den store tyske dikter Thomas Mann holdt under Münchenkrisen på å lese korrektur på en artikkelsamling mot fascismen. Siste oppsett handlet om demokratiets seier. Men mens han i sin landflyktighet borte i Amerika satt og finpusset på sine optimistiske setninger, vellet demokratiens forræderi mot Tsjekkoslovakia som en stormbølge innover ham. Han skrev et tillegg til boken full av dyp fortvilelse. Han så fascismen gå sin seiersgang over Europa, reaksjonen med og uten maske. Hitler og Chamberlain hånd i hånd. I et slikt Europa vil det i hvertfall bli fred, utbrøt han bittert.

Denne motløshet hos en av de beste antifascistiske

Ill. Bjarne Restan

diktere innenfor den liberale intelligens speiler en desperasjon innenfor store lag av det demokratiske borgerskap. Dets idéverden fikk sin dyp av Darwinismen – utviklingslærens fremtidstro, og den fikk sin knekk av Chamberlainismen, et døende klassesamfunns bunnløse kynisme. Den politiske hjelpeløshet i denne krets manifesterer seg tragisk i troen på fred i et fascistisk Europa, uten å vurdere at de imperialistiske motsetninger vil gå som villdyr i strupen på hverandre.

Kampen mot denne motløsheten er vår tids mest brennende oppgave, og her er det den sosialistiske ungdom må gå i spissen. Her er hvert menneske betydningsfullt og hver dag teller.

(Klassekampen 1. mai 1939)

EVA NORDLAND

Eva Nordland på sikkerhetskonferanse i Stockholm i september:

Felles sikkerhet må bli en del av kroppen til barna og det må flyte i blodårene deres allerede før de kan forstå det politiske innholdet av det.

(Sitert etter Jan Myrdals skriftställning. Klassekampen 29/11 -83)

E.P. THOMPSON

Den engelske historikeren E.P. Thompson er av flere utropt til fredsbevegelsens ledende teoretiker:

Raketter på den ene siden innbyr til raketter på den andre siden. Haukene på den ene siden gir næring til haukene på den andre siden, ikke bare med våpen, men også med ideologisk hat.

Og nå er ideologien, like mye som det militære presset, den drivende kraften i Den andre kalde krigen. Det som gir grunn til

alarm, er irrasjonaliteten – og det økende hysteriet – bak denne kraften, når vi måler den mot de objektive interessene til statene det dreier seg om.

(Sitat fra en artikkel av E.P. Thompson i The Guardian. Gjengitt i Ny Tid 19. oktober 1983)

TORGNY SEGERSTEDT

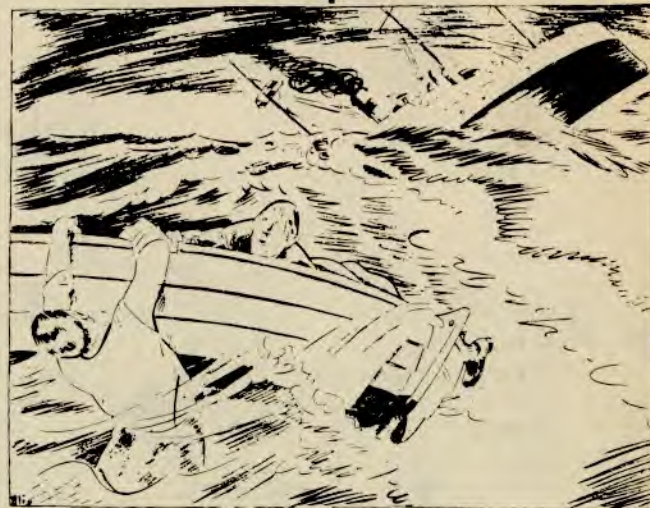

Torgny Segerstedt var en av Sveriges store

anti-fascister. Han var redaktør av Gøteborgs Handels og Sjøfartstidende. Fra Hitlers maktovertagelse til Segerstedt døde i 1945 skrev han inntrengende mot fascismen. Under krigen kom han gang på gang i konflikt med de svenske myndighetene som la begrensninger på trykkefriheten for å ikke komme på kant med Nazi-Tyskland. I en av disse konfliktene ble han innkalt til kong Gustav V. Den svenske kongen sa:

– Ert sätt att skriva, professor Segerstedt, tyder på att Ni vill kasta Sverige i krig mot Tyskland. Ni vet ju att vårt land inte kan försvara seg mer än ett tiotal dagar och Ni förstår säkert att jag inte likt kung Håkon vill irra i skogarna.

(Fra «När stormen klarar sikten», Ordfront 1981)

VI NØYTRALE. – Vi kan være glade så lenge vi slipper å være med i krigen!
Blix, 1939

NORDAHL GRIEG

Nordahl Grieg om nøytralitet og uforsonlighet:

Det tåkete snakket om nøytralitet må opphøre; den tyske presse gråter av rørelse hver gang den hører de «nøytrale» røstene fra Norden (med løfte om flittig levering av råstoffer til den

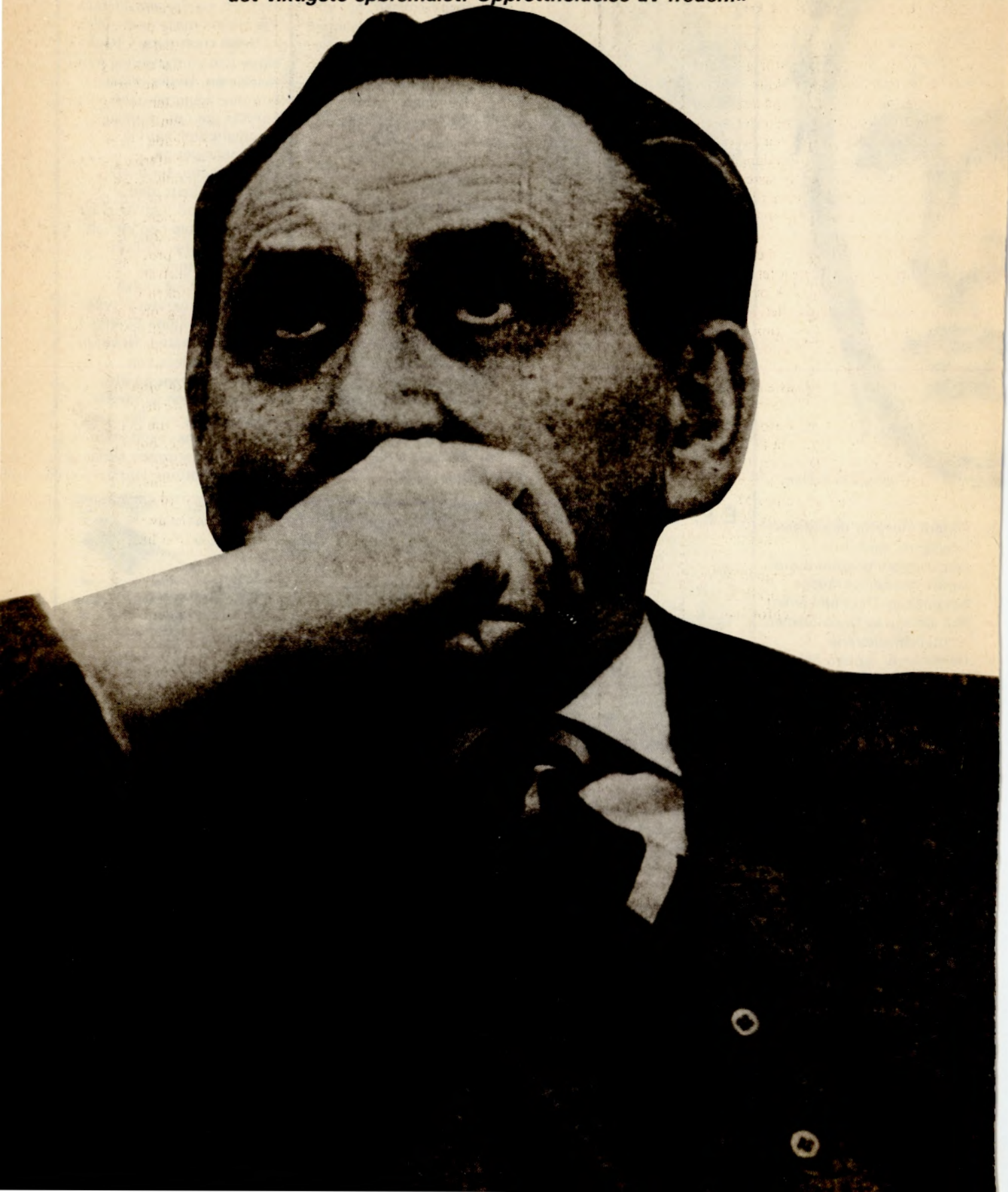
tyske krigsindustri, når det bryter løs). Kanskje vil vi da sikre oss fascist-statenes vennskap? Albania lærte vennskapet å kjenne.

Bare uforsonlighet mot fascismen kan redde vår frihet og fred.

(Klassekampen 1. mai 1939)

EGON BAHR:

«Alle andre problemer, interesser, verdier og behov er sekundære i forhold til det viktigste spørsmålet: Opprettholdelse av freden.»

FRED ER VIKTIGERE ENN ALT ANNET

Av Lars Simonsen

Egon Bahr, sikkerhetspolitisk talsmann for SPD i Vest-Tyskland har kommet med klare utspill i fredsdebatten. For å slippe atomkrig, må nasjonene i Europa underordne alle verdier, menneskerettigheter og nasjonal sjølvretter under — Fredens plikt. I forhold til vår hjemlige fredsbevegelse er dette uvanlig klart. Spørsmålet er om en slik linje virkelig fører til fred.

Den sikkerhetspolitiske talsmannen for det vest-tyske sosialdemokratiske partiet (SPD), Egon Bahr, har lansert et nytt begrep for europeisk sikkerhetspolitikk: «*Felles sikkerhet.*» Egon Bahr var en av de 16 medlemmene i Palme-kommisjonen og han er styremedlem i det svenske fredsforskningsinstituttet, ISPRI. Senere har «felles sikkerhet» fått tilslutning på en stor internasjonal konferanse i Stockholm i år. Representanter for den svenske regjeringen var tilstede og den svenske utenriksministeren sa ved avslutningen av konferansen:

«Det er et meget tiltalende begrep for oss. Sverige har lenge ført en politikk som passer inn i den rammen som nå framstår som «felles sikkerhet.»¹⁾

Jeg skal kort legge fram bakgrunnen for denne nye strategien med utgangspunktet i en artikkel av Egon Bahr som er trykt i den europeiske fredsbevegelses tidsskrift: END-Paper.²⁾

■ Egon Bahr slår her fast at 25% av den amerikanske intelligensia er syselsatt i våpenindustrien. Disse teknikerne utgjør, sammen med militærapparatet, et militært-industrielt kompleks. Dette komplekset utvikler nye våpensystemer raskere enn politikerne klarer å kontrollere dem. Mennesket står defor i fare for å bli overgått av sin egen teknologi. Egon Bahr slår fast at dette fenomenet er likt både i øst og vest.

■ Den tekniske utviklingen av kjernevåpen har ført oss inn i tidsalderen med «Mutual Assured Destruction»,

forkortet til MAD. Det finnes i dag så mange atomvåpen at vi er garantert en gjensidig utslettelse hvis en krig bryter ut. Våpenteknologien har ført oss inn i en situasjon der ingen kan vinne en kjernevåpenkrig; resultatet blir isteden gjensidig utslettelse.

Egon Bahr:

«I tidsalderen for gjensidig garantert ødeleggelse (MAD) kan sikkerheten ikke lenger oppnås *mot* motstanderen, men bare *med* ham.»

■ Det som da gjenstår er — *sammen med* fienden og *ikke mot* ham — å finne fram til en gjensidig sikkerhet. I END-Paper legger Bahr det fram på følgende måte:

«I tidsalderen for gjensidig garantert ødeleggelse (MAD), kan sikkerheten ikke lenger oppnås mot motstanderen, men bare med ham. Motstandere vil bli forent i gjensidig ødeleggelse. Bare sammen kan vi overleve. Atomalderen krever en ny doktrine — felles sikkerhet.»

■ Men det mest sentrale og oppsiktsvekkende i den nye strategien som skal avløse maktbalansen, er hva slags konsekvenser «felles sikkerhet» får for den nasjonale uavhengigheten. Egon Bahr skriver:

«Derfor er den overordnede målsetting, politisk og etisk for Gud og mennesker, å hindre slutten på menneskeliv. Det er ingen verdier som kan ha forrang, ikke noe prinsipp er mer overordnet, ingen interesser er store nok til ikke å bli underordnet.»

Egon Bahr:

«Alle andre problemer, interesser, verdier og behov er sekundære i forhold til det viktigste spørsmålet: opprettholdelse av freden.»

Kommunister og kapitalister, troende og ikke-troende, rike og fattige av alle hudfarger må adlyde dette første bud for menneskeliv. «Fred er en plikt», som paven sa.»

Egon Bahr tenker seg en utvikling der det utformes internasjonale regler som alle stater slutter seg til og som begrenser deres uavhengighet. I hans rapport til en internasjonal fredskonferanse i Stockholm står det:

«Alle andre problemer, interesser, verdier og behov er sekundære i forhold til det viktigste spørsmålet: opprettholdelse av freden. M.a.o. ideologiske forskjeller; hevdelse av ens egne verdier, inklusive menneskerettigheter, kravet om folkets selvrådighet, inklusive det tyske folkets; alt må settes i annen rekke, for de kommer ikke til å ha en sjanse til å hevde seg hvis vi ikke unngår atomkrigen.»³⁾

Ut fra premisset: enhver krig fører til total utslettelse, ender Bahr opp med en fullstendig avskrivelse av prinsippet om nasjonal sjølvstendighet.

I artikkelen i END-Paper skriver han: «Med stor uro har vi vært vitne til at spørsmålet om en øygruppe i framtida skal hete Falklandøyene eller Malvinas, fremdeles kan piske opp nasjonalistiske stemninger som knapt tar hensyn til proporsjonalitet i bruk av midler. (. . .) De som holder fram Storbritannia som et eksempel (for) på europeisk sivilisasjon og prinsippfasthet, fornektet atomalderens lover. For skulle de være konsekvente, måtte de ha sagt: Prinsippet om selvrådighet

MÜNCHEN OG FREDSBEVEGELSEN

Egon Bahr på besøk hos Erich Honecker i DDR. (Der Spiegel)

gjelder selvsagt ikke i mindre grad for tyskerne enn for falklenderne. Og hvorfor skulle Japan nøle med å ta det i bruk i forbindelse med Kuril-øyene? Hva hindrer NATO fra å holde fast ved deres prinsipper i Tyrkia, eller hjelpe Solidarinosc med å gjennomføre det? Det er en fornærmelse mot alle tyskere å anklage dem for mangel på prinsipper

Egon Bahr:

«Det er en fornærmelse mot alle tyskere å anklage dem for mangel på prinsipper eller smålighet fordi vi har underordnet rettferdige nasjonale ønsker og prinsipper om selvråderett under fredens plikter.»

eller smålighet fordi vi har underordnet rettferdig nasjonale ønsker og prinsipper om selvråderett under fredens plikter.»

Poenget for Egon Bahr er ikke å forsvare Argentinas rett til Malvinas. Nei, han er opptatt av at ingen nasjoner må reagere med å ta til våpen, hvis deres nasjonale uavhengighet blir angrepet.

Japan skal ikke hevde sin suverenitet over Kuriløyene; NATO skal ikke forsvare Tyrkias uavhengighet hvis Sovjet går til angrep. Bahrs poeng er å understreke at et forsvar av den nasjonale uavhengigheten kan utløse en atomkrig; derfor må vi frasi oss disse grunnleggende rettighetene. Han skriver:

«Det er ingen mål eller interesser som kan forfølges annet enn i fred og på annen måte enn med fredelige midler. Hvis ikke, som i tilfellet med Argentina og Storbritannias reaksjon på det, begge tror seg i stand til å tillate den grusomme luksus det er med en konflikt som er garantert å være ikke-kjernefysisk. Europa kan ikke, og må ikke, tillate dette.»

I dette perspektivet blir det selvsagt umulig å støtte Afghanistans eller Grenadas kamp for nasjonal uavhengighet. Slike frigjøringskamper kan utløse en kjernefysisk krig. Men for Bahr er ikke den tredje verden det mest sentrale. Han frykter at støtte til frigjøringsbevegelser i den tredje verden kan skape presedens for Europa. Finland, Tyrkia og Vest-Tyskland må ikke true med at aggresjon vil bli møtt med væpnet motstand. Hans «felles sikkerhet» betyr at forsvar av den nasjonale uavhengigheten vil si det samme som å «fornekte lovene for atomtidsalderen». Slik får vi illustrert at atomvåpnenes primære oppgave ikke er å bli brukt i en framtidig omfordelingskrig, men å væ-

re et middel til å fremme ettergivenhet og innrømmelser fra de utsatte europeiske nasjonene.

Egon Bahrs linje om «felles sikkerhet» legger det politiske grunnlaget for en «fredelig» omfordeling i Europa. Grensene skal flyttes uten at det møter motstand og «nasjonalistiske stemninger». Det er tydelig at sterke krefter i det tyske borgerskapet nå innstiller seg på at Sovjet har blitt den sterkeste supermakten på det europeiske kontinentet. I deres øyne må det bety en endring av Vest-Tysklands posisjon. Men hvis Egon Bahrs politiske linjer med å

Egon Bahrs «felles sikkerhet» betyr at forsvaret av den nasjonale uavhengigheten betyr det samme som å «fornekte atomtidsalderens lover».

Sterke krefter i det tyske borgerskapet innstiller seg på at Sovjet har blitt den sterkeste supermakten på det europeiske kontinentet.

ofre den nasjonale uavhengigheten på fredens alter, får gjennomslag i Europa kan vi se fram til katastrofen. Bahrs «felles sikkerhet» vil føre de europeiske nasjonene inn på den samme linja som Vestmaktene fulgte ved opptakten til den 2. verdenskrig. Den førte oss som kjent ikke nærmere fred!

NOTER:

1. Gnistan, 8. sept. 1983.
2. END-Paper er utgitt av Bertrand Russel Peace Foundation. END står for European Nuclear Disarmament. END er en felles organisasjon for anti-atomvåpenbevegelsene i Europa. Bahrs artikkel: «Why Beat about the Bush?» er hentet fra END-Paper nr. 4 1982.
3. Gjengitt i Gnistan 8. sept. 1983.

TEORIEN OM FREDELIG IMPERIALISME

Av Per Overrein

Jeg har deltatt i en god del debatter med representanter for «Nei til Atomvåpen» (NTA). Gang på gang har de sagt at de ikke er villige til å diskutere årsakene til krig. Nå sist i Det norske Studentsamfunn 30. september, sa Runar Todok, som har vært på flere møter som representant for NtA, at den eneste årsaksforklaring NtA opererer med er at en atomkrig kan utløses ved en tilfeldighet eller en ulykke. De har som utgangspunkt at NTA er en front med et begrenset parolegrunnlag og argumenterer derfor med at fronten ikke har tatt stilling til krigens årsaker.

NtA framsetter i sin kamp mot atomvåpen et enkelt og forståelig parolegrunnlag som kan samle en bred opinion. Her ligger på mange måter denne bevegelsens styrke. Ved å følge en slik linje har de greid å samle en bred massebevegelse.

Men dette må ikke få oss til å tro at de ikke har et syn på årsakene til krig og opprustning. Bak det relativt enkle og naive ved anti-atomvåpenbevegelsen står dyktige samfunnsforskere som har en samfunnsteori om krigens årsaker. Deres samfunnsteori blir lagt fram i bøker, studiesirkler og hefter som bl.a. NTA utgir.

Denne samfunnsteorien legger grunnlaget for at deler av fredsbevegelsen krever ensidig nedrustning og ikke ser forsvaret av den nasjonale uavhengigheten som et middel i kampen for fred. Vi må altså kritisere denne bakken-forliggende samfunnsteorien for å vinne opinionen for en alternativ fredspolitikk.

TEORIEN OM DET «MILITÆR-INDUSTRIELLE KOMPLEKS»

MI-bevegelsen har kritisert dem som

hevder at våpnene fører til krig. Men selv ikke den mest naive innenfor fredsbevegelsen ser bort fra at det er mennesker som står bak våpenopprustninga. Derfor har også bevegelsens teoretikere utformet en tilsynelatende materialistisk samfunnsforståelse. Marek Thee sier i boka «Nedrustning – visjon og mulighet»:

«De sosiale og økonomiske hindringer for nedrustning ligger i interessefelleskapet mellom de militære, våpenprodusentene, deler av det statlige byråkratiet, forskere og ingeniører som arbeider med militær forskning og utvikling. Det er tale om et avhengighetsforhold mellom besluttede organer, militære myndigheter, industrigrener og forskningssentra som, selv om deres tenkesett ikke alltid er ensartet, sett under ett forsterker opprustninga og vanskeliggjør arbeidet for nedrust-

MÜNCHEN OG FREDSBEVEGELSEN

ning.» (Markek Thees artikkeler blir trykt opp og spredd av *Nei til Atomvåpen*.)

Det er dette samspillet mellom sterke kapitalkrefter, forskere og militære som president Eisenhower betegnet som «det militær-industrielle kompleks». Forskere som arbeider med nedrustningsspørsmål hevder at disse kreftene i større og større grad har tatt makta fra de politiske beslutningstagerne. I boka «Framtiden for vår jord» siterer Eva Nordland SIPRI-direktøren Frank Barnaby som skriver:

«Våpenindustrien er etter hvert blitt så stor og så omfattende at den ikke lenger er under politisk kontroll.»

Eva Nordland konkluderer med at politikerne har mistet kontrollen. Forskeren Sverre Lodgaard ser på dette på følgende måte:

«Rustningskappløpet unndrar seg i økende grad politisk kontroll, og de interne drivkreftene er nå så sterke at det ikke lenger er nødvendig med internasjonal konflikt for å holde kappløpet gående. Det er knapt nok nødvendig å ha noen fiende.»

HAR «KOMPLEKSET» TATT MAKTA FRA POLITIKERNE?

Det er riktig at det eksisterer et militært-industrielt kompleks. Men spørsmålet er om disse kreftene har tatt makta fra politikerne og styrer store deler av utenrikspolitikken.

Det eksisterer sjølsagt en rekke motsigelser innenfor borgerskapet i USA på hvordan de skal møte offensiven fra Sovjet og hvordan de skal sikre sine innflytelsessfærer rundt om i verden. Skal USA rykke inn i Nicaragua nå, eller skal de i første omgang bruke rådgivere og militære i Honduras? Dette kan være et eksempel på en motsigelse innenfor borgerskapet i USA. Det vil også være motsigelser f.eks. når det gjelder bevilgninger til det militære. Militære sjefer ønsker selvsagt at deres sektor skal få mer penger. Men det er urimelig fra dette å trekke den konklusjon at de militære skulle ha fundamentalt andre interesser enn resten av borgerskapet. Militærapparatets oppgave er jo å sikre borgerskapets økonomiske interesser.

Teorien om at det militær-industrielle kompleks skal ha noen større interes-

se av krig enn andre deler av borgerskapet, holder heller ikke historisk. Før den annen verdenskrig var det faktisk den tyske *hærledelsen* som holdt tilbake og stilte seg tvilende til Hitlers ekspansjon. Ved den halvferdige vestvollen langs grensa til Frankrike var 4 divisjoner satt opp på tysk side, mens Frankrike kunne mobilisere hele 80 divisjoner.

«Dette visste den tyske hærledelse og anført av den nettopp avgåtte generalstabsjef Ludwig Beck var en krets generaler beredt på å avsette Hitler med et kupp hvis han kastet Tyskland ut i et militært eventyr som måtte ende med nederlag. Hitler forsikret at det ikke ble aktuelt, for vestmaktene ville ikke vedstå seg sine forpliktelser. Han fikk rett.» (Aschehougs verdenshistorie)

Dette eksemplet viser at det selvsagt kan finnes motsigelser mellom de militære og den politiske ledelsen. Men det er ikke pr. definisjon bestemt at de militære vil være «krigshisserne». Opp-takten til den annen verdenskrig viser at det først og fremst er borgerskapets helhetlige politikk som er avgjørende. Hitlers ekspansjon lyktes på grunn av dristighet og vestmaktens ettergivenhet, ikke pga. militær overlegenhet, eller de militæres trang til å prøve sine nye våpen.

TEORIEN OM FREDELIG IMPERIALISME

Den tyske militærteoretikeren i det forrige århundre, Karl von Clausewitz, vurderer dette på følgende måte:

«Krigen er et politisk instrument, den må måles med politikens mål, den bærer nødvendigvis dens karakter. Ledelsen av krigen ligger derfor hovedsaklig i politikens hender; i denne anledning bytter politikken ut pennen med sverdet, men den opphører allikevel ikke å tenke utifra sine egne lover.»

Teorien om det militær-industrielle kompleks hevder i motsetning til dette at det går et skille i borgerskapet mellom de som vil bruke militær makt og de som vil bruke fredelige metoder. Og i dag er det tydeligvis de militære, som er «hovedsida» i denne motsigelsen, de militære styrer politikken. På denne måten legger toneangivende

krefter i fredsbevegelsen og deres teoretikere grunnlaget for en teori om at motsigelsene i det imperialistiske verdenssystemet kan løse ved fredelige og reformistiske midler. Hvis fredsbevegelsen klarer å skape en opinion mot de militære og våpenprodusentene, kan dette føre til at «komplekset» får redusert makt over politikken. Hovedsida i motsigelsen vil bli den «fredelige» delen av borgerskapet. Gunnar Garbo skriver i boka, «Opprustet og forsvarsløs»:

«Jo sterkere rustningene blir redusert, desto mindre midler vil stå til rådighet for fysisk vold, desto større ressurser vil kunne settes inn for byggende samfunnsoppgaver, og desto sterkere motvekt vil bli skapt mot krigsindustrien.»

Klarer man altså å svekke det militær-industrielle kompleks tilstrekkelig kan motsigelsen under imperialismen løses fredelig og en kan legge grunnlaget for en varig fred sjøl om imperialismen og de rådende økonomiske forholdene fortsatt eksisterer. Ettergivenhetslinja er altså en konsekvens av en gjennomført reformistisk samfunnsteori.

SOVJET ER «FREDELIGERE» ENN USA

Denne teorien om det militær-industrielle kompleks er også blitt brukt til å argumentere for at USA er en farligere og mer aggressiv supermakt enn Sovjet. Roy og Zhores Medvedev skriver i Vardøger 13/83.

«Militær-industrielt kompleks eksisterer i alle samfunn, men det er under mye mindre ansvarlig kontroll i USA enn i Sovjet.»

På grunn av Sovjets fascistiske og sentralistiske karakter kommer motsigelsene i borgerskapet mindre til syne, og hele samfunnsøkonomien er mer «harmonisk» underlagt den politiske ledelsen. Av dette trekker enkelte innenfor fredsbevegelsen den konklusjonen at politikerne i større grad har kontroll med de militære og dermed blir Sovjet mindre aggressivt og farlig enn USA. Dette viser hvor dårlig fundert teorien om det militær-industrielle kompleks er. Sovjet er jo nettopp et eksempel på at militærapparatets oppgave er å tjene politiske mål, og at militærapparatets

MÜNCHEN OG FREDSBEVEGELSEN

underordning under borgerskapets helhetlige interesser og ambisjoner, på ingen måte står i motsetning til en aggressiv og ekspansjonistisk utenrikspolitikk. Snarere tvert imot.

FREDSFAG I SKOLEN

Teorien om at det militærindustrielle komplekset har tatt, eller er i ferd med å ta, styringa over politikken, legger som vi har vist, grunnlaget for klasse-samarbeid på internasjonalt plan. Uøselige motsigelser i det imperialistiske verdenssystemet kan nå løses ved hjelp av reformer, samarbeid og gjensidig forståelse. Et nytt forslag til fagplan for freds-fag i den videregående skolen i Norge viser at fredsbevegelsens ideologer også har en slik reformistisk klassesamarbeidsteori på det nasjonale planet.

I fagplanens målsettinger står det:

«Gjennom arbeidet i faget skal elevene utvikle holdninger

- som kan fremme ærlighet, åpenhet og tillit, og oppøve evnen til å løse konflikter.
- som kan føre til en bedre forståelse menneskene i mellom, i nærmiljø og i global sammenheng.
- som kan skape bedre samarbeid mellom nasjonene.
- som kan føre til fred.»

Planen tar utgangspunkt i konflikter i nærmiljøet, arbeids- og samfunnslivet og overfører dette til internasjonale konflikter. Underforstått argumenteres det for at grunnlaget for å løse konflikter på det internasjonale planet, ligger i å løse konflikter i nærmiljø og arbeidsliv.

Fagplanen skriver at familiekonflikter, nabokrangel og konflikter i skolemiljøet er eksempler på konflikter i nærmiljøet. Klassekamp og motsetninger mellom egeninteresse og fellesinteresser er vanlige konflikter i arbeidsliv og samfunn. Disse konfliktene skal så løses gjennom medbestemmelse og medansvar, forhandlinger basert på lover og avtaler, mekling, voldgift og arbeidsrett. Så skal elevene etter diskusjoner om disse konfliktene trekke trådene til det internasjonale samfunnet.

Ideologien som ligger til grunn for freds-faget går ut på at en først må løse

konflikter i nærmiljøet og unngå at motsetningene blusser opp i klassekamp og annen «brutal» framferd — fordi slike løsninger på det internasjonale planet fører til krig. Fredsbevegelsens ideologi slik den kommer til uttrykk i fagplanen for freds-faget er derfor reaksjonær både fordi den sprer

Hva er ei riktig linje i kampen for fred?
(Foto: Bernt Eide)

klassesamarbeidsideologi i dagens norske samfunn og fordi den sprer en urealistisk samarbeidsideologi på internasjonalt plan. Ideologien svekker arbeiderklassens kampkraft i forhold til borgerskapet og nasjonenes kampkraft i forhold til supermaktene og krigsfaren. Kjernen i argumentasjonen blir av det platteste slaget: internasjonale motsetninger kan løses bare ved at vi starter med oss sjøl og skaper de riktige holdningene i nærmiljøet.

TEORIER OM RUSTNINGS- SPIRALEN

Toneangivende krefter i fredsbevegelsen skiller våpenteknologien og opprustninga fra politikken også på en annen måte. De hevder at det er en rustningsspiral som driver opprustninga

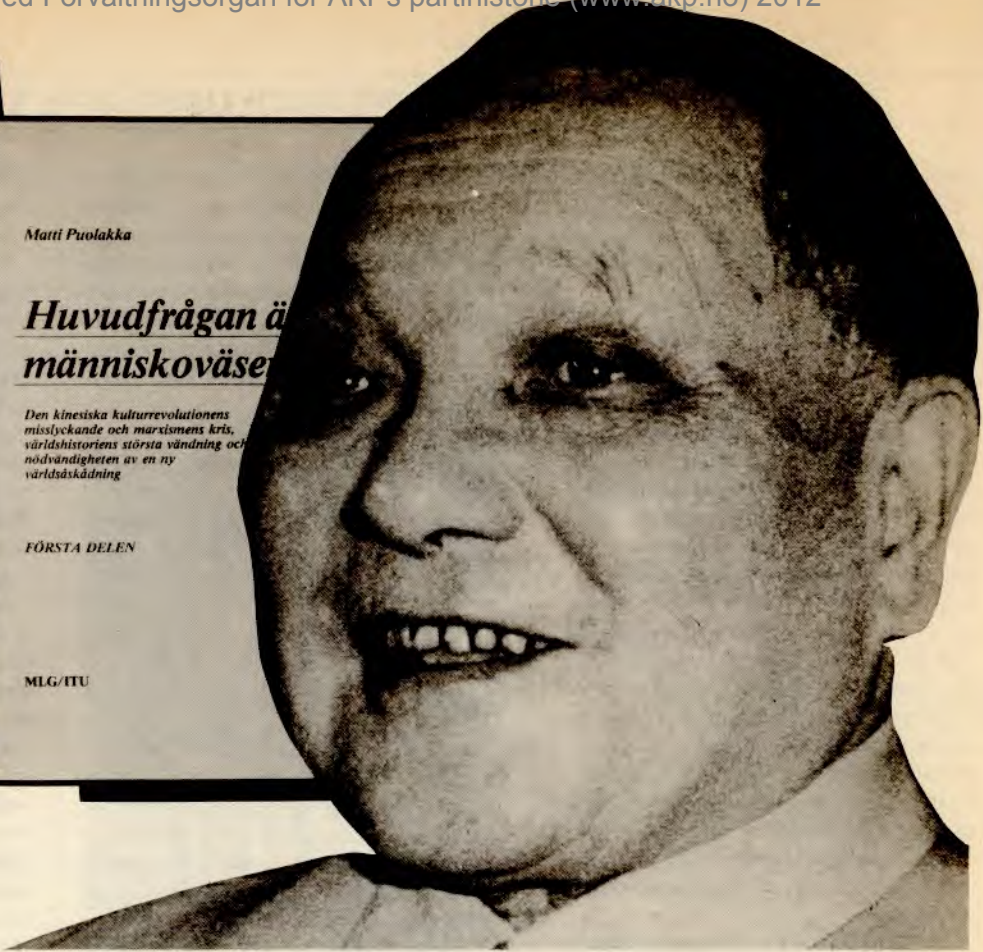
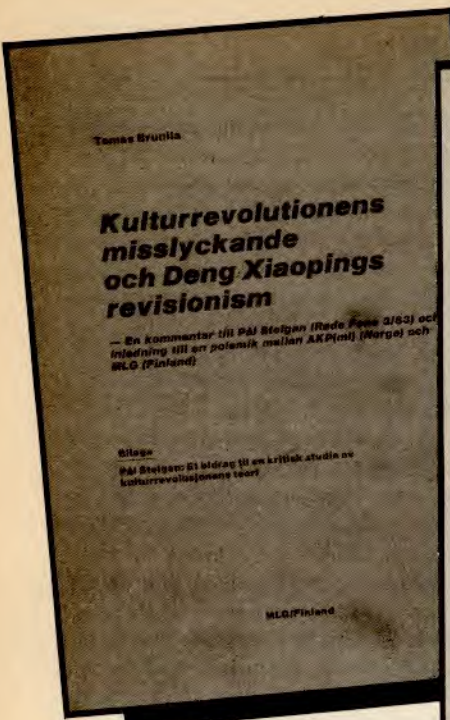
framover og som supermaktene ikke kommer ut av. I boka «Nedrustning, visjon og mulighet» sies det:

«Stat A utvikler et våpensystem og begynner så umiddelbart å forske på hvilket motmiddel stat B kan tenkes å utvikle. På dette grunnlaget utvikler stat A et mot-mot middel. Hva stat B faktisk foretar seg eller planlegger spiller en mindre rolle for utviklinga av våpenforskninga. Utviklingen blir dermed en selvgenererende prosess (driver seg sjøl, PO) som antagelig ikke trenger noen økt internasjonal spenning og kanskje heller ikke noen reell fiende for å holdes i gang.»

Tilsynelatende kan det se ut som om det er en vekselvirkning i opprustninga mellom USA og Sovjet. Skal supermaktene komme ut av denne spiralen så må den brytes på en eller annen måte.

Det er riktig at det eksisterer en teknologisk konkurranse om å utvikle de beste våpensystemene. Men dette forklarer ikke hvorfor opprustninga starter og heller ikke hvordan større forandringer i styrkeforholdet mellom stormaktene utvikler seg. Sovjet var på 50-tallet totalt underlegen USA. I dag er russerne i ferd med å gå forbi USA. Rustningsspiralteorien griper fatt i teknologien, men ser bort fra at endringene i det militære styrkeforholdet mellom USA og Sovjet har kommet i stand på grunnlag av endringer i det totale styrkeforholdet, som bestemmes av en kombinasjon av økonomisk, politisk og militær styrke. Teorien om rustningsspiralen beveger seg bare på overflaten i forhold til de mekanismene som fører fram mot en imperialistisk omfordelingskrig. Derfor vil et «brudd» i den såkalte rustningsspiralen heller ikke få de virkninger som fredsbevegelsens teoretikere forespeiler oss.

MI-bevegelsen har til nå i for liten grad kritisert selve det teoretiske fundamentet som deler av fredsbevegelsen bygger på. Skal vi vinne fram med en rasjonell og riktig politikk med utgangspunkt i at imperialismen fører til krig, kommer vi ikke utenom en kritikk av deres reformistiske samfunnsteori. På denne måten vil vi også få fram vår politikk i kampen for nasjonal uavhengighet mot supermaktens krigsforberedelser.

FINSK HEFTE OM KULTURREVOLUSJONEN: «Kapitalismen er gjeninnført i Kina»

I Røde Fane nr. 3/83 skreiv Pål Steigan en artikkel om kulturrevolusjonen. Han har fått svar — fra Finland. Den finske gruppa MLG har utgitt et helt hefte med svar på Steigans artikkel. Forfatteren, Tomas Brunilla, er enig i at kulturrevolusjonen mislyktes, men han trekker stikk motsatte konklusjoner av dette.

I Finland finnes det ei gruppe som heter MLG, Marxist-leninistisk Gruppe. Den har gitt ut ei brosjyre og ei bok som tar opp spørsmål knytta til kulturrevolusjonen. Tomas Brunilla har skrivi brosjyra, som er en direkte polemikk mot Pål Steigans artikkel om kulturrevolusjonen i Røde Fane 3/83. Matti Puolakka har

skrivi ei bok med tittelen: «Huvudfrågan är människoväsendet — Den kinesiske kulturrevolutionens misslyckande och marxismens kris, världshistoriens största vändning och nödvändigheten av en ny världsåskådning, Førsta delen». Brunillas brosjyre bygger filosofisk og teoretisk på Puolakkas bok, og kan derfor best forstås i sammenheng med den.

Her skal jeg gjengi noen hovedpunkter i brosjyra til Brunilla. Vi gjør det i form av sitater som gir poengterte uttrykk for innholdet i brosjyra.

1. «Kulturrevolusjonen og holdninga til Deng Hsiao-Pings revisjonisme».

«Kritikken av kulturrevolusjonen er et livsviktig spørsmål for den kommunistiske bevegelsen, men den må gå i stikk motsatt retning av den Steigan har tatt.

Den må vise *hvordan* klassekampen fortsetter i sosialismen, ikke fornekte at den er nøkkelledet».

«Kulturrevolusjonens ideologiske hovedparole var feilaktig, og det er også den grunnleggende årsaken til at kulturrevolusjonen mislyktes. «Bekjemp selvviskheten, kritiser revisjonismen» er grunntesen for den store proletariske kulturrevolusjonen på det ideologiske området.»

2. «Fantes det et borgerskap i KKP før kulturrevolusjonen?»

««Teorien om produktivkreftene», Liu Shaoqis og Deng Hsiao-Pings linjer er tvers gjennom reaksjonære. Den er revisjonistisk og fremmer et nytt borgerskaps interesser og dets framvekst.» «En annen sak er at det synet på det nye borgerskapets særegne natur og rolle som

KULTURREVOLUSJONEN

Mao hadde, var grunnleggende feilaktig. Han la altfor liten vekt på skillet og altfor stor vekt på likheten mellom det gamle og det nye borgerskapet.» «Kulturrevolusjonens ideologiske hovedparole la grunnlaget for en slik intellektuell og politisk atmosfære som bare framskynda framveksten av et nytt borgerskap.»

3. «Var kulturrevolusjonens definisjon av borgerskapet subjektiv?»

«Det har jo faktisk vist seg at «partipersoner ved makten» endrer klasse-tilhørighet når de endrer politisk oppfatning, om ikke alltid i alle deler og på et varig vis, så likevel på en avgjørende måte.»

«Dessuten; de privilegier som var viktigst for Lin Biao, Deng Hsiao-Ping m.fl. og som de var aller reddest for å miste, var knapt økonomiske eller i hovedsak økonomiske, men framfor alt «sosialpsykologiske.»

«Den avgjørende bristen i kulturrevolusjonens definisjon av fienden var ikke at den ikke var «strengt materialistisk», noe som den i altfor høy grad forsøkte å være. Det avgjørende var at den var tufta på en feilaktig oppfatning av opportunistens natur og dermed av det nye borgerskapets natur.» «I en viss forstand kan man si, ikke som Steigan, at «definisjonen av fienden» inneholdt altfor mye subjektive elementer, men tvert om inneholdt altfor lite slike.»

4. «Når utgjør det nye borgerskapet en fare for sosialismen?»

«Det nye borgerskapet, med representanter bl.a. i de høyere statsorganene, opptrer *alltid* som en «klasse for seg» i *den betydninga* at den representerer en viss moralsk holdning og står på ei viss ideologisk og politisk linje, men *aldri* eller *nesten aldri* i *den betydning* at det «subjektivt, aktivt» skulle forsvare borgerskapets interesser og gjeninnføringa av kapitalismen.»

5. «Hva er den kapitalistiske veien?»

«Enhver form for borgerlig politikk under sosialismen tar før eller seinere form av 'teorien om produktivkrefte- ne'. Når det gjelder Krustsjovs og Dengs høyrerevisjonisme, så er det klart — de forsvare åpent denne teorien. Men også det ekstreme venstre har på ulikt vis falt tilbake på den: I stedet for å bygge samfunnsmessige og økonomiske reformer på overbevisning og skolering, på ideo-

logisk kamp og bevissthet, har den gjennomført dem på administrativt vis.»

«Forsøket på å erstatte et sosialistisk demokrati med store svakheter med et borgerlig demokrati er dømt til å mislykkes i et land som Kina: resultatet kan bare bli åpent borgerlig diktatur, i siste instans fascisme.»

«Kulturrevolusjonen viste imidlertid også at forståelsen for den kapitalistiske veien blei svært utilstrekkelig. Dette har Steigan naturligvis rett i. Det er bare det at han her som i andre spørsmål avviser kulturrevolusjonen fra standpunkter som likner dem Deng Hsiao-Ping forfekter.»

«Det som mangler i definisjonen av den kapitalistiske veien er en riktig definisjon av opportunistens natur, en forståelse av dens moralfilosofiske, kunnskapsteoretiske og sosialpsykologiske røtter.»

6. «På hvilken måte avgjør basisen og på hvilken måte avgjør overbygginga?»

«Mennesket utvikler sin produksjon, sitt forhold til naturen alltid gjennom å utvikle sine sosiale relasjoner og sin samfunnsmessige tenkning.» «*All* utvikling av produktivkreftene forutsetter derfor forandringer og fastlegging av retningslinjer og en økonomisk politikk.» «Det som avgjør er klassekampen, innafor det kommunistiske partiet linjekampen — dvs. det som skjer i overbygginga.»

«De uttalelsene fra 16-punkts vedtaket som Steigan siterer er helt riktige og Steigans kritikk er fullstendig uholdbar.» «Også på dette punktet bør imidlertid kulturrevolusjonen kritiseres, ikke fordi den forsøkte å utvikle produksjonen gjennom å revolusjonere folks ideologi, men for det innhold som den la i ideologien. Den revolusjonære teorien som marxismen-leninismen-maoismen utgjorde strakk ikke til for å føre klassekampen videre etter at hovedspørsmålet hadde blitt kampen mot det nye borgerskapet.»

7. «Hva med partiet?»

«Det er heller ikke riktig å påstå at Mao vilkårlig skal ha stilt seg over den demokratiske sentralismen.» «Det er nødvendig å kritisere kulturrevolusjonens syn på partiet, men kritikken må gå til de grunnleggende teoretiske røttene til den linja for partibygging og de partinormer som man forsøkte å tillemp. I siste instans gjelder spørsmålet den leninske

partiteoriens utilstrekkelighet og krise.»

«— På hvilken måte var det feilaktige synet på opportunistens vesen egna til å slå i stykker partiet?

— Hvorfor viste Maos kaderkriterier seg å være helt utilstrekkelige?

— På hvilken måte var prinsippene for kritikk og sjølkritikk feilaktige...

— Var synet på partiets rolle og stilling feilaktig?...

— Og som et nødvendig perspektiv: på hvilken måte forsvinner partiet når sosialismen utvikles mot kommunismen?»

8. «Om kulturrevolusjonens kulturpolitiske linje.»

«Steigans kritikk av kulturrevolusjonens kulturpolitiske linje er riktig i den forstand at linja var ytterst feilaktig og i praksis åpna portene for et reint kulturbarbari. Men også her mangler hans kritikk teoretiske aspekter og han gjør ikke noe forsøk på å forstå eller belyse de filosofiske og ideologiske røttene til feila.»

«Det gjelder å vise den ledende tankegangen, den grunnleggende linja og hvordan den blei skjebnesvanger for kulturrevolusjonen. Det gjør verken Steigan eller Øgrim. En kritikk av den kommer i virkeligheten til å forutsette at man også går inn på en kritikk av Maos tale i Yanan om litteratur og kunst.»

(Maos linje for kulturen)» fungerte og var nødvendig under revolusjonskrigen, men blei skjebnesvanger og reaksjonær på et stadium av sosialismen da hovedmålet for kampen ikke lenger var det gamle, men det nye borgerskapet, og reaksjonær er den også i utvikla kapitalistiske land.»

9. «Hvorfor blei kulturrevolusjonen mislykka?»

«Deng Hsiao-Pings linje er moderne revisjonisme, krustsjovisme i ny form, den er tvers gjennom reaksjonær.»

«Det var absolutt riktig og nødvendig å starte kulturrevolusjonen.»

«Mao hadde rett i utgangspunktet og i flere enkeltstående linjer. Hans teori om at klassekampen er nøkkelleddet i sosialismen er helt riktig.»

«Den eneste mulige forklaringa på at kulturrevolusjonen mislyktes er at linja for kulturrevolusjonen var feilaktig, dvs. at Mao Zedongs tenkning ikke strakk til under de nye forholda.»

10. Hva er svaret på dette?

KULTURREVOLUSJONEN

«Mao betonte altfor ensidig parolen «ett deler seg i to»».

«Kulturrevolusjonen så mennesket som en tvers gjennom politisk skapning, som «summen av av de samfunnsmessige relasjonene», og den fornekte noe slikt som en allmennmenneskelig natur. Dette er feil.»

«Moralsk dyd presenteres under kulturrevolusjonen som uselviskhet og bedømmes på basis av de politiske synspunktene. Dette var feil.»

««Riktige ideer kommer fra praksis». — slik lød kunnskapsteoriens rettesnor

under kulturrevolusjonen. Dette var utilstrekkelig. Også uriktige ideer kommer fra praksis...»

«Moralen er avgjørende for kunnskapsprosessen.»

«Ifølge marxismen er klassekampen drivkrafta i historia... Denne definisjonen av historiens viktigste drivkraft er ikke tilstrekkelig.» «I siste instans er det kampen for menneskelig solidaritet, kampen for progressive ideer eller moralen som er drivkrafta i historien.»

11. KONKLUSJON:

«Det er dette som kommunister står

foran: drar man den fulle konsekvensen av Deng Xiaopings linje så kommer man til at kapitalismen har blitt gjeninnført i Kina, og ikke bare i Kina, men også så godt som i alle de land som kaller seg sosialistiske.»

«Bevegelsen står foran en ny Stor polemikk. Den kommer til å omfatte mindre og færre partier enn den foregående polemikken, men den kommer til å gå mye djupere og dens historiske betydning vil være mye større.»

Kvinnelige arbeidere driver med teknisk utviklingsarbeid.

(Foto: Hsinhua)

Kritikken bygger på ei umarxistisk historieoppfatning

Av Pål Steigan

Den finske gruppa MLG har gitt ut en kritikk av min artikkel om kulturrevolusjonen i Røde Fane. På slutten av heftet slår Tomas Brunilla til lyd for «en ny Stor polemikk». Hvis han tenker på undertegnede som en mulig deltaker i den «polemikken», må jeg skuffe han. Det filosofiske og teoretiske grunnlaget for den finske kritikken står så fjernt fra det jeg oppfatter som marxismen-leninismen-maoismen, at jeg ikke finner noen stor in-

teresse for å bruke tid og krefter på Brunillas «nye store polemikk».

Brunillas teoretiske fundament er utforma av Matti Puolakka i boka «Hovudfrågan är människoväsendet». Han gjennomfører en kritikk av Deng Xiaoping, men også av maoismen og marxismen. Puolakka ender opp med noe han kaller «marxismen-leninismen-maoismen-juché-tanken-itu-filosofien». Den bygger på «en kritikk av den marxistiske

historieoppfatningas sentrale framstillinger. I virkeligheten forutsetter det en omveltning av hele den marxistiske måten å tenke på. Den omveltninga av den marxistiske historieoppfatninga som nåtida krever kommer på den ene sida til å bli svært enkel, noe som tiden sjølsagt krever, og på den andre sida kommer den til å bli meget radikal og formelt sett stå i strid med hele den tradisjonelle marxistiske tankebygninga, vende den ut-inn.»

KULTURREVOLUSJONEN

(«Huvudfrågan...» s. 205).

Jeg er helt enig med Puolakka i at hans «itu-filosofi» står i strid med den marxistiske historioppfatninga. Samtidig mener jeg at nettopp marxismens historieoppfatning utgjør noe av det mest livskraftige og dynamiske i marxismen. Derfor føler jeg intet behov for å være med Puolakka/Brunilla i deres omveltning av filosofien.

Riktignok vil jeg si at sjølvurderinga til Brunilla/Poulakka er sjarmerende høy. I en fotnote til brosjyra si skriver Brunilla at «Steigans feil er forståelige også fordi nesten samtlige europeiske partier har tatt feil... I Finlands MLG har en systematisk kritikk av kulturrevolusjonens linje blitt gjort med ei revolusjonær nynetkning som resultat. Også i MLG har dette bare vært mulig gjennom eksepsjonelt vanskelige linjekamper, hvor en kamerat på alle avgjørende punkter har fått stå mot alle de andre.» — I Europa har nesten alle tatt feil, unntatt oss i Finland, og i Finland har alle tatt feil unntatt én. Det er vel dette Brunilla mener med at «jo lengre massenes frigjøring skrider fram, jo djupere den revolusjonære bevegelsen går, desto større og «ensommere» ledere kommer bevegelsen til å løfte fram». Tilsvarende beskjedent sier Brunilla: «Bevegelsen står foran en ny Stor polemikk. Den kommer til å omfatte mindre og færre partier en den foregående polemikken, men den kommer til å gå djupere og dens historiske betydning kommer til å være mye større.» Brunilla/Poulakka har starta en ny stor polemikk som vil gå djupere og ha større historisk betydning enn Maos oppgjør med Krustsjov for 20 år sia. Herrene får ha meg unnskyldt at dette minner meg om en viss herr Eugen Dührings omtale av sin egen «omveltning av vitenskapen». En må virkelig være totalt isolert fra massene for å sette sånt på trykk uten ideer om hvor komplett latterlig og sjølavslørende det er.

Det er slett ikke alt i Brunillas kritikk av min artikkel som er uinteressant eller irrelevant. Men det filosofiske systemet som han bygger på er så hinsides interesse at jeg ikke ser noen grunn til å gå inn på detaljene i kritikken.

Jeg har retta en kritikk mot det jeg oppfatter som idealistiske og subjektivistiske feil i kulturrevolusjonen. Til dette svarer Brunilla/Poulakka at tvert om:

Kvinnelige arbeiderteoretikere under kulturrevolusjonen. (Foto: Hsinhua)

feilen var at kulturrevolusjonen ikke gikk enda lenger i den retninga. Når Mao Zedong sa i «Om praksis» at «Marxistene betrakter framfor alt menneskets virksomhet i produksjonen som den mest grunnleggende praktiske virksomhet, det avgjørende for hele dets virksomhet.» Så svarer Brunilla/Poulakka: Nei, moralen er drivkrafta i historia. Når Mao sier at «Den mest revolusjonære faktoren er produktivkreftene» (bind 5, s. 349), så svarer B/P: Nei, dette er feilaktig.

Derfor er de konsekvente når de trekker den slutninga at de standpunktene de inntar må føre til et avgjørende brudd med hele den marxistiske historioppfatninga. De vil «vende den ut-inn» som de sier. Marx sa om seg sjøl at han hadde tatt Hegels dialektikk og snudd den opp ned, det vil si plassert den på et materialistisk grunnlag. Poulakka/Brunilla har tatt på seg oppgaven å gjøre denne snuoperasjonen motsatt vei.

For meg er det ingen overraskelse at et konsekvent forsvar for de mest idealistiske elementene i kulturrevolusjonen må føre til et brudd med den marxistiske historioppfatninga. Disse to kan ikke forenes. Det er et valg: enten — eller. Og jeg gjør det motsatte valget av de finske ITU-filosofene.

For å illustrere hva slags merkverdigheter Itu-filosofien bringer med seg vil jeg referere er par standpunkter:

Poulakka: «Det kommunistiske partiets funksjonærer utvikler seg *uunngåelig* til representanter for det nye borgerskapet dersom de ikke strever etter å frigjøre og *realisere* seg sjøl fullt ut.» (Mine understrekninger, PS).

«Den marxistiske filosofien må vendes opp-ned omtrent på samme vis som Marx «veltet» Hegels filosofi «overende»...»

«Den ytterste kilden til menneskelige feil ligger ikke i manglende kunnskaper om omverdenen men i det samfunnsmessige mennesket, i mennesket sjøl som den individuelle sammensetninga av alle dets sosiale erfaringer.»

«Klassekampens tyngdepunkt (under sosialismen, PS) forskyves slik at det kommer til å ligge innafør arbeiderklassens egne rekker.»

Nok. Jeg har ikke mer å si til Poulakka/Brunilla. Våre veier skilles. Måtte de bli lykkelige i sin «juché-itu-filosofiske» og finne sitt nirvana der. Det eneste som forundrer meg er at de sier at Kina og «*så godt som* alle de land som kaller seg sosialistiske» har innført kapitalismen. Det som er uklart for meg er hvilke(t) land som utgjør unntaket. Siden de av en eller grunn knytter seg til Kim Il-Sungs «Juché-tanke», kan de være fristende å tru at forbeholdet deres gjelder Nord-Korea. Virkelig en tankevekkende norm for et sosialistisk samfunn der lederne blir «stadig større og mer ensomme».

— En kjønnskvalifisering på 60 prosent kvinner må til for at kvinnene skal få gjennomslag i partiet, sier Ellen Aanesen. (Foto: Klassekampen)

AKP må bli kvinnenes parti

Av Ellen Aanesen

— AKP er *ikke* kvinnenes parti. Skal partiet bli det, må kvinnepolitikken bli *hele* partiets sak. Kvinnene må få makt i partiet. AKP må la hele sin politiske virksomhet bli preget av kvinneperspektivet, skriver Ellen Aanesen i dette innlegget.

AKP er ikke kvinnenes parti. Det er ingen andre partier heller. Men i motsetning til de andre partiene kan AKP bli det. Enn så lenge velger jeg å tro det. Ikke fordi partiet har noen overbevisende praksis å vise til i så måte. På dette området har partiet fortsatt den undertrykkende og konserverende praksisen som er tradisjon innen de norske arbeiderpartier gjennom historien. De framskrittene kvinnene har oppnådd har blitt til like mye på tross av partiene som på grunn av dem, og ofte på grunn av kvinners enighet på tvers av partigrenser. Det finnes en rekke eksemp-

ler på hvordan arbeiderpartier (inkludert AKP) har satt kvinnekrav/kvinnepolitikk på venteliste i påvente av at de store og viktige oppgavene er blitt løst. Og ennå har ingen sosialistisk revolusjon vært opphav til kvinners likestilling og likeverd med menn. Ennå har ingen sosialistisk revolusjon gitt kvinner makt og innflytelse i samfunnet i overensstemmelse med deres innsats og betydning. Skremmende fort reverseres revolusjonens framskritt for kvinner. I Sovjet ble abortlovgivningen skrudd tilbake til den før-revolusjonære tilstanden allerede i 1936.

Nyfødte pikebarn drepes i Kina fordi foreldrene synes de må ha et fullverdig menneske — en gutt — i tider da det bare er godtatt å sette ett barn til verden pr. familie.

Grunnen til at jeg har et håp om at AKP kan bli kvinnenes parti er at partiet har som utgangspunkt at det skal stå på

DEBATT

arbeiderklassens side og kjempe for arbeiderklassens interesser. Hvis AKP vil være arbeiderklassens parti, må det ganske enkelt bli kvinners parti. I Norge ut-

DEBATT

gjør kvinner et flertall av den delen av arbeiderklassen som har lønnet arbeid, og kvinneandelen i arbeiderklassen kommer til å stige. Objektivt sett kommer det altså til å bli stadig større sammenfall mellom kvinners kamp for frigjøring og arbeiderklassens kamp for den samme frigjøring. Og motsetningen mellom kjønnene faller i større grad sammen med motsetningen mellom klassene.

Kvinner eier 1% av verdens rikdom. Kvinner tjener 10% av verdens lønn. Kvinner utfører over halvparten av verdens arbeid. (FN-statistikk). Hvem er verdens proletariat om ikke kvinner er det? Og hva annet kan et parti som ønsker å sloss for arbeiderklassen gjøre enn øyeblikkelig å sette kampen for full kvinnefrigjøring som en hovedoppgave. Kampen for arbeidsplasser, fellesgoder, sosiale forbedringer vil ikke bli nedprioritert av den grunn. Tvert imot. Flere true arbeidsplasser ville bli verdige en kamp. Lønnskampen ville stille nye krav til partiet, dersom den store mengden av lavtlønte kvinner virkelig ble tatt i betraktning, osv. osv. Kampen for sosiale forbedringer ville bli utvidet til områder som nå ligger litt utenfor. De såkalte «myke» områder der kvinner og barn og andre svake (les: uten makt) grupper befinner seg. «Myke» områder med knallharde forhold i dagens samfunn.

Freudeles får en vel anta at Engels har rett når han mener at den første klasse-deling oppsto gjennom kvinnens underordning under mannen en gang i en dunkel fortid. Hvordan skal en da noensinne oppnå det klasseløse samfunn, dersom kjønnsmotsetningen i samfunnet alltid blir flyttet nederst på dagsorden i kampen for frigjøring, slik det til nå har vært i den partitradisjonen vi tilhører? Hvordan skal det klasseløse samfunn noengang realiseres dersom kvinner i det uendelige forvises til å være ved og vannbærere for «felles sak» og alltid i praksis formanet til å vente på tur.

Så vil mange protestere og si at dette ikke er sant. Og jeg vil fastholde at det er sant. Det er dessverre sant. Ikke alltid i ord, men så og si alltid når det kommer til praksis. Jfr. siste utkast til prinsipprogram. Som deltaker på en konferanse der dette programmet ble diskutert, vet jeg at programmet på ett område ble karakterisert som en katastrofe av partiledelsen:

— Kvinnepolitikken må bli hele partiets sak, ikke bare noen kvinners. Obligatorisk skoloring av menn i partiet er nødvendig for å oppnå dette. (Foto: Klassekampen)

kvinnepolitikken. Kvinnepolitikken i dette utkastet gjenspeiler ikke den rivende utviklingen og bredden i kampen for kvinnefrigjøring, har ingen skikkelig vurdering av kvinner som drivkrefter for forandring, eller kvinner som revolusjonært potensiale. I dette utkastet som tidligere programdokumenter karakteriseres kvinner så og si bare ved sine svakheter (lav lønn, omsorgsbelastning, offer) som ved understrekning av at forbedringer og reformer så og si er umulig før etter revolusjonen. Men gi ikke opp, kvinner, vi har bruk for dere, yt en skjerv til felles sak og det skal gå dere godt etter revolusjonen...

Men det alvorligste ved behandlingen av kvinnepolitikken er alt som ikke sies, fraværet av kvinnepolitikken — usynliggjøringa av kvinnen.

Hvilket annet område av partiets politikk ville få karakteristikken **katastrofe** uten at det fikk innvirkning på partiets arbeid med spørsmålet? Og jeg minner om at vi hankses med den klassedelingen som alle senere klassedelingen er utledet av. Vi hankses med kanskje den største skjevfordelingen i verden. Kvinner eier 1% av verdens rikdom og tjener 10% av

verdens lønn men gjør hovedtyngda av alt arbeid. Og et blick rundt i verden viser at det systematisk er slik at der hvor makt og innflytelse er samlet, der er det så og si kjemisk fritt for kvinner, enten landet er/har vært sosialistisk eller ikke.

Og så kan det oppgitte sukke komme: Ja, men hva skal vi gjøre da, det er ikke så lett. Vi gjør så godt vi kan. Og i AKP står det tross alt bedre til enn andre steder. Nei, det er ikke lett, og partiet gjør ikke så godt det kan. Og om det står bedre til i AKP enn andre steder, er det sannelig en mager trøst og forholdsvis uinteressant. For på dette området som på andre må en sette seg mål og ta i bruk metoder som gjør det mulig å nå målene. En del ting er faktisk innen rekkevidde:

1. FOR DET FØRSTE MÅ KVINNEPOLITIKK BLI HELE PARTIETS SAK

Det er det ikke i dag. Kvinnepolitikken produseres av og utøves av en del kvinner – så og si aldri av menn. Derfor må vi ha obligatorisk skoloring av menn i partiet. 10 års partihistorie demonstrerer at metoden overtalelse og opplysning ikke strekker til for at menn skal sette seg inn i *hele* politikken. Altså må de med mild tvang

DEBATT

etterskoleres i kvinnepolitikk for å bli fullverdige forkjempere for arbeiderklassen. Vi har både kunnskaper og lærekrefter til formålet. Derfor gjenstår bare organisering. For prioriteringen kan vel ikke by på problemer? Som endel av forberedelsen til en slik oppskolering foreslår jeg en partiundersøkelse om hva menn kan om kvinnepolitikk og hvilken praksis de har. Hva leser de, hvilke oppgaver påtar de seg på området. Dette for å få innrettet arbeidet best mulig.

Det er illustrerende å lese kommentarene til utkastet til prinsippprogram. Ingen av de mennene som har kommentert programmet nevner kvinnepolitikken med ett ord, enda kvinnepolitikken i særklasse er det området som er dårligst behandlet i utkastet. Så og si alle kvinnene som kommenterer programmet tar for seg både helheten og kvinnepolitikken spesielt. I de årene som har gått har kvinnene sprengt grense etter grense fordi målet vårt og kravet som med rette blir stilt til oss er at vi må ha grep på helheten. Kvinner må kunne alt. Det er en del av frigjøringen. Men når ble det viktig at menn har grep på hele politikken? Her er det et digert tomrom i menns politiske kunnskaper og praksis. Resultatet av et slikt tomrom demonstreres i utkastet til prinsippprogram. Vi forventer at tomrommet fylles slik at hele partiet har grep om helheten i politikken.

2. KVINNER MÅ FÅ MAKT I PARTIET

Kjønnskvolterering må til. Og vi må ha en målsetting som monner. En kjønnskvolterering på 60% kvinner og 40% menn må antakelig til for at kvinner skal få gjennomslag i partiet i dagens Norge. Kvinner har så liten innflytelse og kvinners mening blir tillagt så lite vekt at det må balanseres ut på en slik måte. At dette er mulig selv om det er vanskelig viser RVs lister. Kvinner må nok være i flertall en stund for å bli hørt og for å bli tatt på alvor. Dessuten bør ledende, verv i partiet rotere slik at det ikke blir mulig å gro fast på livstid hverken for kvinner eller menn.

3. KVINNER MÅ SYNLIGGJØRES

Motsigelsen mellom kjønnene kommer til uttrykk på så og si alle områder i samfunnet. Ved at kvinner er usynliggjort. Kvinners liv, arbeid, erfaringer, historie

teller sjelden med, mens menns liv, arbeid, erfaringer og historie blir forvekslet med menneskehetens. At arbeiderklassen er utsatt for deler av den samme usynliggjøringen som kvinnene er vi klar over, men det gjør det ikke noe bedre. Tvert imot. Etterhvert som kvinneandelen i arbeiderklassen øker, kan vi forvente større grad av usynlighet for arbeiderklassen, dersom ingenting settes imot. Synliggjøring av kvinner er en vanskelig oppgave å løse. Men det finnes ingen gode grunner til ikke å ta fatt. Derfor er det bare å gå i gang der det er mest naturlig. Det må bli et mål at KK skal inneholde minst 50% stoff om, av eller med kvinner. 50% av stoffet må på en eller annen måte være sett gjennom kvinners øyne.

Pr. idag ser det ut som om en journalist som er ansatt for å ta seg av kvinne-stoffet fungerer som alibi for at resten av redaksjonen i det daglige kan slippe å ta seg av «kvinne-stoff». Bla gjennom noen tilfeldige nr. av KK. Se også på bildevalget. Hvem skulle tro at halvparten av Norges arbeiderklasse er kvinner? Eller at kvinnene er verdens proletariat? Hvem skulle tro at kvinnene er et voldsomt potensielle i kampen for rettferdighet og for frigjøring? Ikke bare offer, men en ressurs, en kraft i historien?

På mange områder skiller KK seg ut fra andre aviser, men ikke i noen særlig grad på dette. Og den viktigste grunnen til at KK ikke skiller seg synderlig ut fra

— Se på bildevalget i Klassekampen: Hvem skulle tro at halvparten av arbeiderklassen er kvinner? (Bildet er ikke fra Klassekampens fotoarkiv).

andre aviser på dette området er at kvinner ofte er like usynlige i KK som i andre aviser. Ja, det hender at kvinner er helt utelatt. Hender det ikke noe blant norske kvinner, blant kvinner i verden de dagene? Tenkes det ikke? Arbeides det ikke? Er det ingen som har tatt et eneste lite skritt i retning av større frihet for seg, sin familie, andre, sitt folk? (Nå må jeg i saklighetens navn ile til å si at KK er den avisen som **kan** bringe grensesprengende stoff om kvinner. Det er bare så alt for lite).

En avis som skriver med utgangspunkt i arbeiderklassen kan ikke rolig tillate seg den tradisjonelle og konserverende unnfallenheten på dette området. Hvilke spørsmål i verden vedkommer ikke kvinner såvel som menn?

Rett nok er det en journalistisk utfordring å lage en avis som synliggjør kvinner, for nettopp på grunn av usynliggjøringen ligger ikke stoffet klart oppe i dagen. Og nettopp på grunn av kvinneundertrykkingen kan du ikke gå til så mange oppslagsbøker og arkiv og tradisjonelt bakgrunnsmateriale, for kvinner er for det meste systematisk utelatt, og kommer til å forbli det hvis ikke kreftene som settes mot blir stadig flere og sterkere. Men dette kan ikke være noe avgjørende hinder for en arbeideravis, en avis som på sitt beste har vist at den har journalister som evner å grave fram skjult stoff. Og tross alt finnes det på grunn av kvinnebevegelsen et nytt nettverk å hente hjelp fra — og enorme mengder med viten. Men den må hentes!

4. PROGRAMDOKUMENTENE

Til nå har kvinnepolitikk sortert under «annen undertrykking». Behovet for særegen kvinnepolitikk springer ut av at kvinner er særegent undertrykt som kjønn. Så lenge kvinner er særegent undertrykt, må vi ha en særegen kvinnepolitikk og egne organisasjoner. Det er riktig og vel og bra. Men, dette har til nå i praksis vært brukt som alibi for å plassere kvinnepolitikken på sidelinjen som kvinnes ansvar. Og alle de uviktige «myke» sakene er blitt forvist til kvinnepolitikken, og dermed har partiet hatt god samvittighet og fritt slag til å jobbe med den egentlige politikken. Og så har oppfordringene til kvinner kommet på løpende bånd: Nå må dere stille opp i poli-

DEBATT

— Det må bli slutt på at bare kvinner skal ha ansvaret for å slåss mot porno, voldtekt og kvinnemishandling. (Foto: Klassekampen)

tikken. Vi trenger kvinnene. Ta nå utfordringen. Og med de «myke» sakene om halsen har kvinner stilt opp. Når kommer strømmen av hjelpere den andre veien? Neste gang det foreligger et prinsippprogram må for det første hvert eneste kapittel som omhandler arbeiderklassen gjennomsyses av bevisstheten om at arbeiderklassen består av 2 kjønn. Prinsippprogrammet må gjennomsyses av bevisstheten om at kvinner utgjør hovedtyngden av proletariatet og stake ut kursen i henhold til det. For det andre må en rekke såkalte kvinnepolitiske saker som nå er singlet ut som særegen kvinnepolitikk almengjøres. Det må bli slutt på at bare kvinner skal ha ansvaret for å slåss mot pornografi, voldtekt, kvinnemishandling. Disse sakene er da virkelig felles-saker. Ja, faktisk er det saker som angår mange flere menn enn kvinner, siden menn er pornobrukere, horekunder og voldtektsforbrytere. Og omsorgs-sakene. Finnes det noen holdbar grunn til at kampen for barnehager, sykehjem, omsorgstiltak for barn osv. skal være kvinners politiske ansvar. (Jeg vet det finnes glitrende unntak. Folkvord og Stabell nevnt og de andre ikke glemte, men det forrykker ikke misforholdet i de programdokumentene vi har å holde oss til som rettesnor for handling). Hovedgrunnen til at slike områder blir singlet ut som

kvinners ansvar er at kvinner og menn ikke blir berørt likt av den undertrykkingen disse sakene representerer. Og i det daglige praktiske liv er det klare motsetninger mellom menn og kvinner her, siden kvinnen bærer hovedtyngden av byrdene og ansvaret og menn tar ut sine privilegier. Men det er ikke god nok grunn for partiet til å henvise politiske spørsmål til punktet om kvinnepolitikk og dermed i praksis gjøre seg ansvarsfri. Det holder ikke i et parti som har satt arbeiderklassens frigjøring på dagsorden. Disse spørsmålene må bli hele partiets sak, dersom det tar arbeiderklassen på alvor. Derfor må hele partiet settes istand til å forstå rekkevidden av spørsmålet om kvinnefrigjøring. (jfr. pkt. 1 om skoloring).

En av måtene å gjøre slike saker til hele partiets sak er å presisere dette og begrunne det i det nye prinsippprogrammet.

Jeg tror ikke at et riktig skrevet prinsippprogram i seg selv løser så mye. Men det gir et bilde av bevisstheten til partiet og hva slags mål en arbeider for. Men for å *endre* noe som helst må det arbeides med sakene. Det må arbeides effektivt i hele partiet for å få kvinner fram på alle nivåer, i samsvar med den posisjon kvinner skal ha i et slikt parti. Fordi kvinner er undertrykt som kjønn må det særorganisering til, også i AKP, slik at kvinner kan få samlet nok styrke til å hevde sin

rett. Diskusjonen om særretter og særorganisering for kvinner er i gang og tiltak må nedfelle seg i programdokumentene til partiet.

Vi må ha som mål at kvinneaspektet ved politikken blir en så selvfølgelig del av partiets politikk, at det blir en naturlig del av diskusjonen selv i forsamlinger der det ikke finnes en eneste kvinne.

Partiet må rette inn arbeidet sitt i overensstemmelse med det økte sammenfallet mellom arbeiderklassens kamp og kvinners kamp for frigjøring. Hvis dette ikke skjer, hvis kvinnepolitikken fortsatt blir henvist til partiets venteliste, vil partiet med nødvendighet komme til å kjøre i feil retning i kampen for arbeiderklassens frigjøring, og undertrykkingen vil overleve enhver revolusjon.

Krav fra kvinner i partiet om at kampen for kvinnefrigjøring tas på alvor er blitt reist gjentatte ganger på forskjellige måter. Taushet har oftest vært svaret. Det er få tegn til at de som staker ut kursen og bestemmer retningen i partiet har skjønnet den grunnleggende betydningen kampen for kvinners frigjøring har. Det er begrenset hvor lenge bevisste kvinner i partiet bør finne seg i å stange hodet i en mur av taus motvilje og mangel på politisk engasjement når det gjelder kampen for kvinnefrigjøring. Vi har ingen krefter å kaste bort. Vi har så enormt mye vi skal ha gjort. De kreftene vi har er det skrikende behov for i sammenhenger der det kan bli resultater av arbeidet.

Jeg tror ikke dette er enkle spørsmål. For når vi hankses med kvinnefrigjøring har vi med den eldste og mest grunnleggende formen for undertrykking i verden å gjøre. Men det gir et parti som AKP ingen grunn til å utsette arbeidet. Jeg forventer at alle de tankene og ideene og forslagene som er kommet fram fra kvinner i partiet i den siste tiden vil sette tydelige spor når partiets nye prinsippprogram foreligger, og ikke minst at det setter spor i partiets arbeid i kommende år.

En eventuell fortsettelse av den tause motviljen og interesseløsheten vil bare styrke påstanden jeg åpnet artikkelen med: AKP er ikke kvinnes parti. Ennå.

P.S. Jeg håper dette kan virke som en oppfordring til de som sitter inne med ideer om hva vi kan gjøre for å få litt forgang i sakene. Fram med forslagene.

(Foto: Klassekampen)

SJØFOLKA I DEN SOSIALISTISKE STRATEGIEN

Av Kit Carson

Er sjøfolk rasister eller internasjonale? Er de forfylle horebukker eller en viktig del av arbeiderklassen som det er viktig å vinne for revolusjonen?

Kit Carson slår et slag for å oppvurdere sjøfolka og ta kampen deres på alvor.

Jeg skriver dette innlegget for å drøfte spørsmål om sjøfolks strategiske rolle. Det viser seg stadig at mange, for mange, regner sjøfolk for en klasse degenererte, alkoholisererte horebukker med et tvers igjennom reaksjonært syn. Til og med folk som har seilt selv, kommer med sånt.

Det er ikke sant. Det er en myte.

For det første er utgangspunktet mye godt forskjellig fra arbeidsfolk ellers. Historia er anderledes, organiseringa er anderledes, utbygginga samsvarer men undertrykkinga er anderledes. Sjøfolka møter de politiske motsigelsene i verden lengre frem på banen, på et annet nivå, enn nordmenn flest. De motsigelsene er kanskje ikke løst til din tilfredsstillelse, de har pådratt seg andre feil enn de du har, og er derfor lettere å se. Så har de da heller ikke fått hjelp fra f.eks. kommunistpartier til å løse disse motsigelsene.

Til gjengjeld har de erfaring og impulser fra andre kulturer og ser lettere dine feil. Uavgjort.

Vi skal lage revolusjon og sosialisme her til lands, det må vi snart, hvis vi ikke skal gå hundre år tilbake. Det må vi ha hele arbeiderklassen (og noen til) med på. Hva hvis vi fikk 30 000 sjøfolk pluss dem de dominerer aktivt mot oss? Vi kunne muligens allikevel ha et sosialistisk Norge, men et som ble styrt med hard hånd og med deler av arbeiderklassen som motstandere og bremseklosser i byggingen.

Det ønsker vi ikke. Tvert imot har sosialismen stor nytte av sjøfolk.

Som fagfolk i handelsflåten og marinen.

Som innbyggere av landet. De har sett sosialistiske land forfalle og har konkrete kunnskaper og ideer om hvordan sosialis-

men ikke skal styres. De har mye konkret kunnskap og ideer fra ulike styresett verden over. Gode som dårlige erfaringer, og kan bety en ekstra ressurs for sosialismen i Norge.

Som internasjonale propagandister er sjøfolket at stor betydning for sosialismens ideer. Sjøfolk er i kontakt med langt flere enn eksportrådet. Det ville være for gæli om all deres kontakt med ar-

beiderklassen i andre land gikk ut på å berette om hvor ille de ble behandla av det regjerende kommunistpartiet.

Et sosialistisk Norge har bruk for handelsflåten og og verdiene rederne sitter på ellers. For å sikre seg de blir det nødvendig med et samspill mellom sjøfolket og myndighetene i land. Det er bare mulig som sjøfolkene står på sosialismens side. Dette er viktig også idag, både for å avsløre utflagging og i jakten på svarte penger.

Et sosialistisk land må også ha en sosialistisk skipsfartspolitik og internasjonale forbindelser og tradisjoner. Står vi på god fot med sjøfolket, kan vi arve mye av dette gratis.

Som kommunister i en ledende sjøfartsnasjon gjennom et halvt tusen år, plikter vi å ta en internasjonal ledelse i å utvikle en revolusjonær skipsfart — og sjømannspolitik for i dag. Det klarer vi ikke, uten samarbeid med sjøfolk.

Under en krig, gjelder det samme for en revolusjon: til syvende og sist er det sjøfolket som må hindre at flåten havner i feil hender.

Det tar tid å reise en så sterk sjømannsstand. Men skal revolusjonen seire må vi det. Aller først må vi kvitte oss med det ensidige bildet av sjøfolk.

For å vise at sjøfolk er anderledes enn sitt rykte pleier jeg ofte å fortelle at ved siste valg fikk RV over 50% av stemmene av de som stemte av mannskapet ombord hos oss. Da håper selvsagt folk at jeg var på en av disse svære passasjerbåtene med over 300 mannskap. Det var jeg ikke, valget var heller ikke typisk for stemninga

DEBATT

blant sjøfolk. Annet enn som et bilde på at sjøfolk i dag ikke «tilhører» noe parti. De er sviktet av alle. Idag gjør RV en praktfull jobb med undersøkelser for sjøfolk når nye regler vedtas og når sjøfolk aksjonerer. Imponerende av et lite parti, og til stor nytte for sjøfolk. Men stole på oss, gjør de først når hode og hale i partiet er gjennomsyret av tillit til sjøfolket og anerkjennelse av krav som kan synes merkelige fra land.

Derfor noen enkle ord om norske sjøfolks historie. Det burde vært skrevet bøker om det, men jeg kan ta frem noen stikkord.

Allerede på 1300-tallet var det slutt på at kjøpmann og sjømann var ett og samme yrke. Fra da av har det vært omtrent den oppbyggingen vi har idag: supercargo til lasta, profesjonelle sjøfolk og eventuelt utleie av skipene. Det betyr at tradisjonene til sjøs er betydelig lengre enn f.eks. i industrien.

Allerede før 1400 fantes det lover og regler for f.eks. akterutseiling og bemanning. Det fantes også regler som tilgodeså sjømannen, noen av dem bedre enn i dag. F.eks. var det allmannamøter som avgjorde hvor skuta skulle seile. Ved ankerligge hadde mannskapet rett til å komme på land minst en gang pr. dag. Hvis mannskapet synes skuta var for dypt lastet ble det opprettet en «skipsrett».

Den norske sjømanns erfaringer, dvs. spontane, nedarvete reaksjoner og krav — de stammer ikke fra 1930 eller 1880. De er fem-seks hundre år gamle. Redselen for straff og forfølgelse er reell og inngrodd. Men det må også finnes fem-seks hundre års erfaring i å gi faen, lure seg unna og å slåss imot.

Sjøfolks historie er historien om kriger. Dette har fått betydning for sjøfolks holdninger og tanker. Krig frembringer tidligere skjulte krefter hos folk. Så også hos sjøfolket, som stort sett ikke er spart i krigen og tenker på sitt eget skinn. Retten til å mønstre av ved fart til krigssone er den dag idag ikke reell.

En annen konklusjon som er klar, er at rederne har kommet seg frem på tre ting: utbytting av sjøfolket, kriger og statlige tiltak. Det siste underslår rederne idag, og sier tvert imot at de aldri har villet hatt noe med staten å gjøre, at de alltid har kjørt sitt eget, uavhengige race. Det er

ikke sant. Skipsfarten har gang på gang i århundrer, etter hver nedgang fått betydelig statlig støtte. Bl.a. med økonomisk støtte ved nybygging av flåten. Sjøfolket har aldri vært begunstiget med den samme rausheten fra statens side. Tvert imot, de har blitt brukt og kastet ettersom det passet rederne. Da Norge på 1800-tallet hadde konsulater over hele verden kom det stadig klager fra sjøfolket over slett behandling. I 1934 var det en demonstrasjon mot det norske konsulatet i New York av ledige sjøfolk. De fikk ikke arbeidstillatelse i Amerika, de kom seg ikke heim, de bodde på søppelhauger. Dette vakte oppsikt internasjonalt, men ikke i Norge. Stort bedre blir det ikke for sjøfolk som bor i utlandet idag.

Sjøfolk har alltid stått utafør samfunnet, og gjør det også idag. De er ikke borte så lenge, vanligvis. Men til gjengjeld endrer samfunnet seg hurtigere. Kravene fra sjøfolk ligger stadig både ti og tyve, for ikke å si hundre år etter. De krever lite, og får ingenting.

Men de har sin styrke som internasjonallister, alle påstander om innbarka rassistert til tross. Du finner ingen uttalt støtte til ukjente frigjøringsbevegelser, men de har, tildels god, kontakt med arbeiderklassen internasjonalt. De kjenner kravene, og støtter dem ofte, i hvert fall så lenge de ikke selv blir «tredjepart», og lidende. Men den organisasjonsmessige kontakten er svak. Derfor blir ikke solidariteten en styrke og kan lett splittes.

Sjøfolk har et hat til den norske staten du skal lete lenge etter. Det er større enn hatet mot rederne. Du skal også lete lenge for å finne en sterkere vilje til å slåss. Sjømannsorganisasjonene i slutten av forrige århundre ble stiftet som kamporganisasjoner mot streikebryteri. Hyra var tradisjonelt verdens laveste og bemanningen lavere enn hos andre nasjoner. I 1890 kom den første seieren: hyra opp fra 44 til 50 kroner måneden, og maskinbesetningen opp fra 12 til 14. Men aksjonistene ble arrestert og svartelista for livet. På samme tid hadde foreningene lønnete agitatorer som gikk ombord i skipene. Norske sjøfolk satt i ledelsen for både engelske og amerikanske sjømannsorganisasjoner.

Når det finnes et nett av regler for å undertrykke sjøfolk og hindre aksjoner, er det ikke fordi sjøfolk er spesielt lovly-

dige. Tvert imot, det er fordi sjøfolk alltid har slåss hardt for retten sin, selv om de har måttet tåle harde nederlag.

Da sjømannsorganisasjonene i 1910 slo seg sammen med LO, betydde det at sosialdemokratene tok kvelertak på sjøfolket. Et tak de har holdt siden. NKPs sterke stilling til sjøs på 30- og 40-tallet er en overdrivelse, NKP hadde aldri noen sjømannspolitikk. De tok også avstand fra de skandinaviske kamporganisasjonene i Statene. Men kommunister til sjøs jobbet hardt og oppofrende for å organisere kampen ute. De hadde støtte fra russiske, engelske og tyske kommunistpartier. Men tapte kampen om Sjømannsforbundet.

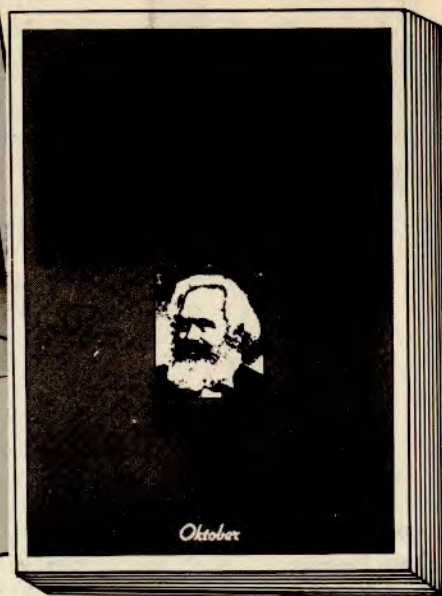
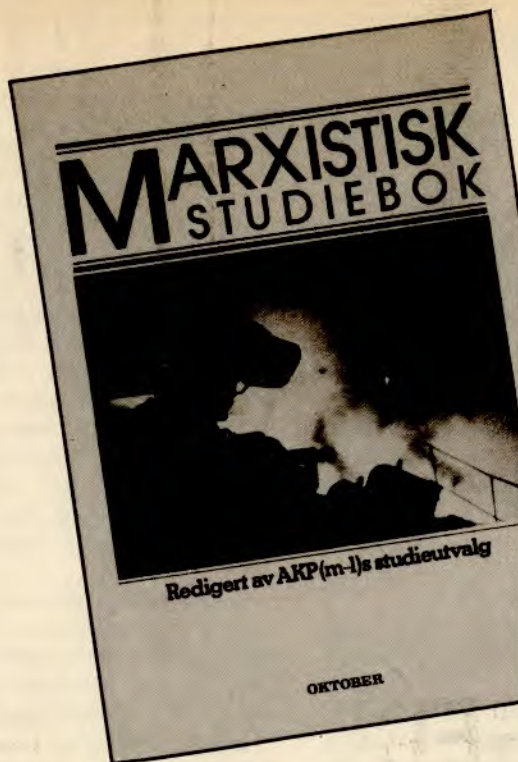
Sjømannsforbundet er idag hundre prosent i hendene på Arbeiderpartiet, men AP har ingen politikk for sjøen og sjøfolket. Det har NSF. Etter hvert en ganske god politikk på flere sentrale spørsmål, men at de ikke kjemper, og kommer aldri til å kjempe, for den. ITF-aksjonene som NSF har bedt om kommer aldri til å bli en kamp om bemanningsregler. Det er en markering og kommer ikke til å bli noe annet. Om de vil kjempe en dag, har de ingen tiltro til sjøfolkets evne til å kjempe og vinne. En kamp fra NSF, vil eventuelt bli en kamp mellom rederne og NSF's sekretærer.

I tillegg er det rett å si at de er redd rederne. De er redd for å tape, de er også redd for å vinne og at dermed handelsflåten skal stikke utenlands og de selv få skylda for det.

Sånn er sosialdemokratiet, og vil alltid være det. AKP er en kamporganisasjon, vi må vinne sjøfolket for AKP. Ja, men først må vi vinne AKP for sjøfolket. Både hodet og halen.

Det har vi ikke gjort når RVs industrikonferanse reiser krav for industriarbeidere, bønder og fiskere. Men avviser sjøfolks krav, som ble reist. Når sjøfolk blir satt utafør arbeiderklassen, kan en ikke vente at de selv regner seg som en del av den.

Men som sagt, RV og Klassekampen og AKP har gjort mye bra for sjøfolket i det siste. Fortsetter dette, og blir det spredd godt til sjøfolk, kan Klassekampen virke som en organisator for opposisjonen til sjøs.

AKPs krisehefte

Svar på en anmeldelse

«DEN NYE STUDIESIRKELEN TIL AKP(m-l) ER ET FRONTALANGREP PÅ MARXISTISK KRISETEORI», SKRIVER FORFATTERNE AV KRISEHEFTET I DENNE ARTIKKELEN. DE SVARER PÅ EN ANMELDELSE AV AKP(m-l)s KRISEHEFTE SOM STO I FØRIGE NUMMER AV RØDE FANE.

I RF nr. 5 har Harald Minken en anmeldelse av heftet «Kriser i kapitalismen», utgitt av AKP(m-l). Her kommer han med en rekke tanker, ideer, kritiske merknader, som er nyttige i den videre debatten. Hensikten med hefte var å gi en samlet, kort og lettlest framstilling slik at tankegangen bak kriseteoriene skulle bli lett tilgjengelig for flest mulig, og dermed å stimulere den videre debatt. En anmeldelse som Minken har gitt, som går såpass langt inn i debatten ved å konfrontere heftet mot anmelderens egne oppfatninger, er dermed særs velkommen. Når svaret er blitt såpass polemisk, er det

bl.a. for å stimulere videreføring av denne debatten.

Dessverre er ikke bevegelsens historie så enkel som Minken beskriver den. Partiet har vært preget av ulike kriseteorier, tildels uten å erkjenne at de var ulike. Helt siden det systematiske studiearbeidet startet i gamle SUF på slutten av 60-tallet, har vår oppfatning av politisk økonomi hatt som utgangspunkt teorien om profittatens fallende tendens (og med et svært lettvent forhold til de motvirkende tendensene). Etter hvert som lesekyndigheten økte, har dette blitt forsøkt kombinert med klassikernes teorier

om kriser. Det teoretiske forholdet mellom de ulike tilnærmingene var i liten grad diskutert. Men i praksis måtte selvsagt vår agitasjon og våre skrifter reflektere et syn, en teoriforståelse. At kriser var overproduksjonskriser, og at motsigelsen mellom variabel kapital og merverdi (utbyggingen) lå til grunn for at kriser oppsto, ble i praksis grunnlaget for mye av tenkningen fra midten av 1970-årene.

DEBATT

Hvordan henger så dette sammen med vår barnelærdom om profittatens fallende tendens? At dette punktet har vært uavklart har gitt grobunn for misforståelser. Det har vært retninger som har hevdet at profittatens fallende tendens er noe mer enn en teori om den *langsiktige* (og dermed sykeluavhengige) utvikling. Det har vært retninger som ville gjøre den

DEBATT

fallende tendens til en *syklisk* kriseteori, og på det grunnlaget har rettet seg mot de kriseteoriene som klassikerne i stor grad baserte seg på og partiet i stor grad anvender. Vi må lære oss å skille mellom kriseteorier og teorier basert på langsiktig utvikling for normaltilstanden der varer selges til sin verdi. Spesielt når Studieutvalget nå går ut med et frontalangrep på marxistiske kriseteorier i sin siste studie-sirkel og i studieveiledningen til Kapitalen, er det tydelig at det er et sterkt behov for teoretisk avklaring.

Bla. av denne grunn har heftet konsentrert seg om det vi oppfattet som hovedspørsmålet. En del andre punkter er derfor mer lettvtint behandlet. Bla. er spørsmålet om dvaske eller krappe bølgetopper i liten grad berørt. Og når det gjelder teoriene om lange bølger, har Minken helt rett i at det er inkonsistens mellom artiklene. Det skyldes helt enkelt ulike synspunkter mellom artikkelforfatterne, og at redaksjonen ville unngå at akkurat denne motsigelsen skulle få en framtrekkende plass på bekostning av hva vi mente var viktigere stridsspørsmål. Men debatten er avgjørt interessant, og bør videreføres bla. ut fra Minkens kommentarer.

Minken etterlyser forklaringa av krisene. Heftet gir ikke en slik forklaring — men ulike forklaringer innenfor marxistisk teoritradisjon. Det er etter vårt syn både viktig og fruktbart for partiet og debatten om kriseteorien, og i tråd med partiets oppdrag til redigeringa av heftet.

Minkens kommentar om krise eller ikke krise i dag peker i realiteten på samme inkonsistensen. Minken mener at en bør anvende kriseteoriene på de korte bølgene, og da har det vært krise fra 1973 til 1975, oppgang fra 1975 til 1979, krise 1979 -83 og nå ny oppgang (de kan bli svært korte, disse bølgene). I et slikt perspektiv er det klart at skumtoppene gir bedre illustrasjon enn de dvaske bølgene. Ser en derimot på veksten 1945—1975 som en sammenhengende fase og spør om den har slått over i en langsiktig krise, blir perspektivet et annet. Denne sammenblandingen av teorier for korte og lange bølger er åpenbart en svakhet ikke bare ved heftet, men også med mye av debatten ellers. Vi burde nok forsøkt å klare bedre opp i begrepene også her.

Minken påstår så at de kriseteoriene

heftet beskriver er døde, fordi en herr Weeks skrev en artikkel i 1979! Hadde de vært så lettlivede, var det ille. Denne Weeks (og Minken?) påstår at reservarmeen aldri kan tømmes ut, og at det derfor *ikke kan* oppstå skranker for akkumulasjonsprosessen, både arbeidere og nye konsumenter vil strømme til en Sareptas krukke som teknologitvillingen alltid sørger for å holde i live. Ja, var det slik ville ikke bare kriseteoriene men også krisene bli borte (dvs. de *sykliske* krisene som jo nettopp er krise pga. skranker i kapitalens vekstprosess). Vi får bare beklage at det var en misforståelse ute på markedet som vi ikke hadde med i oversikten i heftet. Men en kan vel ikke forlange at vi skulle kjenne til alle de merkneligheter som kan være lansert rundt på kloden.

Ellers sier Minken at «vår gamle teori», som han kaller underkonsumteorien, ikke er gyldig, fordi «Marx i andre bok av Kapitalen har påvist at under normale omstendigheter vil alt som blir produsert kunne bli solgt... Hvis dette stemmer, faller underkonsumteorien». Jada. Under normale omstendigheter *er det ikke krise*, og hvis en forutsetter at det er normale omstendigheter og alle varer blir solgt, vil selvsagt enhver kriseteori falle. En kriseteori er en teori for hvorfor akkumulasjonsprosessen med nødvendighet når et punkt hvor den stopper opp, og under krise lar ikke verdiene seg lenger realisere (varene blir ikke solgt). La oss ikke nå tautologinivået og argumentere mot muligheten for kriser med hjelp av teorier for hvordan likevekten ser ut. Say's lov er ikke et ledd i marxismen selv om også Marx har behov for å beskrive en del trekk ved en balansetilstand hvor alle varer selges til sin verdi.

Til slutt kommer Minken med en fantastisk påstand. Han påstår at dersom lav kjøpekraftsvekst i forhold til produktjonsveksten er et grunnlag for krise, så er arbeiderklassens kamp til fordel for kapitalismen! Joda, det låter vakkert. Siden kapitalistenes lovmessige adferd må føre til krise, så var det bedre for kapitalismen om kapitalistene ble stanset, for da ble det jo ikke krise. Hvorfor ikke fortelle dem dette? De burde vel rent ut være interessert i sosialismen, siden den jo er krisefri (i hvert fall i teorien). Dette leder rett ut i den mest naive reformismen, en

tro på at kapitalistene *egentlig* er interessert i å unngå krisene og derfor gjerne kan overtales til å slutte med å maksimere profitt og akkumulere. La oss da forstå at kapitalismen *forutsetter* at kapitalistene ter seg som kapitalister, og at den eneste måten å hindre dem i det på er at de blir kastet som herskende klasse.

Minken synes heftet er «farlig langt fra både marxismen og virkeligheten» ved å undervurdere produksjonsnedgangen nå og krise i velferdsøkonomien. Her kan vi bare henvise til figur 7, s. 26, i heftet — der en vil se at industriproduksjonen i OECD ikke akkurat beskriver «skumtopper som bryter» slik Minken ønsker seg. Veksten har stagnert, og produksjonen går ned 74—75 og fra 1980—83. I krise nå har industriproduksjonen falt rundt 5%. Ser en på nasjonalproduktet i de sju største OECD-landene så viser det bare nedgang i 74—75 og første del av 82. Krisen er alvorlig nok — selv om den ikke er så krass som enkelte fabler om når de ser kapitalismens økonomiske undergang gjennom krise. Det er en illusjon at krise med nødvendighet fører til sosialisme — sånn sett er krisene en del av vanlig kapitalistisk utvikling, enten vi liker det eller ikke.

At de teoriene heftet omtaler ikke gir oss noen god veiledning til strategisk planlegging, at det ut fra dette «blir så og si umulig å si noe bestemt om hvordan kapitalismen vil utvikle seg i framtida», er en god og korrekt oppsummering. Det skyldes dels den dialektiske virkelighet som gjør enhver rettlinjert teoredannelse nær ubrukelig. Dels skyldes det at vi ikke er gode nok dialektikere. Vi er lite flinke til å analysere hvordan de ulike motsigelsene vil utvikles i forhold til hverandre. Det burde være mulig å komme betraktelig lenger gjennom både konkrete analyser og teoretisk avklaring. Heftet er ment som en avklaring i forhold til de mest utbredte misforståelsene. Men det er åpenbart behov for litteratur og analyser som går langt ut over brosjyrenivå. Kapitalenstudiene er nyttige for et slikt formål. Studieveiledningen og den nye studierisikelen er dessverre lite egnet, pga. de misforståelsene de er preget av. Men dersom kriseheftet og debatten videre kan bidra til en oppklaring, er grunnlaget lagt for videre analyser av den typen Minken helt korrekt etterlyser.

Øgrim har sitt på det tørre

Olaf Svorstøl

Bjørn Nilsen snakker om at Tron Øgrim er for lettvtint og overflatisk når det gjelder Peru, og henviser til sin kilde trotskisten Aguilar som attpåtil er peruaner. Aguilar sjøl har en artikkel som bemerker seg ved en del særegenheter.

1. Debatt-teknikken. Han sier å ha lest intervju med Tron Øgrim i Klassekampen av 24/12-82 i Peru. Deretter sjekket han i Peru disse opplysningene. Så går han rett på sak og argumenterer mot artikkelen til Tron Øgrim i Røde Fane.

Mitt spørsmål er hva var galt i det Tron Øgrim sa i artikkelen 24/12-82? Ikke det

om UNIR, for *der* står det helt korrekt! Videre: Han tillegger Tron Øgrim setningen at trotskistene «berre besto av laust organiserte smågrupper, medan ml-partiet var det sterkaste partiet på venstresida». Beklager, det var jeg som sa det, og det stemmer. Trotskister og andre jeg traff i Peru (jeg er født i Latin-Amerika og snakker spansk) forklarte at størstedelen av stemmene til det vi kan kalle «trottegrupper» kom på grunn av populariteten til personen Hugo Blanco.

2. Når det gjelder hva som er, og hva som kaller seg ml-partier, så tillater jeg meg å stille premissene sjøl, og ikke overlate dette til en trotskist.

3. Sammenlikninga mellom: Izquierda Unida og Allendes Unidad Popular er sikkert samvittighetsdøyvende for de kreftene som nekta et samarbeide for å danne en brei antiimperialistisk og anti-regjeringspolitikk-front (det er ikke spørsmål om fredelig overgang til sosialismen, programmet kan sendes dersom det trengs). Men om trotskistene sier dette aldri så mye, så blir det ikke mer sant.

4. Mannen som Aguilar påstår ikke stiller som kandidat for Izquierda Unida som ordfører kandidat i Lima er nettopp mannen som stiller som sådan ifølge alle avisene jeg har (også borgerlige) fra august-september 1983.

5. Jeg skjønnte ikke hva Aguilar mente om Sendero Luminoso. Jeg kan si hva jeg mener. Det er en «venstre»-revisjonistisk organisasjon med store militaristiske avvik. De er ikke ml-ere sjøl om de kaller seg det. (Hvis det er noen som kaller seg avholdsmann, men drikker hver dag, så er han ikke mer avholdsmann av den grunn). Jeg kommer tilbake til Sendero Luminoso siden i en artikkel.

6. Aguilar veit veldig godt at PCdelP (Patrija Roja) er et av de viktigste og mest aktive partiene i Peru (i hvert fall i årene fra 1974). I motsetning til de fleste

DEBATT

andre på «venstresida», så kjempet de hele tiden mot militærdiktaturet. Andre støttet de militære lenge bl.a. p.g.a. deres forbindelser med Sovjet.

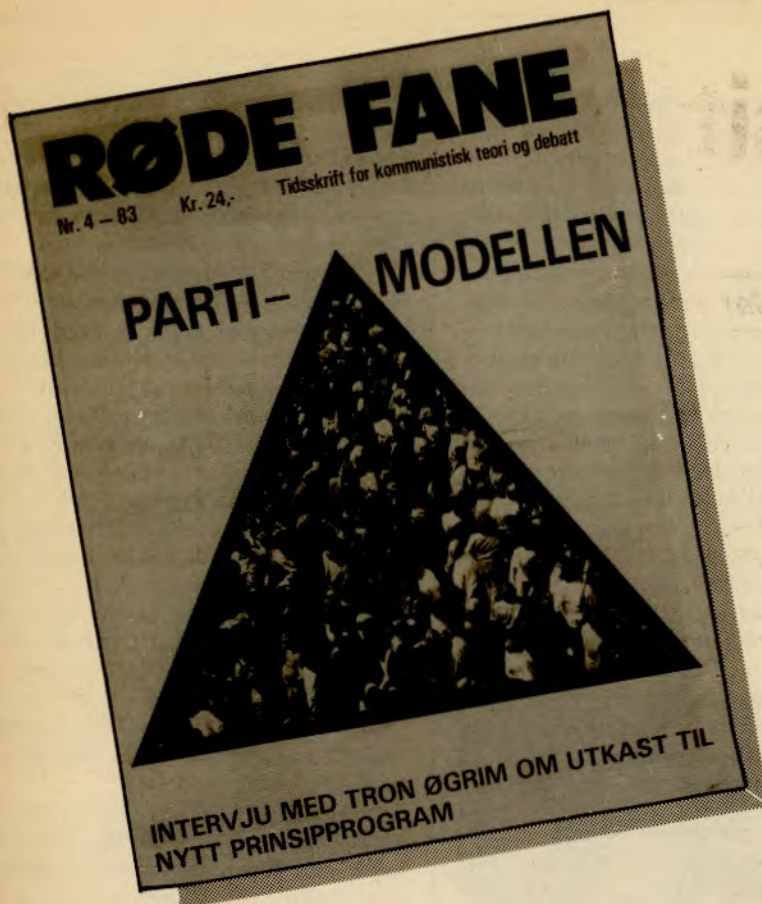
PCdelP har hatt en svært ledende posisjon i forhold til de andre partiene i denne «venstresida», og spiller en svært viktig rolle i klassekampen. Likeledes er det et faktum at trotskistene som organisasjoner er så dårlig organisert som vi ga uttrykk for.

7. Artikkelen til Aguilar inneholder unøyaktigheter og direkte feil hvis årsak jeg helst vil slippe å insinuere.

Til Nilsen: Tron Øgrim var den som kontinuerlig (til tolken segna om) oppsøkte andre kilder i Peru, kryss-sjekka osv.

Det burde du også gjøre, Nilsen. Du legger all din tiltro til en trotskist bare fordi han er din venn. Jeg har venner i SV som i utlandet ville fortalt en ganske annen historie enn det jeg og du kunne finne på å gjøre hvis vi holdt oss til fakta.

Med dette er denne debatten avsluttet.

I Røde Fane går det en debatt om partimodell og partiteori. I nr. 4/84 trykte vi to artikler om partiteori, den ene av Kjersti Ericsson og den andre av signaturen Kjell Ruud. Ruud kritiserte den leninistiske partimodellen og AKP(m-l)s oppbygging i dag.

Her får Kjell Ruud svar fra Pål Steigan, som konkluderer med at han ikke ønsker den partimodellen som Ruud går inn for og heller ikke ønsker å være med i et sånt parti.

Uholdbar kritikk av parti-modellen

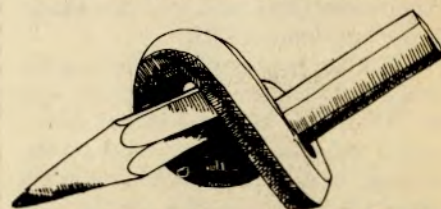
Svar til Kjell Ruud

Den leninistiske partimodellen blir diskutert i Røde Fane. I nummer 4/83 hadde signaturen Kjell Ruud en lang artikkel der han reiste en omfattende kritikk av denne partimodellen. Artikkelen til KR består av to deler, en del om organisasjonsteoretiske spørsmål og en del om AKP(m-l). Samtidig er disse to delene vevd inn i hverandre, slik at det er vanskelig å se hva som er hva. Det kunne vært på sin plass med en lang og grundig kritikk av KR's artikkel, men tida tillater det ikke. La meg derfor fremme en del kritiske synspunkter i en svært fortetta form. Dette for at KR's artikkel ikke skal få stå uimotsagt. Det fører sjølsagt til at jeg ikke kan være så nyansert som ønskelig, men det får heller stå sin prøve.

1. KR har noen riktige momenter i sin artikkel, sjøl om konklusjonene hans i det alt vestenlige er feil. Han har rett i at et parti som jobber under legale forhold må utnytte disse mulighetene både til utstrakt legal virksomhet på alle områder og til å styrke det demokratiske livet. Under illegalitet vil kravet til disiplin, til illegalt arbeid osv., stilles helt annerledes. Han har også rett i at partiet må ha en åpen og vitenskapelig holdning og skape et politisk klima der ei slik holdning er mulig. På disse områdene har m-l-bevegelsen gjort feil tidligere, og det er riktig å oppsummere det for å gå videre framover. Men her melder en av de grunnleggende svakhetene til KR seg. Ved at han veksler mellom høyst konkret kritikk mot

Av Pål Steigan

AKP og svært allmenn kritikk av allmenne tendenser, så gjør han det ufortjent lett for seg sjøl. Han kan framstille det

DEBATT

som om dette er noe bare han har skjønt, mens AKP ikke har skjønt dette, men er udemokratisk, ikke driver legalt arbeid og avviser vitenskapelighet. Men dette er

DEBATT

ikke sant. KR skriver en lang artikkel med politisk angrep på AKPs partimodell. Artikkelen trykkes i partiets teoretiske tidsskrift på prioritert plass og uten noen form for sensur. Dette er et bevis på at KR's vulgærinsinuasjoner mot AKPs holdning til debatt er — nettopp vulgær.

Faktum er at mye av det riktige i KR's artikkel er tatt opp av AKP for lenge sia, men med kledelig beskjenhet lar KR lesere tru at dette er noe han, KR, har finni på.

2. KR's grunnleggende feil i partisynet er at han ikke skjønner partiets særskilte oppgave som leder for klassekampen. KR nevner i forbifarten at partiet skal lede klassekamp, men det preger ikke artikkelen. Det virker mer som noe som er hengt på, uten sammenheng med innholdet forøvrig. Det som derimot preger KR's partioppfatning er begrepet «partiet som universitet». Rett nok skal partiet fungere som et vitenskapelig miljø, et ideologisk og teoretisk kraftsentrum. Men aldri noen gang har et universitet leda noen revolusjon. Et parti av KR's merke vil ikke bli en fortropp, men i beste fall en interessant debattklubb. Et sånt parti trenger ikke arbeiderklassen.

3. Fordi KR ikke legger noen vekt på partiets rolle som fortropp i klassekampen, ser han heller ingen verdi i disiplin, sentralisme, evne til illegalt arbeid osv. På sine premiser har KR helt rett. Dersom partiet primært skal være et universitet, så trenger det ingen av delene, og det kan derfor, som ethvert annet universitet, tillate et ubegrensa antall fraksjoner. Men dersom partiets oppgave først og fremst er å være en fortropp i klassekampen, så må det stille krav av en helt annet type. Her står ei klassekampinnretning helt i strid med den akademiske innretninga til KR:

4. KR har rett i at ml-bevegelsen og den tidligere komintertradisjonen har lagd en del dogmer av ting som var tidsbestemte tiltak fra Lenin og andre revolusjonære ledere. Men dette fritar ikke KR eller noen fra ei konkret vurdering.

Eks.: KR latterliggjør dem som med basis i Lenins «Hva må gjøres» sier at det er et prinsipp å ha ei landsomfattende dagsavis.

Javel, lausrivi fra tid og rom er det sjølsagt riktig at ei dagsavis ikke er et prinsipp. Men KR driver samtidig pole-

mikk mot AKP. Og for oss ville det utvilsomt være en prinsippfeil å ikke gjøre vårt ytterste for å holde ei revolusjonær dagsavis. For det som er et prinsipp er at kommunister skal drive så omfattende propaganda og agitasjon som overhode mulig, drive avsløring av kapitalismen konkret, og utnytte alle legale muligheter til å gjøre det. I et samfunn der massemedia og aviser betyr så fantastisk mye for å forme folks bevissthet, og der det borgerlige hegemoniet er så sterkt, ville det vært ekstrem sekterisme av kommunistene å ikke satse på avisa. Bare dersom en var ynkelig svak ville det være et argument mot. Men med sin opphøyde intellektualistiske måte å drøfte problemene på, unngår KR å kommentere dette.

5. Bak en del talemåter går KR inn for å tillate fraksjoner i det kommunistiske partiet. Det vil uten tvil føre til splittelse i

Dagsavis er kanskje ikke noe prinsipp, men hvor hadde AKP(m-l) vært uten Klassekampen? (Foto: Klassekampen)

flere partier. En fraksjon er kimen til et parti. Den stiller sin egen disiplin over partiets disiplin. Den stiller sine egne gruppeinteresser over partiets interesser og respekterer dermed ikke partiflertallets rett til å avgjøre hva partiet skal stå for og hva partiet skal gjøre.

6. De filosofiske spekulasjonene til KR tilfører intet. Han polemiserer mot begrepet «ei korrekt linje» og fører fram allmenheter om at alt inneholder noe rett og noe feil. Dette er å snakke uten å si noe. Hvis en løper den linja helt ut er en ikke i stand til å ta *noe* standpunkt eller ha *noen* mening. Marxistiske filosofer har for lenge sia slått fast at det ikke finnes en allmenn sannhet, men tvert om en sum av relative sannheter. Men samtidig må en som marxist slå fast at det er mulig å oppnå *objektiv* sannhet. Kampen om hva som til enhver tid er riktig og gærn politikk, er en kamp om hva som er objektiv sannhet. Med KR's relativistiske filosofi vil en komme til at det var like riktig å slåss mot tyskerne i 1940 som å samarbeide med dem.

7. KR's forslag til revisjon av AKPs partimodell er helt uholdbar. Han sier f.eks. at den eneste måten landsmøtet kan bli partiets reelt høyeste organ på er gjennom at alle partiavdelinger blir representert direkte. Slik AKP ser ut i dag vil et slikt landsmøte være så stort at det med nødvendighet blir et offentlig landsmøte. Dette betyr å gjøre AKP til et legalistisk parti.

KR insinuerer at det finnes «nepotisme» i AKP, dvs. at tillitsfolk utnevnes på grunnlag av familieforbindelser o.l. Dette er en latterlig insinuasjon som viser at KR ikke stiller samme krav til vitenskapelighet til seg sjøl som han stiller til partiet. KR kan kanskje dekke seg bak at han ikke direkte har sagt at det er nepotisme i AKP, bare at den må opphøre. I så fall blir det som om det neste fagforeningsmøte i foreninga til KR førte til protokolls at «i dag var Kjell Ruud edru». Hvis Kjell Ruud protesterte mot en slik insinuasjon, kunne forslagsstilleren med like stor rett svare at: «Jamen du er da vel edru, ikke sant?»

Konklusjon: Jeg ønsker ikke det partiet KR går inn for, jeg ønsker ikke å være med i et sånt parti, og jeg håper at KR's partimodell aldri vinner noen oppslutning i AKP.

Bølgene har gått høyt i debatten om forslaget til nytt prinsipp-program i AKP(m-l). I Klassekampen i sommer hevda Ellen Pedersen at forslaget var revisjonistisk. Tron Øgrim, som har leda utgivelsen av forslaget, har svart i form av en artikkel i to deler. Den første delen sto i Røde Fane 5/83. Her bringer vi del 2. Den tar opp kommunistpartiets rolle under sosialismen, faren for kontrarevolusjon og det sosialistiske demokratiet. På slutten av artikkelen sier Øgrim noe om hvordan han mener debatten bør føres.

Svar til Ellen Pedersen

Av Tron Øgrim

VI

Faren for kontrarevolusjon og ås- sen den kan hindres

Jeg fortsetter diskusjonen av kapittel 5, som handler om sosialismen i Norge. Kamerat Ellen Pedersen og andre hevder at dette kapitlet vil legge det sosialistiske samfunnet åpent for kontrarevolusjon.

Er det sånn? Dette krever først at vi analyserer hvor vi mener denne kontrarevolusjonen skal komme fra. Hvem vil gjennomføre den? Hvilket klassegrunnlag kan den få? En analyse om hvor faren truer fra er nødvendig for å lage et program for ås- sen den best kan hindres.

I diskusjonen i de siste åra har jeg oppfatta at det har vært framme fire for-

skjellige teorier om grunnlaget for kontrarevolusjonen.

ER HOVEDFAREN PARTIET?

En fløy i partiet vårt har i flere år hevda at denne faren kommer fra *kommunistpartiet*. Det slemme farlige partiet sikrer seg all makt, og de korruperte partipampene veit sjølsagt ikke noe viktigere å ta seg til enn å sikre seg cadillac'er og villaer og elskerinner med mink og perler. Følgelig blir den viktigste oppgava for å sikre proletariatets diktatur å holde kommunistpartiet vekk fra makta. (Jeg mener at f.eks. KAP og SKP har gått over til denne forma for syn.)

Jeg har aldri delt dette synspunktet. Tvert imot viser erfaringa, at i de land der

det er revolusjon uten at kommunistpartier er i ledelsen, der går det sånn på fem minutter. (Se på mange titall land i den 3. verden. Det er ikke revolusjonene som

DEBATT

mangla der, men de virkelige kommunistene). På den andre sida har land der revolusjonene har vært leda av sånne kommunistpartier, tvert imot gjort store

(Foto: Klassekampen)

PRINSIPPROGRAMDEBATT

sprang framover og beholdt en i hovedsak bra og hederlig ledelse, i hvert fall i mange tiår. Se på Sovjet. Og Kina. Og Albania. Uansett feil: Dette er en million ganger bedre enn India og Tanzania og Bolivia og Iran!

HVA MED DET ARBEIDENDE FOLKET SJØL?

En annen fløy heller så vidt jeg skjønner til den ideen at det er *det arbeidende folket sjøl* som på grunn av sin politiske tilbakeståenhet vil være den største faren for proletariatets diktatur. Hvorfor ellers denne frykten for at det arbeidende folket f.eks. får velge mellom ulike kandidater ved valg? Jeg mener denne teorien er djupt umarxistisk og ikke svarer til de klassemessige forholda i Norge. Dette ser jeg fram til en lærerik teoretisk kamp om.

FRAMVEKSTEN AV NY PRIVATKAPITALISME UNDER SOSIALISMEN?

Gamle Lenin mente at faren for kapitalisme i Sovjet kom fra *mengden av småprodusenter*, bl.a. den store massen av sjøleieende bønder på landsbygda (Sovjet blei jo som kjent ikke kollektivisert før nesten 10 år etter at Lenin døde). Nå kom jo ikke kontrarevolusjonen derfra. At kapitalistiske tendenser grodde kraftig på dette økonomiske grunnlaget er likevel klart. Jeg trur at den utviklinga som er i gang på den kinesiske landsbygda peker i ei sånne retning, nettopp på grunnlag av fri småproduksjon som blir tillatt å akkumulere store kapitaler.

I et framtidig sosialistisk Norge vil en stor del av produksjonsmidlene være på den sosialistiske statens hender. En langt høyere andel enn det noen gang har vært i Kina. Småprodusentene i jordbruk og fiske — som er flertallet — vil være sterkt avhengige av statlige og kooperative ordninger for kjøp-salg og kreditt. Det økonomiske spillerommet for vekst av *privatkapitalisme* innafør en sånne økonomi vil derfor være *mindre* enn i starten av *noen* annen sosialistisk stat til nå.

ELLER STATSBYRÅKRATIET OG DET ØKONOMISKE BYRÅKRATIET?

Hvor vil så hovedfaren for kapitalistisk gjenreisning ligge? Etter min mening: *I den samfunnsmessige arbeidsdelinga.*

Mer nøyaktig: I sjiktene av administrative og tekniske ledere i staten og økonomien, som sosialismen i den første tida ikke kan klare seg uten. I at det i disse sjiktene vokser fram grupper som vil *bruke* deres *faktiske* samfunnsmessige maktposisjon til å i *praksis* gjøre staten og økonomien til deres kollektive kapitalistiske gruppeeieendom, bruke den til å undertrykke og utbytte flertallet og sikre seg sjøl merverdi. Dette likner jo åsså på utviklinga som har vært i Sovjet og mange andre land som begynte ei sosialistisk omforming.

Dersom denne analysen er riktig, *hva* er så de viktigste tiltaka for å *hindre* at ei sånne utvikling skjer? Det langsiktige målet må være klart: *Erstatte* disse sjiktene med produsentenes, samfunnsmedlemmenes egen frivillige organisering. Men det kan ikke skje straks. Det krever bl.a. en *økonomisk* utvikling som igjen gjør det mulig å bryte ned den samfunnsmessige arbeidsdelinga vi har nå. Men hva med mellomtida?

SÆRRETTIGHETER FOR DET ARBEIDENDE FOLKET

I mellomtida må sosialismen organiseres sånne, at det arbeidende folket (definert før) så godt som mulig kan kontrollere og få overtak på disse sjikta.

Det er helt klart at hvis det *bare* fins forskjellige demokratiske rettigheter, som er *like* for alle samfunnsmedlemmer, så vil disse toppsjiktene i byråkratiet kunne *utnytte* dem til å flyte til topps i det «sosialistiske demokratiet». De folkevalgte og statsleiderne blir bare overleger og fylkesskolesjefer og tidligere bedriftsdirektører blir redaktører osv. Akkurat som nå. Demokratiske friheter for de arbeidende massene er helt *nødvendige*, kampen for å sikre dem er *viktig*. Men de er i seg sjøl *utilstrekkelige*.

I tillegg til dette trengs det metoder som sikrer proletariatet, de underordna intellektuelle funksjonærene, småbrukeren osv. *særrettigheter*. Særlige muligheiter. Et *forsprang* på byråkratiet.

Programmer fra tidligere landsmøter. Nå går debatten om det nye forslaget... (Foto: Klassekampen)

PRINSIPPROGRAMDEBATT

NOEN BEDRE FORSLAG?

Her er det nye programforslaget tynt. *Ett* av forslagene er kvotering til fordel for arbeiderklassen og det arbeidende folket. Kamerat Ellen Pedersen snakker hånlig om det som å «gjøre proletariatets diktatur til et spørsmål ... om kvoteringsregler for arbeiderklassen og liknende saker».

De tidligere programmene, som kamerat Ellen Pedersen er *mer* fornøyd med, *nevner ikke* et sånt tiltak. Jeg mener at å ta opp sånne tiltak er et skritt i retning av å *konkretisere* proletariatets diktatur under norske forhold, *ikke* å utvanne det.

Ei rekke kamerater, og nå kamerat Ellen Pedersen, er opptatt av særrettigheter for kommunistpartiet. Jeg er faktisk mer opptatt av *særrettigheter for proletariatet*, gjerne juridiske asså. Jeg mener arbeiderkvotering, juridisk lovfesting av forsvar mot å avskaffe sosialistisk statseidendom, rett til veggavdiskusjon, innsynsrett, arbeiderkontroll, sirkulering av arbeidsfolk *inn i byråkratiet* er sånne forslag. *Javel, de er tynne. Men til nå har ingen kommet med andre!*

VII

Kommunistpartiets rolle i et sosialistisk Norge

Den neste rosinen i pølsa er spørsmålet om partiets rolle.

Det har utvikla seg en merkelig diskusjon om «partiets særstilling». Med dette uttrykket mener forskjellige fløyer i debatten *alt og ingenting*.

Noen mener at partiet skal ha en *juridisk særstilling*, en gjerne grunnlovsfesta rett til å bestemme alt i staten og politikken, uansett folkevalgte organer. Dette har aldri vært vedtatt som partiprogram hos oss.

Noen er *mot* partiets særstilling, og med det mener de at de er mot at partiet skal ha noen spesiell makt og innflytelse under sosialismen i det hele tatt.

FOR EI LEDENDE STILLING, MOT JURIDISKE SÆRRETTIGHETER!

Mitt syn er at jeg er *for* at partiet skal ha politisk makt og spille ei ledende rolle i klassekampen, makt i statsledelsen, makt i hæren, makt i masseorganisasjonene osv. Jeg mener at ei sånn virkelig særstilling i samfunnet kan partiet bare oppnå

gjennom revolusjonen, og det kan bare beholde den gjennom *åpen og demokratisk politisk kamp under sosialismen*. På et sånt grunnlag mener jeg det vil bli mulig for partiet å få flertall for sin linje i masseorganisasjoner og i folkets maktorganer. Jeg mener at det vil virke *uheldig* for partiets *virkelige* særstilling i arbeiderklassen om det kan diktere sin linje *uavhengig* av om arbeiderklassen og folkevalgte organer støtter den. Derfor er jeg mot en *formell og juridisk* særstilling.

Jeg er *for flere partier* av ei rekke grunner:

— Fordi jeg mener det vil bli lettere å holde kommunistpartiet reint for sosialdemokratiske og opportunistiske retninger dersom andre partier virkelig fins (se på Øst-Europa og Kina for å se hva jeg frykter).

— Fordi hvis partiet og statsledelsen råtner opp, vil et system som gjør det *legalt* med flere partier i noen situasjoner gjøre det *lettere* for *marxistisk og kommunistisk kritikk* å komme fram. Jeg minner om at verker av Marx var forbudt under Stalin. Jeg minner om at det er forbudt å forsvare flere av Maos viktigste synspunkter i dagens Kina.

FOR ET REVOLUSJONÆRT KOMMUNISTISK PARTI, SOM MOTVEKTTIL BYRÅKRATIET

Jeg er *for* «en armlengdes avstand» mellom partiet og staten/det økonomiske apparatet *ikke* fordi jeg er redd for at «det slemme partiet skal ta over den snille staten», men av *akkurat stikk motsatte grunn*.

Dette er en motsigelse, en av de vanskeligste vi står overfor: Partiet må kjempe for makt i staten. Men samtidig har partiet i Sovjet og seinere Kina vist en kraftig tendens til å bli en organisasjon *i og av* byråkratiet. Jeg mener tendensen har vært at byråkratiet har tatt over partiet og gjort det til sitt haleheng.

Følgelig ønsker jeg et parti som langt på vei er uavhengig av staten, for *at dette partiet asså skal kunne lede arbeiderklassen som en motvekt til toppen i statsbyråkratiet*. Det dreier seg om at partiet ikke *nødvendigvis* skal stå ansvarlig for alt staten gjør, *sånn at partiet asså kan kritisere statsledelsen og dens vedtak*. Staten

og byråkratiet kan vi ikke klare oss uten. Men det trenger en kritisk og revolusjonær motvekt. Hvem kan danne spissen i ei sånn motkraft om ikke partiet? Åssen kan partiet gå i spissen for arbeidernes kontroll over staten, hvis partiet sjøl sitter oppslukt av det øvre statsbyråkratiet?

Jeg innrømmer uten forbehold at dette er en motsigelse. Kan et sånt system fungere? Det har i hvert fall ikke vært praktisert ennå. Men hva er alternativet? Vi ser jo åssen det har gått.

I dette ser du, kamerat Ellen Pedersen, bare revisjonisme, et revisjonistisk forsøk på å skubbe partiet til side. Spørsmål: Døler du min frykt for at kommunistpartiet skal bli et haleheng til topp-byråkratiet?

VIII

Forsvaret av sosialismen dersom kontrarevolusjonen står for døra

Jeg avslutter behandlinga av proletariatets diktatur med å ta opp spørsmålet om hva som skjer dersom sosialismen går gjennom ei kontrarevolusjonær krise.

Ei sånn krise kan tenkes, dersom f.eks. en stor del av statsledelsen kommer i henda på folk som ønsker å gjenopprette kapitalismen. Kanskje opprette fascistisk diktatur, kanskje invitere utenlandske invasjonsstyrker inn.

KAN ARBEIDSFOLK UNDER SOSIALISMEN STEMME FOR AT BORGERSKAPET FÅR MAKTA?

Er det mulig, f.eks. etter at sosialistene har gjort store feil, at mange arbeidsfolk vil *stemme* for ei sånn statsledelse? Ja, det kan tenkes. Mitt hovedpoeng er ikke at det ikke kan tenkes. Derimot mener jeg at det er *lite sannsynlig*. Jeg mener at *etter* en sosialistisk revolusjon, *på grunnlag* av de åpenbare økonomiske interessene et stort flertall vil ha av sosialismen i et sosialistisk Norge, og *ut fra* de folkelige maktorganene og det omfattende demokratiet som er mulig å skape, så vil det være *ganske vanskelig* for kontrarevolusjonære grupper å vinne oppslutning gjennom de revolusjonære folkevalgte

PRINSIPPROGRAMDEBATT

organene. Derfor er jeg uenig i at sosialismen må ta form av en «permanent unn-takstilstand» med stadig strengt kontrollert yringsfrihet, organisasjonsfrihet osv. for det arbeidende folket. Tvert imot.

Men sjøl om en sånn kontrarevolusjonær seier i disse organene er lite sannsynlig, så kan den tenkes. For så vidt kan det åsså tenkes at ei kontrarevolusjonær gruppe som går inn for å gjenopprette kapitalismen oppstår i kommunistpartiets ledelse! Det har jo skjedd før. Eller i toppsjikt blant ekspertene med stor innflytelse i statsadministrasjonen og hæren. Kort sagt, nær de samfunnsmessige kommandopostene. Hva da?

DET ELLEN PEDERSEN SIER STÅR I PROGRAMFORSLAGET — OG DET SOM STÅR

Når kamerat Ellen Pedersen kritiserer programforslaget på dette området, så gjør hun to åpenbare feil.

— For det første sier hun at forslaget ikke innebærer noen annen form for stat enn den borgerlige parlamentarismen med dens spilleregler.

Hvorfor det? Fordi regjeringa er utpekt av en folkevalgt forsamling? Fordi det stiller ulike politiske partier til valg? Alt dette skjedde i Pariskommunen. Var altså Pariskommunen ikke noe anna enn «den borgerlige parlamentarismen»?

Fins forresten arbeiderkvotering i den borgerlige parlamentarismen? Fins rotasjon av arbeidere og andre arbeidsfolk inn i byråkratiet? Fins de folkevalgte rapportplikt og velgernes rett til å kalle de folkevalgte tilbake? Dette var viktige trekk ved kommunen som ifølge Marx og Lenin skilte den fra den borgerlige parlamentarismen. De står i det nye programforslaget, på side 21.

— For det andre sier hun at dersom ei kontrarevolusjonær gruppe kommer til makta, så skal kommunistpartiet bare finne seg i det, «det var synd at det gikk som det gikk, men de demokratiske spillereglene må respekteres».

Dette står ikke i programforslaget, kamerat Ellen Pedersen. Tvert imot!

Det er klart ifølge programforslaget at erklært kontrarevolusjonære partier er forbudt. Det vi snakker om, må altså være partier, grupper som på en eller annen

måte forkler seg som tilhengere av sosialismen.

Programmet går ikke inn for at partiet skal «bøye seg for» slike grupper og la dem lede arbeiderklassen til slaktebenken. Programmet går inn for at partiet skal «vera villig til eit demokratisk samarbeid med andre politiske krefter og parti som er for sosialismen. . . jamvel om dei er usamde med kommunistane på nokre politiske område» (s. 23).

Derimot sier det at «Samstundest er det ei plikt for kommunistpartiet å føre ein revolusjonær kamp mot borgarskapet, dersom utviklinga under sosialismen fører til at det er fare for at eit mindretall av utbytatarar atter kjem til makta. I så fall vil kommunistane alliere seg med andre som vil forsvare sosialismen og med alle middel hindre at kapitalismen vert atterreist.» (s. 23).

Her står det ikke noe om å «respektere spilleregler» og la seg lede til slaktebenken. Tvert imot står det «revolusjonær kamp» og «med alle middel». Det er kanskje noen som trur det betyr kamp med leserbrev og sofaputer? For meg betyr det — om nødvendig — unntakstilstand, å feie alle normale legale organer til side, borgerkrig.

Dette er vi kanskje ikke uenige om, kamerat Ellen Pedersen?

DET ER FEIL Å FORVEKSLER EI NØDLØSNING MED DEN BESTE LØSNINGA!

Det som er mitt poeng er at dette vil være ei uheldig utvikling, ei desperat nødløsning. Står kapitalisme, fascisme, blodbad, invasjon for døra, ja så slåss vi sjøl-sagt uavhengig av alle formaliteter.

Men jeg mener at dette ikke vil være den normale situasjonen under sosialismen. Og jeg mener at i normale tider er det ytterst viktig at vi kommunister går i spissen for å forsvare den sosialistiske legaliteten nettopp fordi den er så viktig for å sikre massene frihet til å utvikle den massebevegelsen nedafra som kan utvikle den sosialistiske økonomien og danne motvekta mot de borgerlige tendensene i byråkratiet. Nettopp derfor må kommunistene åsså i normale tider være ytterst vaksomme mot å bruke borgerkrigsmetoder, kommandometoder, og gå inn for åpen politisk kamp ved bruk av overbevisning. Og en sånn kamp-overbevis-

nings-metode må bygge på vilje til kompromiss med folk som er uenige med oss, men som ikke truer sosialismen og ikke vil gjenreise kapitalismen.

Å oppfatte enhver uenighet, enhver motsetning til kommunistpartiets linje som noe som fører lukt til kapitalismen — det fører — lukt til Polen 1983.

IX

Sluttreplikk:

Fram for kamp mellom linjer!

Fram for motforslag!

Kamerat Ellen Pedersen retter kritikk mot det nye programforslaget bl.a. når det gjelder de marxistiske klassikerne, Stalin, KOMINTERN og Kina. Mine svar på det fins i den nye bulletinen med programdebatt, og interesserte kan finne dem der.

Det som står igjen nå er en sluttreplikk om åssen den videre politiske kampen bør føres videre.

KAMERAT ELLEN PEDERSEN HAR GJORT EN BRA JOBB!

Kamerat Ellen Pedersen har kommet med en skarp kritikk av det nye programforslaget. Jeg gjentar at jeg syns det er bra denne kritikken kommer.

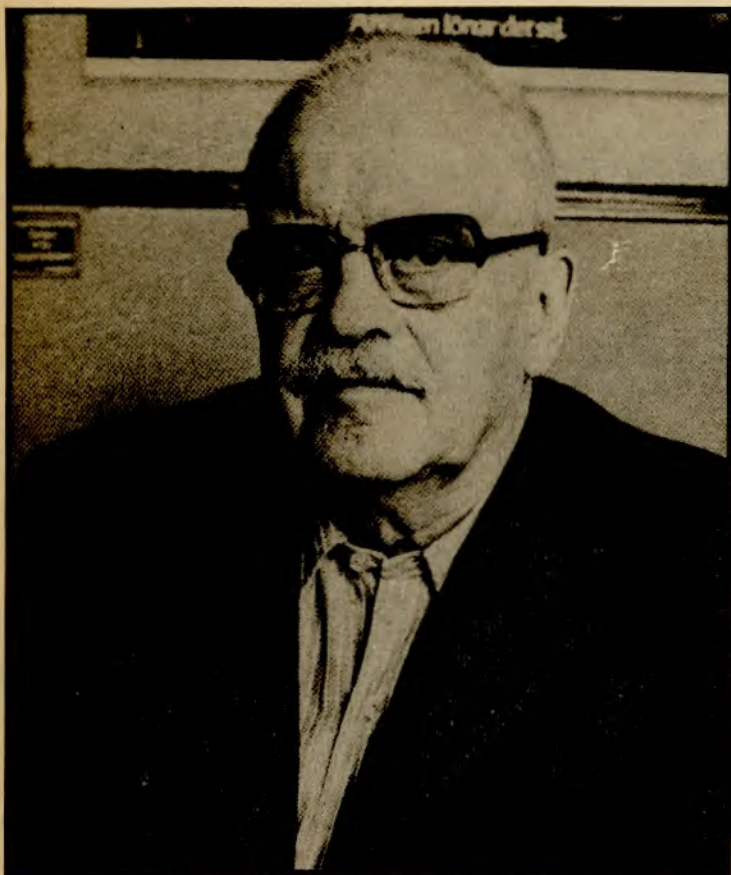
Kamerat Ellen Pedersen er bekymra for det forslaget representerer. Hun oppfører seg ikke som noen opportunist. Hun tar skarp kamp. Hun sier fra. Følg hennes eksempel! Måtte folk som har vært sløve og likegla' nå komme fram med sine forslag, sin kritikk!

INGEN AV OSS KAN VÆRE FORNØYD MED 1980-PROGRAMMET!

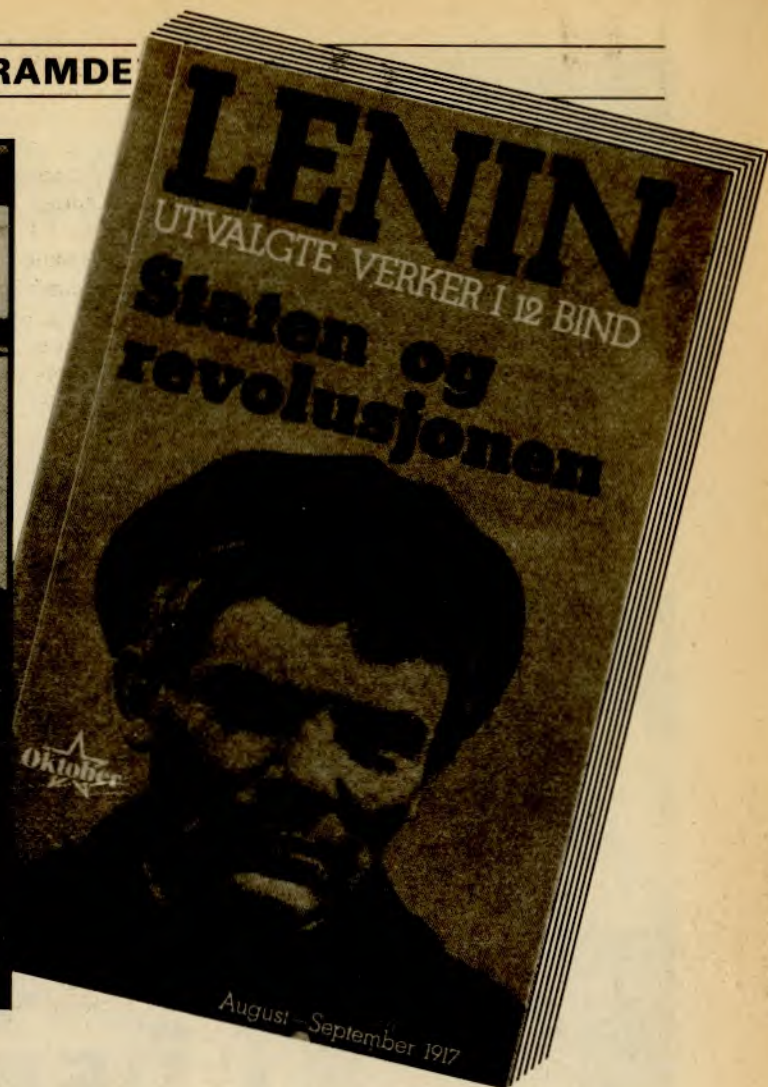
Men særlig på ett punkt er jeg ikke bare uenig med kamerat Ellen Pedersen, men åsså svært misfornøyd med det hun går inn for. Det er forslaget om å — ikke bare trekke tilbake det nye programforslaget, men åsså stille opp igjen forslaget fra 1980!

Nå kommer det opp programmatisk motsigelser. Du, kamerat Ellen Pedersen, mener at jeg har et revisjonistisk syn på sosialismen, på Stalin osv. Og så går du inn for at vi skal stille opp igjen et programforslag fra 1980, som jeg verken var eller er uenig i! Det mener du vi kan «leve med!»

PRINSIPPROGRAMDE

Både Nils Holmberg og «Staten og revolusjonen» er bragt inn i debatten.

Som du veit, redigerte jeg det programmet og skreiv svære deler av det. Ikke har jeg endra syn på særlig viktige områder heller i de siste fire åra!

LITTERATURHENVISNINGER ER BRA, MEN...

Du henviser til en masse partidokumenter som angivelig skal støtte ditt syn mot meg (programmet i 1976, 1980, Beretninga 1976, Teser om Høyreavviket fra 1975). Som du veit er jeg enten hovedforfatter eller medforfatter av dem alle sammen. Jeg møter altså meg sjøl i døra. Men jeg finner ikke så mye jeg sjøl er uenig i!

Du bruker Nils Holmberg som vitne. Jeg tillater meg å nevne at jeg diskuterte mye med Holmberg de siste åra, og jeg påstår at han i hovedsak delte de synspunktene jeg har nå.

Du anbefaler Lenins «Staten og Revolusjonen», «Renegaten Kautsky», «Den

store polemikken» osv., og sier at «det er mye matnyttig hos Stalin og Mao». Bra! Denne leselista kan jeg gjerne slutte meg til og utvide: Marx: Pariskommunen, Kritikk av Gothaprogrammet, Stalin: Leninismens grunnlag, KKKs 8, 9, 10, 11 kongressberetninger. Fint om folk *leser* sånt som dette. Men vær samtidig klar over at dette er materiale jeg sjøl har lest og (etter fattig evne) brukt, og at *jeg* også finner materiale for *mitt* syn der.

Å studere teori er altså bra. Men å *henvis* til boktitler kan *overhode* ikke løse det viktigste problemet vi står overfor *nå*: å slå fast *hvem* som har ei riktig linje for *AKP(m-l)s* program!

Hvordan kan vi utvikle denne motsigelsen nå? Ved at alle parter gjør det klart hva *de sjøl* mener. Dette er demokrati. Dette er prinsippfasthet.

Jeg er tilhenger av Maos parole om å

utvikle kampen mellom to linjer (og gjerne flere) i partiet. Jeg er motstander av den nåværende albanske og kinesiske linja som sier at det ikke skal være kamp mellom linjer i partiet. Kamp mellom linjer behøver ikke bety splittelse. Maos formel er «enhet — kritikk — enhet».

Jeg syns ideen om å «gå tilbake til 1980-programmet» etter at kamerat Ellen Pedersen og andre har kjørt såpass hardt ut, er det motsatte av å utvikle den demokratiske kampen mellom to linjer i partiet. Det er som å trekke hue under dyna og late som om ingenting har skjedd. Det er å si: «Vi er klar over at Tron Øgrim og andre har revisjonistiske ideer som vil ødelegge partiet. Men vi later som ingenting bare disse ideene ikke blir vedtatt som partiets program.»

Det duger ikke! Kritikken er fin, kamerater. Men nå: ta konsekvensen! Stå ved og forsvar standpunktene deres! Få fram motforslag!

Røde Fane har gitt spalteplass til Marxist-Leninistisk forbund (MLF). MLF er en gruppering som støtter Albania.

Av Jan R. Steinholt MLF

rike kretser har gjort sitt ytterste for å forkludre.

Spørsmåla vi så kort som mulig skal redegjøre for er ytre sett av reint internasjonal karakter. Men enhver bør kunne innse at de griper direkte inn i og har avgjørende betydning for praktisk talt

PRINSIPPROGRAMMET: ET REVISJONISTISK MAKKVERK

I en artikkel av Kjell Ruud i Røde Fane 4/83 er Marxist-Leninistisk Forbund (MLF) og vår analyse av maoismen og AKP i heftene «Mao Zedongs tenkning — Marxisme eller revisjonisme?» beåret med benevnelsen «skrekkeksempel på monolittismen». Og ettersom Tron Øgrim har invitert til brei debatt omkring

DEBATT

det nye prinsippprogrammet, våger vi sjansen på at også marxist-leninister blir avsett med en smule spalteplass, — om ikke annet så for den hellige balansens skyld.

Før vi går over til de åpenbart mest sentrale punktene i det framlagte utkastet til prinsipp-program (UPP), er det nødvendig å knytte noen kommentarer til spørsmål som tilsynelatende ligger «utenfor» ramma for programdiskusjonen, og som har vært og er gjenstand for bevisst fortielse eller forvrengning fra AKP-ledelsens side. Vi gjør dette fordi hvis det er sånn at AKPs medlemmer virkelig ønsker å vurdere utviklinga av den kommunistiske bevegelsen de siste tiåra i et historisk vitenskapelig perspektiv, som en forutsetning også for å analysere et enkeltstående parti som AKP, er det nødvendig å ha klart for seg en del grunnleggende kjensgjerninger som innflytelses-

samtligemner som partiet i dag har gjort til gjenstand for diskusjon, og dessuten ikke er til å komme forbi for den som ønsker å forstå bakgrunnen for AKPs begredelige situasjon og utarting.

MLF har i andre sammenhenger klargjort hva et kommunistisk parti er og må være. Vårt syn kommer til uttrykk i Arbeideren og forbundets offentlige dokumenter. Her skal vi begrense oss til spesielt Tron Øgrims konsekvente sammenføring av maoistiske partier på den ene sida, og marxist-leninistiske partier på den andre. Denne «lapskaus-taktikken» skjer naturligvis mot bedre vitende, og har utvilsomt bidratt til den omfattende forvirringa i partirekkene her hjemme.

Øgrim har grepet fatt i den historiske kjensgjerninga at også enkelte — mer eller mindre erklærte — maoistiske partier i første halvdel av 70-åra blei oppfatta som del av den internasjonale ML-bevegelsen. Med dette holdepunktet presterer han elegant å hevde at de fleste marxist-leninistiske partiene i (spesielt) Europa skal være «feid over ende». Men de europeiske partiene som er «feid over ende» er ikke de marxist-leninistiske, som eksisterer og styrker seg i de aller fleste landa i Vest-Europa, men de maoistiske partiene, som har gått fullstendig i oppløsning og har sin siste vaklende bastion i Skandinavia — for ikke å si Norge! Maoismen og dens partier er generelt drevet på total retrett verden over, og eksisterer bare som regionale særferenomen i visse land i Sørøst-Asia, Latin-Amerika og i Norden. Pga. deres ideologiske bankerott og reaksjonære politiske praksis er disse partiene og maoismen som en anti-marxis-

PRINSIPPROGRAMDEBATT

tisk eklektisk ideologi blitt fullstendig kompromittert i internasjonal målestokk. Av dagens maoistiske partier og de spregte organisasjonsrestene hist og her rundt om i verden, er det bare et forsvinnende mindretall som noengang har tilhørt den internasjonale marxist-leninistiske bevegelsen.

Samtidig er det absolutt ingen som helst grunn til å underslå at maoismen forvoldte en tildels enormt skadelig innflytelse i den tida den fikk herje som infiltratør i den marxist-leninistiske bevegelsen. Dette kunne skje i ly av at marxist-leninistenes oppmerksomhet var retta inn på å bekjempe Krustsjov-revisjonismen — en ideologisk kamp som var og er livsnødvendig for marxist-leninistene verden over.

Men denne innflytelsen var ikke ensarta i alle partier i den internasjonale marxist-leninistiske bevegelsen, og fikk derfor heller ikke samme virkningseffekt. I hvilke partier fikk maoismen størst ideologisk innflytelse? Det er ikke til å forundres over at innflytelsen var størst i de partiene som blei danna med tyngdepunkt innafor studentbevegelsen og med KKP og spesielt «kulturrevolusjonen» som inspirasjonskilde. De norske og svenske partiene (AKP og SKP) er eksempler på slike partier. For dem var marxismen-leninismens teori nærmest å regne som et (i beste fall — som i AKP) supplement til Mao Zedongs ideer, som angivelig representerte «marxismen-leninismen i vår tid». Men dette var ikke situasjonen for alle, faktisk på langt nær flertallet, av partiene i den internasjonale kommunistiske bevegelsen. Det er en kjent sak at det albanske partiet aldri baserte seg på maoismen, og aldri opphøyde Mao til noen «klassiker». En rekke andre partier baserte seg heller aldri på maoismen, sjøl om de innlysende nok blei påvirket av den. Disse partiene, noen fra Komintern og Kominform-tida, andre yngre, blei henholdsvis konsolidert, reorganisert eller danna på **marxismen-leninismens grunn** i kampen mot Krustsjov-revisjonistenes forræderi — altså før både «den store polemikken» og «kulturrevolusjonen». Eksempler er partiene i New Zealand, Brasil, Spania, Ecuador. Derfor var det også disse partiene som var i stand til å ta det nødvendige oppgjøret med maoismen da dens revisjonist-

tiske og anti-marxistiske karakter var fullstendig blottlagt mot slutten av 70-tallet, fordi de aldri hadde opphøyde maoismen til grunnleggende ideologi og hadde vunnet modenhet og erfaring i forsvaret av Lenin og Stalins udødelige prinsipper mot revisjonistbanden i Kreml. Omvendt med det store flertallet av de unge partiene som opphøyde maoismen som bærende prinsipp eller forsøkte det etter hvert umulige å forene den med den vitenskapelige marxismen. Skjebnen deres blei oppløsning eller at de råtna opp innenfra i takt med at marxismen-leninismen blei avskrevet til fordel for den fullendte maoisme.

Denne dialektiske prosessen har fulgt ulikt tempo i de forskjellige maoistpartiene ut fra deres karakter, størrelse og rolle i klassekampen i de enkelte landa, ut fra partiledelsens organisatoriske grep om utviklinga og graden av rester av leninistisk organisasjonsstruktur m.m.

Fordi AKP — trass i sin ideologiske tilslutning til maoismen — i praksis **brøyt** med maoismen på det organisatoriske området og faktisk tillempa leninistiske partinormer i betydelig grad i sin revolusjonære periode, har partiet gjennomgått en langsommere revisjonistisk degenereringsprosess enn de fleste andre maoistpartiene. Hele forklaringa ligger naturligvis ikke i dette. Av opportunistiske hensyn har det også vært en tvingende nødvendighet for partiledelsen ikke å kaste vrak på partiets tidligere udiskutable fortjenester på en rekke felt i den norske klassekampen, noe som umiddelbart ville ruinere den autoriteten som smått om senn var bygd opp blant framskredne arbeidere og andre progressive. Noe annet ville vært bevisst likvidasjonisme.

Men revisjonismens veier er uransakelige. Når marxist-leninistiske prinsipper blir vridd til historisk betingte praktiske åtgjerder, når taktikk og strategi ikke er til å skille fra hverandre lenger, når partinormene og den kommunistiske moralen litt om litt går i oppløsning, så brer den revisjonistiske ideologien seg som ild i tørt gras. Borgerlige elementer blir utklekka som serieproduksjon, og det varer ikke lenge før de krever — uten hensyn til partiledernes nervøse formaninger, som frykter konsekvensene ved ei revisjonistisk utvikling som ligger **foran** den moralsk-ideologiske degenereringa til store

grupper av medlemmer — at program, vedtekter og normer blir bragt i samsvar med den faktiske revisjonistiske kursen og slik borgerskapet forlanger. Situasjonen kommer ut av kontroll, den borgerlig-revisjonistiske utviklinga får ved et visst punkt sin egen dynamikk som ikke lar seg stagge av taktiske «sentristiske» overveielser.

Det er i korthet situasjonen for AKP i dag. Samtidig må det berømmes at partiledelsen (Øgrim, Steigan og Ericsson) har klart å forhale enhver prinsippkamp — som først nå egentlig er reist innad — med så mange år og at de følgelig også makta å hindre framveksten av en organisert marxist-leninistisk fraksjon som under gitte betingelser og på et gitt tidspunkt kanskje kunne ha gitt utviklingslinja til AKP ei ganske annen retning.

Ingen kan ha unngått å oppdage at både Kina og Albania glimrer med sitt fravær i UPP. Det foranlediger nok en innledende kommentar før vi går løs på den lite appetittvekkende «hovedretten».

Mange årskalendere er tatt av veggen siden de marxist-leninistiske partiene som ledd i sitt oppgjør med maoismen analyserte den kinesiske revolusjonens historie og konkluderte med at proletariatets diktatur aldri blei virkeliggjort i Kina, og at «Nydemokratiet» (som slett ikke er noen «videreutvikling» av Stalin, men av **Kautsky og Bukharin**, Tron Øgrim!! — jfr. RF nr. 4/83) er en avart av det borgerlige demokratiet. Etter at virkeligheten sjøl har levert beviset på at det albanske, brasilianske, spanske og andre marxist-leninistiske partier hadde rett, velger AKP-ledelsen å «slutte å mene». Etter å ha hylla kulturrevolusjonen hemningsløst for så å fordømme den fra Deng Xiaopings reaksjonære standpunkt, har Steigan gjort den «oppdagelsen» at kulturrevolusjonen hadde en form og et innhold som var retta mot partiet og (det som skulle være) proletariatets statsmakt, og blei brukt bevisst i maktkampen mellom de ulike (borgerlige) fløyene innen KKP. Haken ved det hele er at det albanske partiet gjorde denne «oppdagelsen» for ca. 15 år sia, og offentliggjorde den seinere i bl.a. Enver Hoxhas bok «Imperialismen og Revolusjonen». Har Steigan smuglest kamerat Enver?

Etter Kinas brudd på alle avtaler med

PRINSIPPROGRAMDEBATT

det sosialistiske Albania for fem år sia, spådde AKP-lederne skråsikkert at Albania kom til å bli «et redskap for» og «tilnærma seg» den sosialimperialistiske supermakta Sovjet. Fakta har gjort AKP til latter. APA har intensivert den ideologiske kampen mot den sovjetiske formen for revisjonisme ytterligere, som klart blir vurdert som den farligste revisjonistiske variant, mens derimot det sosialimperialistiske Kina og KKP har innstilt den ideologiske polemikken mot de

aggressive høvdingene i Krem! I dag har ikke AKP-ledelsen noe annet valg enn å «forholde seg kritisk» til KKP-ledelsens politiske akrobatkunster, noe som har kjennetegna partiet helt fra det spytta Komintern i ansiktet og forkasta anvisningene om å trekke arbeiderklassen med i revolusjonen som **politisk ledende kraft**, med de sørgelige konsekvensene det arbeidende kinesiske folket har fått føle så altfor vel.

Det småborger-innbitte hatet til Albania, som også AKP med den største motvilje er blitt tvunget til å gi anerkjennelse for sin konsekvente uavhengighet av supermaktene, gjenstår. Det er med skjærende tenner de norske elevene av Kautsky, Browder og Mao står tilbake uten så mye som ett eneste skinn-vitenskapelig argument for å påvise at sosialismen ikke eksisterer i Albania. Det siste (og meget avslørende) klynket som tilhengerne av Karl Kautskys «reine demokrati» greier å avlevere er at Albania er et

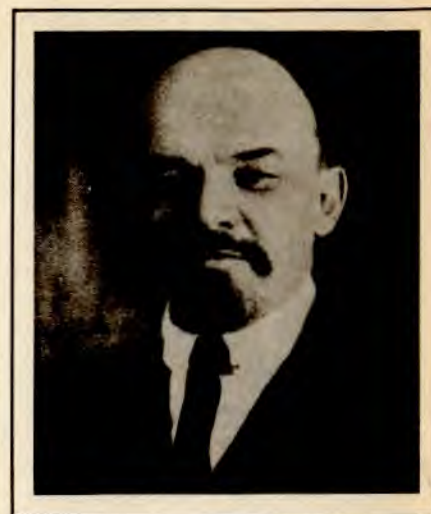
DIKTATUR. Tenk, noe så ufyselig! Og uten at utbyttere, prester og reaksjonære for øvrig får «høve til å drive propaganda og vinna seg tilhengarar.»

Og dermed er vi endelig over på utkastet til nytt prinsipp-program for AKP.

PRINSIPP-PROGRAMMET — ET REVISJONISTISK MAKKVERK

Programmene fra de tidligere landsmøtene (h.h.v. i 1976 og 1980) har bygd videre på programmet fra det 1. landsmøtet i 1973. Til tross for tildels svært omfattende endringer i revisjonistisk retning har disse programmene i **formen** hatt preg av å være programdokumenter for et kommunistisk parti. I **ordhar** de forsvart marxismen-leninismen, analysert og vendt seg (mer eller mindre skarpt) imot reformismen og revisjonismen, forsvart læra om proletariatets revolusjonære diktatur, analysert klassene i Norge og deres repsektive rolle i revolusjonen osv. Ikke noe av dette er tilfelle for det foreliggende utkastet, som i alle disse allmenngyldige prinsipp-spørsmål står i diametral motsetning til den revolusjonære sosialismens vesen og vitenskap. La oss forsøke å ta det punktvis.

1. Angrepene på sjølve marxismen-leninismens fundament og dens kolossale historiske fortjenester er så iøynefallende at det har liten hensikt å dvele ved dem i detalj. I kapittel 7 om «Den internasjonale kommunistiske rørsla» florerer løgnene i den grad at programkomiteen ikke kan forvente å bli oppfatta seriøst. Mao blir i enda høyere grad enn før kjørt fram som «oppdageren» av teoriene om at klassekampen fortsetter under sosialismen m.fl. — mens de faktiske «oppdagerne», Lenin og Stalin, blir fordømt som internasjonale despoter og «hegemonister». Stalin blir endog — mellom linjene som følge av programkomiteens feighet — beskyldt for å stå bak kontrarevolusjonen i Sovjetunionen! Noe annet kan ikke avledes av formuleringa (side 27) om at «På hi sida held det sovjetiske partiet framleis fram med å legitimera sin interne fascisme og ytre imperialismen med range teoriar som vart utvikla i Sovjet under Stalin...». Siden det var «feil» av Lenin å gå inn for danninga av Komintern, må en gå ut fra at AKP mener Stalins største fortjeneste var å gå inn for nedlegginga

De faktiske oppdagerne av teorien om at klassekampen fortsetter under sosialismen, Lenin og Stalin, blir fordømt som internasjonale despoter i prinsippprogramforslaget, hevder artikkelforfatteren.

av Komintern i 1943 (en fullstendig korrekt beslutning ut fra de nye historiske forholda, der Komintern i hovedsak hadde oppfylt sin rolle for å støtte oppbygginga av kommunistiske partier i de fleste land i verden). Men ikke en gang såpass «ros» har Stalin blitt til del.

Engels' forsvinningsnummer (han er nå utstøtt sammen med Stalin) er tilsynelatende uforklarlig. Men vi tar neppe mye feil om vi åntyder at hans støtte til Marx og knivskarpe formuleringer om proletariatets diktatur har falt visse re-

PRINSIPPROGRAMDEBATT

negater tungt for brystet. Dessuten har han jo fått sitt pass påskrevet av partiets borgerlige feminister.

Hovedinnholdet følger oppskriften til de borgerlige »marxologene» som med blod på tann forsøker å påvise «motsetninger» mellom Marx og Lenin, mellom Lenin og Stalin, mellom Marx og Engels osv., hvor nummer to i «motsetningsparet» angivelig skal ha vært mer «dogmatisk» (og gjerne «despotisk») enn førstnevnte. Slik forsvarer de borgerlige apologetene «demokraten Marx» mot «despoten Lenin (eller Engels!)» osv. Ergo eksisterer ikke marxismen-leninismen som en helhetlig, sammenfattende teori!

Problemet er bare at det ikke eksisterer noen som helst prinsipielle uoverensstemmelser mellom analysene til Marx, Engels, Lenin og Stalin slik de sosialistiske revolusjonene som har bygd på marxismen-leninismens samla anvisninger er levende bevis for.

De færreste ville for noen år siden ha trudd at AKP kom til å tilegne seg «teoriene» til mao-trotskistene i KUL, som nettopp AKP sto i spissen for å bekjempe og avsløre midt på 70-tallet. Men på punkt etter punkt (ikke minst når det gjelder synet på Stalin og proletariets diktatur) gjentar AKP-ledelsen disse halvtrotskistiske ideene som blei framført i KUL-organet «Gnisten» og på talerstolen i DNS (heldigvis ingen andre steder). KUL er død og begravd, men den maoistiske storebror AKP ser ut til å ha tatt mål av seg for å holde liv i ideavfallet fra disse «venstre»-profetene. Heller ikke det bidrar til å gjøre programforslaget særlig originalt.

2. Et prinsipp-program for et kommunistisk parti behøver ikke være langt, men det bør være desto mer konkret — særlig hva angår grunnleggende strategiske spørsmål for revolusjonen. Av disse er **klasseanalyse** og her under spørsmålet om proletariets forbundsfeller ikke minst viktig. Den «klasseanalyse» som blir presentert i UPP er fullstendig ubrukelig for et parti som virkelig har til hensikt å forberede revolusjonen, og har bare verdi for før nevnte «marxologer» som iverksetter fortolkningssturneringer fra tid til annen. Arbeiderklassen er den eneste klassen (eller sjiktet) som blir antydningvis «definert». Men det forblir en gåte hva som er kjerna i klassen og hvorfor,

hvilke karakteristika som er typiske for proletariatet og andre «patriotiske» klasser og lag, og følgelig hvem de egentlig består av. Forholdet mellom arbeiderklassen og deler av andre undertrykte klasser og lag er essensielt for spørsmålet om revolusjonen. Men det «populariserende» programforslaget lar hele smørja gradvis gli inn i det maoistiske begrepet «folket» med sin like presise motsetning i «folkets fiender». Noe så elementært som arbeiderklassens rolle i og under revolusjonen forbigår programkomiteen elegant fordi «utsjånaden av sosialismen til slutt (vil) bli fastsett av det dei klassane og politiske rørslene som er med i revolusjonen meiner og ønskjer.» (s. 17) Som man ser — revolusjonen kan by på utallige overraskelser! Leninismens prinsipp om **proletariatets hegemoni** (dvs. proletariatets udelt ledende rolle, gjennom partiet i første rekke) i alliansen med andre undertrykte klasser og lag, er erstatta av «ein breiast mogleg einskapsfront mellom så mange klassar som råd, organisasjonar og parti» (s. 13)! Om en et øyeblikk ser bort fra disse omfavnelsene av den borgerlige pluralismen og konsentrerer om det som skal forestille ei klasseanalyse som sådan, er det ikke uvesentlig å sammenholde denne med den svært grundige (og stort sett korrekte) analyse som blir presentert i programmet fra det 2. landsmøtet. AKP var naturligvis den gang et langt yngre og mer uerfarent parti enn det er idag, og en presis klasseanalyse blir utvikla gjennom partiets praksis, dets undersøkelser og erfaringer. Like fullt har AKP prestert å gå den stikk motsatte veien, slik seg hør og bør for opportunist-er.

3. **Opportunismen** i arbeiderbevegelsen og dens sosiale basis i det privilegerte arbeideraristokratiet imperialismen har oppfodd, er knapt blitt påkosta en eneste bisetning av programkomiteen. I aller høyeste grad forståelig — men samtidig ytterst påfallende når en tenker på den grundige og svært omfattende behandlinga revisjonismen og opportunismen blei til del i f.eks. programmet fra 1976 — for å trekke fram det nok en gang. Ingen flau henvisninger til «popularisering» kan bortforklare dette som noen tilfeldighet. Opportunismen har trengt så djupt inn i marginen på AKP at det naturligvis ikke lenger har noen hensikt å late

som om en bekjemper den — heller ikke i ord. Men det er bare en side av problemet. For motivene blir helt avdekket når en bydende hånd blir rakt fram mot de øvrige reformistiske og revisjonistiske partiene for samarbeid før, under og etter revolusjonen: «Vi meiner at det kommunistiske partiet i eit sosialistisk Noreg må vera villig til eit demokratisk samarbeid med **andre politiske krefter og parti som er for sosialismen** (vår utheving). Partiet må samarbeida jamvel om dei andre er usamde med kommunistane på nokre politiske område.» (s. 23)

Som alle veit er både NKP, SV (og tidvis DNA) «for sosialismen». Med det foreliggende programutkastet har AKP for alvor lagt grunnen for «eit demokratisk samarbeid» der «usemja» ikke omfatter stort annet enn hvilken av de to aggressive supermaktene som er den snilleste.

Marxismen-leninismen lærer på sin side at revisjonismen er en **strategisk hovedfiende** — faktisk den absolutt farligste — for arbeiderklassen og revolusjonen, som det er utillatelig for kommunistene å undervurdere eller nedtone kampen mot et eneste sekund. Som ved direkte overenskomster med revisjonistene fører alt dette nødvendigvis til degenerering av det kommunistiske partiet sjøl, og i siste instans til åpent forræderi mot revolusjonens sak.

4. Allerede ut fra det ovenstående bur-

materialisten MARS 1974 Pris kr. 15,-
skriftserie 2

Materiale
om KUL

Har AKP tilegna seg «teoriene» til Mao-trotskistene i KUL?

PRINSIPPROGRAMDEBATT

de det være innlysende at avsnittet som av en eller annen grunn har som overskrift «Proletariatets demokratiske diktatur» dreier seg om betingelsene for et mest mulig smidig samarbeid med imperialismens og kontrarevolusjonens rødlakkerte partier og organisasjoner. Enn videre skal også den utilsørte reaksjonen få «skipa politiske organisasjonar og parti som står for ulike politiske syn. Dei må ha høve til å driva propaganda og vinna seg tilhengarar.» (side 20)

Rett nok finnes det unntak. Hvis og bare hvis — disse partiene er erklært nazistiske, rasistiske, kvinneundertrykkende eller sadistiske (!) kan deres virksomhet forbys. Kort sagt: «alt som ikkje beinveges er forbode skal vera lovleg». Imidlertid har programkomiteen helt på tampen sett Kautsky på veggen og fått kalde føtter, noe som har ført til nok et tilskudd til vellet av sjølmotsigelser: «Det er sjølsagt turvande å forby organisa-

Har programkomiteen helt på tampen sett Kautsky på veggen og fått kalde føtter?

sjonar som driv terror, forebur væpna oppstand eller har kontakt med utlandsk imperialismen.»(side 21)

Hvilken genial lærdom konsekvente maoister har klart å trekke av det internasjonale proletariatets historiske erfaringer!

En blir unektelig satt i forlegenhet når det er nødvendig å forklare for «marxister» at når reaksjonen sprer sin skitne propaganda og organiserer styrkene sine så skjer ikke det fordi de kontrarevolusjonære ønsker å fylle fritida med festlige aktiviteter. Det skjer for å organisere og

styrke reaksjonens krefter for å koordinere og forberede terror, infiltrasjon, væpna oppstand eller «fredelig kontrarevolusjon». Ingen kontrarevolusjonære med eller uten «marxistisk» maske har noensinne i noe sosialistisk land operert uten slike mål, uten at de har retta hovedstøtet mot partiet og uten at de har kommet til å alliere seg med og bli redskaper for utenlandsk imperialismen eller sosialimperialisme. Eksemplene er minst like mange som tallet på sosialistiske revolusjoner i vår epoke.

Modellen for et såkalt «proletariatets diktatur» som er streka opp i UPP er et mao-browderisk surrogat som inneholder alle de anti-marxistiske ingrediensene som utgjør Kautskys «frie folkestat». Dette «reine demokratiet» lanserte Kautsky opp imot det grusomme proletariatets diktatur som nettopp var virkeliggjort i det sosialistiske Sovjetunionen. I sin polemiske artikkel «Den proletariske revolusjonen og renegaten Kautsky» river Lenin Kautskys argumentasjon i filer og viser at han i virkeligheten var tilhenger av borgerskapets (fortsatte) diktatur. Eller som det så riktig heter på omslaget til Oktober-utgava fra 1978: «Moderne revisjonistar og alle som svindlar med dei marxistiske klassikarane vert her brennmerkt som handlangarar for borgerskapets kamp mot den proletariske revolusjonen.» Velbekomme. Så slapp vi å si det.

Proletariatets diktatur er ikke noe statisk eller ensarta i hvert enkelt land, og er som alt annet gjenstand for utviklings dialektikk. Men klasseinnholdet og oppgavene til dette diktaturet er av prinsipiell og universell karakter. Det er et nådeløst klassediktatur som på ingen måte blir brukt i frihetens interesse (Engels), men er nødvendig for å kunne avskaffe klasseforskjellene overhodet (Marx). Derfor skal og må den nye makta ha til oppgave (slik Lenin definerer det) å bryte ned motstanden fra borgerskapet, å fylle de reaksjonære med frykt og holde oppe autoriteten til det væpna folket mot borgerskapet slik at proletariatet kan holde sine motstandere nede med makt. Først under dette diktaturet — som utelukkende ligger i arbeiderklassens hender — kan hele det arbeidende folket nyte godt av det sosialistiske demokratiet. Partiets udelte ledende rolle på alle samfunnslivets

områder er forutsetninga for eksistensen av såvel det proletariske diktaturet som det proletariske demokratiet, som er to sider av samme sak hvor det ene er betingninga av det andre.

Essensen i den «arbeidermakta» som blir lansert i UPP er stikk motsatt, — naturlig nok, siden det er en avart av det borgerlige demokratiet. Den borgerlige liberalismen og omsorgen for interessene til gamle og nye utbyttere gjennomsyrrer programforslaget i den grad at det eneste som er absolutt utillatelig under denne «sosialismen» er at arbeiderklassen tar seg den frihet å utøve sitt revolusjonære diktatur.

De punktene vi her har drøfta relativt overflatisk henger alle nøye sammen med spørsmålet om det kommunistiske partiet. Vi våger oss ikke her inn på ei grundig framlegging av den marxist-leninistiske partioppfatninga, spørsmålet om en eller flere linjer, utviklinga av en monolittisk enhet gjennom klassekampen i partiet osv. Trolig har vi tøyd redaksjonens tålmodighet langt nok allerede (både sanna og slik). Vårt syn på disse og andre spørsmål framgår bl.a. i det anbefalte «skrekkeeksemplet» nevnt innledningsvis. La oss bare få slå fast at av de oppgavene og funksjonene som er skissert for det kommunistiske partiet gjennom utkastets ulike deler framgår det krystallklart at det dreier seg om knefall for opportunismen fra begynnelse til slutt. Kjerna er og blir **klassefred med borgerskapet**.

Avslutningsvis må det innrømmes at programutkastet slett ikke bare inneholder feil og forvrengninger. I det siste kapittelet om «AKP I NOREG» er det opptil flere fullstendig korrekte betraktninger. Programdebatten og forslaget er i seg sjøl slående bevis for følgende programobservasjon: «I partiet (AKP) er monolittisk einskap umogeleg (...) AKP(m-l) (...) prøver ikkje å halda partiet reint for range idear.»

Det skal være visst! Kanskje det var på tide at partimedlemmene som har ytra seg mot programutkastet tillot seg å sette et aldri så lite spørsmålstegn ved den maoistiske tesen om «kamp mellom to linjer» og fritt fram for «hundre blomster» i partiet? Det sørgelige resultatet framtrer i all sin gru i «Utkast til nytt prinsipp-program for AKP(m-l)», Oktober Forlag 1983.

Sovjet i den 3. verden – «internasjonalisme»?

Av Rune Ottosen

Fred Halliday har i løpet av 2 år publisert to bøker som analyserer Sovjets rolle i 3. verden med hovedvekt på regionen rundt Midt-Østen og den persiske gulf. Det er naturlig å behandle bøkene samlet fordi de er bygget opp rundt det samme ideologiske resonnement.

«*Threat from the east?* – *Soviet policy from Afghanistan and Iran to the Horn of Africa*» kom ut i 1982. Halliday foretar bl.a. en gjennomgang av fire internasjonale kriser i regionen: Iran, Afghanistan, Syd-Jemen og Etiopia. Den andre boka kom ut i år og har tittelen: «*Making of the second cold war*». Som det framgår av titelen analyserer han forholdet mellom Sovjet og den vestlige verden bl.a. i lys av disse konfliktene. Han trekker parallellen til den forrige «kalde krigen» i 1948–53 og prøver å utlede teoretisk hva begrepet «kald krig» innebærer.

Den delen av boka vil det bli umulig å komme inn på i en kort anmeldelse. Jeg skal i stedet prøve å trekke ut forfatterens analytiske budskap om bakgrunnen for Sovjets adferd i regionen. La det med en gang være sagt, dette er ikke lystig lesning for oss som har sett invasjonen i Afghanistan som

bekreftelse på analysen av Sovjet som den mest aggressive og oppadstigende supermakt. Halliday er i det hele tatt mot å sette merkelappene supermakt og imperialist på Sovjet.

Hans argumentasjon bygger hele tiden opp under en analyse som går ut på at Sovjet har lagt bånd på seg selv og sine allierte i de enkelte land for ikke å provosere vesten mer en høyst nødvendig. Han innrømmer imidlertid at Sovjet er ute etter å utbygge sine posisjoner og innflytelse, men ikke i så stor grad at det for alvor skal ramme vestlige interesser. Han anklager vestlige land med USA i spissen systematisk for å dramatisere og mistenkeliggjøre Sovjets utenrikspolitiske adferd. Halliday setter fram tre klassiske påstander fra vestlige side:

1. Sovjet har forbrutt seg mot en avspenningsnøkkel som det har hersket enighet om i kjølvannet av Salt avtalen: at status quo i 3. verden er et av de underforståtte premissene bak avtalen.

2. Sovjets oppførsel i 3. verden har vært kriminell og ekspansjonistisk og har dermed brutt med vestlig adferd i 3. verden.

3. Sovjets politikk i 3. verden forandret seg i 1970-årene. Den ble mer aggressiv og ekspansjonistisk noe som henger sammen med Sovjets økende militære potensial. Halliday svarer på dette med å hevde: Sovjet har aldri akseptert at status quo i 3. verden var en del av dette. Anklagen om kriminell og ekspansjonistisk adferd rammer i like stor grad vestlige land med USA i spissen. (jmf. USAs mellomamerika politikk.) Beskyldningene om at det har skjedd en endring i Sovjets analyse i løpet av 70 årene har i seg en del påstander som ikke stemmer, f.eks. at ekspansjonen skyldes frykt for oljemangel i Sovjet eller at Sovjet har svak økonomi som må bedres med å rane råvarer i 3. verden. Halliday setter så opp en alternativ forklaring som går ut på at Sovjets økte militære potensial gir Sovjet praktisk mulighet til å fullføre de «internasjonaltiske forpliktelsene» som de hittil bare har kunnet propagandere i ord.

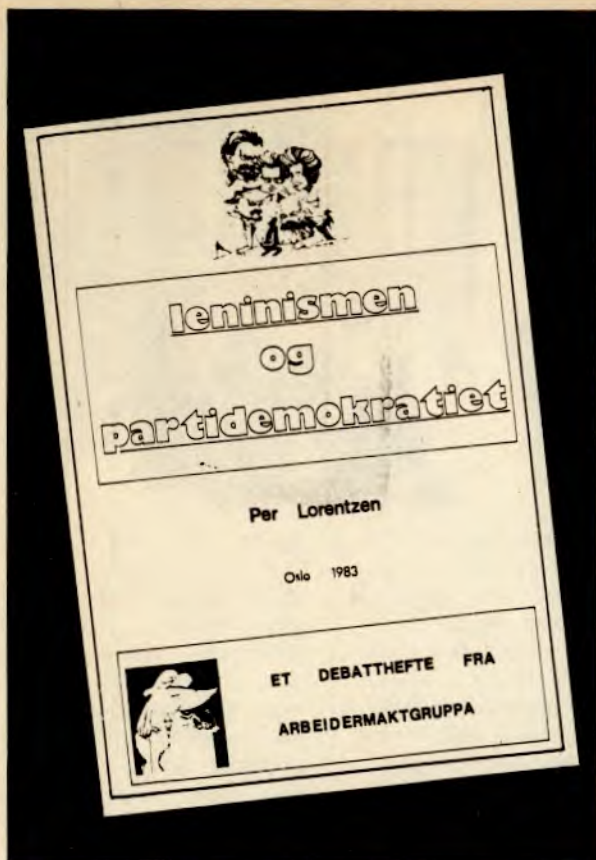
Så langt Halliday. Hans analyse av Sovjet er overfladisk og farlig fordi den systematisk trekker fram forhold i enkeltepisoder som viser at Sovjet kunne gått

lenger. Han trekker ikke fram forhold som at Sovjet følger opp tradisjonelt nord-sør mønster i økonomisk samhandel med 3. verden land. Han er fanget inn i en argumentasjon der «radikale» motkrefter mot «reaksjonære» arabiske regimer ikke sees i sammenheng med supermaktsrivalisering (takke meg til en «reaksjonær» islamsk patriot i forhold til en «progressiv» medløper for Sovjet.) Først og fremst er hans framstilling av det sovjetiske folkemordet i Afghanistan forstemmende lesning. At Sovjet egentlig ikke ønsket invasjonen blir uinteressant selv i akademiske salongdiskusjoner når folkemordet finner sted her og nå.

Bøkene er likevel nyttig lesning. Det er mye interessant statistikk og fakta om regionen som bygger opp under den eneste holdbare konklusjonen som den våkne leser (men desverre ikke Halliday) trekker: Nemlig at folkene i den arabiske verden og på Afrikas Horn må kjempe innbitt mot begge supermaktene.

Fred Halliday:
«*Threat from the east?* – *Soviet policy from Afghanistan to the Horn of Africa*, Pelican books, 1982 og «*The making of the second cold war*» Verso 1983.

FRAKSJON = DEMOKRATI?

— Hvordan sto det egentlig til med den demokratiske sentralismen i det unge bolsjevikpartiet? Med dette utgangspunktet har Arbeidermaktgruppa levert et interessant bidrag til debatten om partimodellen i den kommunistiske bevegelsen, mener Røde Fanes anmelder. Han er imidlertid kritisk til heftets behandling av AKP(m-l).

Av Ulf Arnesen

Få organisasjoner — om noen — stiller seg mer utvetydig i en bestemt politisk tradisjon enn kommunistiske partier. Så også for de norske kommunistene. I debattheftet «Leninismen og partidemokratiet» har Per Lorentzen satt seg fore å se nærmere på røttene til den partimodellen som AKP(m-l) sier seg å bygge på.

Hans gjennomgang av bolsjevikenes 20 første år er en nyttig påminnelse:

I tidsrommet 1903—12 kjempet bolsjevikene under ledelse av Lenin innenfor rammen av Russlands sosialdemokratiske arbeiderparti for sine politiske mål. Organisatorisk skilte de først lag med mensjevikene da disse brøt ut fra fellespartiet. Videre eksisterte det full fraksjonsfrihet i bolsjevikpartiet såvel i revolusjonsåret 1917 som i de harde årene under inter-

vensjonskrigene 1918—21. Dette ga høyrefløyen anledning til å gå offentlig ut mot oppstanden i oktober 1917 uten sanksjoner. Likeledes kunne venstrefløyen i 1918 sabotere separatfreden mot Tyskland.

Det var først den 10. partikongressen i 1921 som i lys av faren for en allmenn oppstand mot regjeringen (Kronstadsopprøret) vedtok å oppløse fraksjonen «Arbeideropposisjonen» og innføre forbud mot fraksjonsdannelser som et midlertidig tiltak. Dette kongressvedtaket dannet så basis for utviklingen henimot det den norske m-l-bevegelsen såvel som andre kommunistpartier kaller den leninistiske partimodellen.

Lorentzen går nærmere inn på Lenins enhetstaktikk overfor mensjevikene under fellespartiperioden og påviser at dette var en taktikk

for å isolere denne politiske retningen både blant partimedlemmene og innen arbeiderklassen og vinne partiet og massene for bolsjevikenes politikk. (En slags parallell til dette i den norske m-l-bevegelsens historie var SUF(m-l)s taktikk innenfor Sosialistisk Folkeparti (1967-69). Spørsmålet om organisasjonsformen var underordnet den konkrete historiske situasjonen og de krav masselinja stilte til politikken.

Hans gjennomgang av Lenins holdning til partikameratene i sentralkomiteen — Bucharin i spørsmålet om separatfred med Tyskland 1918, Kollontai i spørsmålet om arbeiderdemokratiet i 1921 — viser at meningsforskjeller i spørsmål som angikk revolusjonens være eller ikke være og organisering av disse meningene (i en fraksjon med egen ledel-

se, møter og publikasjoner) ikke stred mot hans oppfatning av partidemokrati. Det var således *den politiske situasjonen*, ikke Kollontais fraksjonsdannelse i form av «Arbeideropposisjonen» som førte til forbudet i 1921.

Det Lorentzen ikke direkte sier, men som er hans egentlige poeng — er dette: Siden bolsjevikpartiet greide å gjennomføre en revolusjon og sine første år ved makten uten noe forbud mot fraksjonsdannelser innen partiet, kan vel AKP(m-l) vurdere sjansen på å gjenta eksperimentet?

Så langt har jeg ikke noen problemer med å følge Lorentzens argumentasjon. Vanskeligere blir det imidlertid når han skal sette den tidlig-bolsjevikiske organisasjonspraksis i relieff mot den norske m-l-bevegelsens. Lorentzen er uklår på

BØKER

sitt eget utgangspunkt. Han er det politisk såvel som vitenskapelig. La oss ta det første først — politikken:

«... som det tydelig fremgår av Øgrims siste bok... og av debatten i partiet forøvrig, har AKP i mange spørsmål vært på feil kurs».

Hvilke spørsmål? Hvilken kurs — Lorentzen? Hvor han kommer med eksempler er disse tvetydige, som dette: «AKP så på motsetninger innad i partiet og motsetninger mellom seg selv og andre sosialister som klasse-motsetninger (Jfr. den nå for de fleste absurde allegori om Finn Gustavsen som «sosialdemokrat i rød frakk» og sosialdemokratiet som «monopolkapitalens agent» osv.).»

Er det det politiske innholdet i de to eksemplene som han mener er absurd, er han og jeg politisk uenige i grunnleggende spørsmål. Er det derimot bare *formen* han finner absurd, kan det hende vi ikke ligger så langt fra hverandre. (Og jeg tenker ikke da på at det i ettertid må fortone seg absurd at sosialdemokraten Finn Gustavsen noen gang har fortjent å bli beskrevet som spesielt rødkledd.)

Så til Per Lorentzens vitenskaplighet. Det går på hvordan han fremstiller det lille stykke norsk virkelighet som han vil sette opp mot tidlig-bolsjevismen. Det er en blanding av likt og ulikt, av riktig iakttagelser og det rene tøv, et miks av facts og fiction som i prinsippet ikke ligger vesentlig over det nivå Lorentzen rangerer «SUKP(b)s historie» (1938) på. Jeg siterer:

«Ingen kunne overleve i partiet om de åpent satte

spørsmålstegn ved direktivene ovenfra. Derimot ble direktivene tatt imot, satt ut i livet; de kolliderte med medlemmenes virkelighet... vakte en murrende misnøye som ble oppsnappet av SKs «følere», for så å få form av nye direktiver...»

La oss ta det bitvis:

«— Ingen kunne overleve i partiet...» I så fall blir du nå anmeldt av en politisk merkverdighet som har gjenoppstått fra de døde utallige ganger. Både før og etter 1976 har jeg medvirket til at grunnorganisasjonen som jeg arbeider i, har kritisert høyere organer, satt spørsmålstegn ved direktiver og (måtte de fem store tilgi meg) — endog sabotert enkelte av dem fordi de var ugjenomførbare. Dette er en del av vår leninistiske partimodell omsatt i praksis.

Neste bit:

«En murrende misnøye som ble oppsnappet av SKs «følere»...» Det er faktisk praksisen med å ta opp saker vi er uenige i og kritisere dem overfor høyere organer som fører til at disse skjerper seg i smått som i stort (eller om du insisterer på ditt eget språkbruk: «driver linjeskift»). Vi behøver ingen mystiske «følere» fra SK.

Hvem har fortalt deg disse eventyrene? Hans Ebbing? Det finns flere av dem, men jeg lar det ligge. Bare en siste ting om vitenskapeligheten til Lorentzen før vi går løs på hovedretten: Han later til å mene at AKP(m-l)s historie ikke går lenger enn til 1975–76. Dermed legger han opp til en debatt om en virkelighet som ikke er dagens.

Hvis Lorentzen hadde gått til de åpne kildene (utkast til programmer, programmene, Klassekampen, Røde Fane etc.) ville han kunnet konstatere at det har skjedd atskillig fra 1976 til 1983 på de områdene av partilivet vårt som opptar ham.

Han hadde villet kunne se at vi på mange måter har lagt om arbeidsstilen, blitt mer nøkterne, virkelighetsnære og mer demokratiske. Om denne omlegningen har skjedd på grunn av eller på tross av organisasjonsprinsippene våre, vet jeg vi er uenige om. *Men selve utviklingen er et faktum Lorentzen!* Men la oss ta for oss fortida, AKPs klassiske periode for enhver m-l-kritiker: årene 1975–77.

Her er Lorentzen inne på det jeg oppfatter som sentralt i en kritikk av partiets praksis når han griper fatt i erkjennelsesteorien og behandlingen av motsigelser. Det er på disse områdene — og ikke i organisasjonsteorien — feilene våre lå.

Jeg tror det kan formuleres slik: For å kunne føre reelle diskusjoner om et problem — stort eller lite — er det ikke nok at alle meninger får komme til uttrykk. Det er også nødvendig at konklusjonen er åpen. Fasiten må ikke foreligge på forhånd. Vi var flinke med ytringsfriheten også dengang. Svært flinke i en del tilfeller. Det vi ikke så, var at den ble forvandlet til pedagogikk for innlæring av en fasit dersom det forelå en slik. Og det gjorde det i alle viktige politiske spørsmål: for når SK, med sin enorme — kanskje rettere abnorme — politiske prestisje, hadde tatt et standpunkt; når det bare

fantes ei riktig linje i ethvert spørsmål og når enhver linje — riktig eller gal — hadde sitt klassestempel; ja da forelå jo fasiten.

Men, vil sikkert innvendingen lyde: Hva med fraksjonsforbudet, hva med AKPs arvestykke fra SUKP(b)s partikongress 1934 — den «demokratiske sentralismen»? Ja, hva med den? Ser ikke resten av AKP den faren som Bjørn Nilsen skisserer opp i Røde Fane-anmeldelsen av Øgrims bok: Partiet som den patente rottefelle dersom ledelsen råtnet politisk?

For egen del kan jeg svare: Jeg ser faren, men er villig til å ta sjansen. Hvorfor? Fordi de erfaringer jeg har hatt med organisasjonspraksis i andre «arbeiderpartier» sammenliknet med erfaringene fra AKP gir den demokratiske sentralismen toppkarakter.

Lorentzens dyrkelse av fraksjonen som prinsipp innebærer større farer. For hva er innholdet i et utsagn som dette: «Kan en fraksjon korrigere partiets kurs før det er for sent har den spilt en positiv rolle. Fører fraksjonskampen til splittelse, har rollen vært negativ.» Hvis Lorentzen virkelig mener dette, er ikke dette noe annet enn en tillempling av prinsippet om at bevegelsen er alt, målet er intet. Er det ikke det *politske innholdet*, ikke spørsmålet om brudd/ikke brudd som må være utgangspunktet for en vurdering av om en politisk kamp har gitt positivt eller negativt resultat?

Er noe leninisme så er det nettopp dette.

Per Lorentzen:

Leninismen og partidemokratiet, Oslo 1983. Et debatthefte fra Arbeidermaktgruppa.

LEGG EN BRANNFAKKEL UNDER JULETREET I ÅR

JA, JEG TEGNER ABONNEMENT TIL

Navn: .....

Adresse: .....

Postadresse: .....

REGNINGEN SENDES TIL:

Navn: .....

Adresse: .....

Postadresse: .....

VI SENDER DETTE NUMMERET I POSTEN TIL MOT-
TAKEREN AV GAVEABONNEMENTET FØR JULEAFTEN.